

**Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди,
Република Србија**

**Preschool Teachers' Training College in Kikinda,
The Republic of Serbia**

**ПРВА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ**

**ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ
СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ, УЧЕНИЦИМА
И КОРИСНИЦИМА У ВРТИЋИМА, ШКОЛАМА
И У УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ**

Књига резимеа

**FIRST SCIENTIFIC CONFERENCE WITH INTERNATIONAL
PARTICIPATION**

**INTEGRATED APPROACH IN WORKING WITH PRESCHOOL
AND SCHOOL CHILDREN AND SOCIAL WELFARE
BENEFICIARIES**

Book of Abstracts

Кикинда, 15–16. мај 2020.

Kikinda, May 15–16th, 2020

Висока школа струковних
студија за образовање
васпитача у Кикинди

Прва научно-стручна конференција са међународним учешћем

ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ, УЧЕНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА У ВРТИЋИМА, ШКОЛАМА И У УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Књига резимеа

Кикинда, 15–16. мај 2020.

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

- Проф. др Ирена Стојковић, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду, Република Србија
- Доц. др Марија Јелић, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду, Република Србија
- Проф. др Даница Васиљевић-Продановић, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду, Република Србија
- Доц. др Гордана Чолић, Висока школа социјалног рада у Београду, Република Србија
- Доц. др Лидија Мишкељин, Универзитет у Београду, Филозофски факултет у Београду, Република Србија
- Проф. др Живка Крњаја, Универзитет у Београду, Филозофски факултет у Београду, Република Србија
- Проф. др Александра Шиндић, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Доц. др Сања Партало, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет у Бањој Луци, Република Српска, БиХ
- Проф. др Златко Павловић, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет у Источном Сарајеву, Република Српска, БиХ
- Проф. др Милица Андевски, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет у Новом Саду, Република Србија
- Проф. др Ђурђа Гријак, Универзитет у Новом Саду, Технички факултет „Михајло Пупин“ у Зрењанину, Република Србија
- Доц. др Небојша Митровић, Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Бијељини, Република Српска, БиХ
- Проф. др Снежана Мирасчиева, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу, Факултет образовних наука у Штипу, Република Северна Македонија
- Доц. др Дејан Секулић, Универзитет у Крагујевцу, Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи, Република Србија
- Др Загорка Марков, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
- Радмила Зеба, Удруга особа с инвалидитетом ОСИ – Кутина, Република Хрватска
- Мсц Маринела Шћепановић, Друштво дефектолога Војводине, Република Србија
- Др Миланка Маљковић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
- Др Ангела Месарош Живков, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
- Цецилија Шајбер, Центар за пружање услуга социјалне заштите града Кикинде, Република Србија

Мр Србислава Павлов, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
др Владимир Варађанин, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Др Тамара Грујић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Др Драгана Малешевић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Др Кристина Плањанин-Симић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Др Милорад Степанов, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Др Наташа Милошевић Адамовић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Др Данијела Радловић Чубрило, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Др Љиљана Крнета, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
МА Ана Вукобрат, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
МА Тања Бркљач, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
МА Гордана Рогановић, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Снежана Букуров, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Јелена Агбаба, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија
Мирјана Сивчев, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Република Србија

САДРЖАЈ

ПЛЕНАРНА ИЗЛАГАЊА

Ирена Сшојковић

МОРАЛНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ: САВРЕМЕНА ИСТРАЖИВАЊА
И МОГУЋНОСТ ЊИХОВЕ ПРИМЕНЕ У ВАСПИТАЊУ
И ОБРАЗОВАЊУ 3

Рагмила Зеба

МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТУП И ДОСТУПНОСТ
ТРЕТМАНА ГОВОРНО-ЈЕЗИЧНЕ ПАТОЛОГИЈЕ 4

ПРИМЕНА ИНТЕГРИСАНОГ ПРИСТУПА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ, ШКОЛИ И УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Миланка Маљковић, Ана Вукобрај, Таијана Радаковић, Рагмила Пејровић

ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ ПРЕДШКОЛСКОГ
ВАСПИТАЧА – ОПТЕРЕЂЕЊЕ ИЛИ ИЗАЗОВ 9

Гордана Ђокић, Јулија Анђовић, Јелена Бабић

ЈАЧАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА МУЗИЧКО КРОЗ ПРЕИСПИТИВАЊЕ
СОПСТВЕНЕ ПРАКСЕ 11

Јованка Кнежевић, Јелена Ранковић

ТИМСКИ РАД У ВРТИЉУ КАО ВИД ИНТЕГРИСАНОГ ПРИСТУПА
У ПРУЖАЊУ ПОДРШКЕ РАЗВОЈУ ДЕТЕТА 12

Јованка Кнежевић, Слађана Пејић

ПРОГРАМ: „ВОЛИМ И ЧУВАМ СВОЈЕ ТЕЛО – ЧУДЕСНИ СВЕТ
ЧУЛА“ КАО ПРИМЕР ИНТЕГРИСАНОГ ПРИСТУПА У РАДУ СА
ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ. 14

Мирјана Николић, Слађана Миленковић, Ивана Павловић, Јелица Будимир

РАЗВОЈ ВЕШТИНА РАНЕ ПИСМЕНОСТИ И МОТИВАЦИЈЕ ЗА
УСВАЈАЊЕ ЧИТАЊА И ПИСАЊА КРОЗ УЧЕЊЕ У ПРОЈЕКТИМА. 15

Сања Малинић-Уилик, Милица Пејрић МОГУЋНОСТ ИНТЕГРАЦИЈА НАСТАВНИХ САДРЖАЈА У ЧЕТВРТОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.....	17
Вукица Павловић, Весна Косанић ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАЗВИЈАЊУ ГРАФОМОТОРИКЕ И ФИНЕ МОТОРИКЕ ШАКЕ У ПРИПРЕМНО-ПРЕДШКОЛСКОМ ПРОГРАМУ.....	18
Крисићина Михајловић, Марија Милановић Субић ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА	19
Милица Пејрић, Сања Малинић-Уилик ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ.....	20
Сања Крсић, Александра Ђурић-Здравковић, Ана Рокнић РАНА ИНТЕРВЕНЦИЈА И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ КОД ДЕЦЕ С ИНТЕЛЕКТУАЛНОМ ОМЕТЕНОШЋУ	21
Аниела Месарош Живков ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ И МАТЕМАТИКА – ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ДЕЦОМ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА	23
Нађаша Милошевић Агамовић КОМУНИКАЦИЈА У ФУНКЦИЈИ КОГНИТИВНОГ РАЗВОЈА ДЕЦЕ	24
Даница Веселинов, Сјоменка Дивљан САМОРЕГУЛИСАНО УЧЕЊЕ ДЕЦЕ У КОНТЕКСТУ ИНТЕГРИСАНОГ ПРИСТУПА УЧЕЊУ И ПОДУЧАВАЊУ	26
Душка Јекић ЈАСЛЕНЦИ У ИНТЕГРИСАНОМ УЧЕЊУ – РЕФЛЕКСИЈА	28
Сузана Ушјешановић, Нађаша Ђуричић Мајковић, Јелена Стојановић, Љубица Драичевић СИНТАКСИЧКИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ И СТАРИЈЕГ ВАСПИТНОГ УЗРАСТА.....	29
Зоран Ковачић, Љиљана Радмило, Весна Радмило ЗНАЧАЈ РАНИХ ИНТЕРВЕНЦИЈА НА СМАЊЕЊЕ ПРОБЛЕМАТИЧНИХ ОБЛИКА ПОНАШАЊА КОД ДЕЦЕ СА ИНТЕЛЕКТУАЛНОМ ОМЕТЕНОШЋУ	31
Емилија Живковић-Маринков, Снежана Бабац, Мила Бојановић ЗНАЧАЈ РАНЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ КОД ДЕЦЕ ОШТЕЋЕНОГ СЛУХА	32

Мила Бојановић, Емилија Живковић-Маринков, Бојана Сјаменковић, Михајло Бојановић	
КОНГЕНИТАЛНА ОШТЕЋЕЊА СЛУХА	34
Миодраг Николић, Ивана Сјасић	
ПРИМЕНА МАПА УМА У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	35
Милена Зорић, Ойгилиа Велишек-Брашко	
ПРИМЕНА ПРОВОКАЦИЈЕ У ПРОЈЕКТНОМ ПРИСТУПУ У ВРТИЋИМА КРОЗ ИНТЕГРИСАНУ СТУДЕНТСКУ ПРАКСУ	36
Тајјана Марковић	
ИНТЕГРИСАНА СТРАТЕГИЈА УЧЕЊА У ОБРАЗОВАЊУ БУДУЋИХ ВАСПИТАЧА (СТУДЕНТСКА ПЕРСПЕКТИВА)	38
Тајјана Марковић	
ИНТЕГРИСАНА СТРАТЕГИЈА УЧЕЊА (ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП) У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ КАО ОДГОВОР НА ДЕЧЈЕ ПОТРЕБЕ И ДЕЧЈА ПРАВА	39
Роса Шайић, Кристијина Плањанин-Симић	
ФОЛКЛОР ЗА ДЕЦУ КАО НЕИЗОСТАВАН ЕЛЕМЕНТ АТАЧМЕНТА У ПЕРИОДУ ОДОЈЧЕТА – РАНИ ОБЛИЦИ МУЗИЧКЕ СТИМУЛАЦИЈЕ	40
Снежана Мирасчиева	
ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ ..	42
Мирјана Николић, Исидора Кораћ, Слађана Миленковић	
КОМУНИКАЦИЈСКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ВАСПИТАЧА У ИНТЕГРИСАНОМ УЧЕЊУ	43
Љиљана Сјошић Михајловић	
УЛОГА САВРЕМЕНИХ МЕДИЈА – ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ИНТЕРНЕТ У НАЈРАНИЈЕМ ОБРАЗОВАЊУ	44
Милораг Сјејанов, Јасмина Рагосавчев	
ФРОТАЖ У ЛИКОВНОМ РАДУ СА СТУДЕНТИМА ВШССОВ, ВАСПИТАЧИМА И ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ	46
Милош Насковић, Аница Павловић	
УЛОГА И ЗНАЧАЈ ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ У ИНТЕГРИСАНОМ ПРИСТУПУ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ ..	47
Ана Лукић, Данијела Рагловић Чубрило	
ПРИМЕНА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОГ ПРИСТУПА У ВАСПИТНО- ОБРАЗОВНОМ РАДУ СА ДЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	48

Драјан Расивоац, Милинко Мандић, Зорица Ђукић ИНФОРМАТИКА У ФУНКЦИЈИ ИНТЕГРИСАНЕ НАСТАВЕ	49
Владимир Варађанин, Србислава Павлов МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У ИНТЕГРИСАНОМ ОБРАЗОВНОМ ПРИСТУПУ	51
Неда Новаковић, Мирјана Ковачина, Оливера Миљковић Бјејовић ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ОСОБАМА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ У СОЦИЈАЛНОЈ ЗАШТИТИ.	52
Тамара Ковачевић ПРИМЕНА ДВОЈЕЗИЧНОГ ПРИСТУПА КОД ГЛУВЕ И НАГЛУВЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	54
Тайијана Кажанеџра, Данијела Урошевић, Невена Тишма ИНКЛУЗИВНИ ПРОГРАМ КОРИСНИКА ДНЕВНОГ БОРАВКА И УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ „ДРИНКА ПАВЛОВИЋ“	55
УЛОГА РОДИТЕЉА У ИНТЕГРИСАНОМ РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ, УЧЕНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА УСЛУГА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИМ УСТАНОВАМА И УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	
Јелена Мићевић Карановић, Миланка Маљковић, Аниела Месарош Живков, Тања Бркљач ПРЕДРАСУДЕ РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА ПРЕМА ДАРОВИТОСТИ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	61
Милица Васиљевић Блајојевић, Најша Духанај, Јасмина Јанић САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТАЧА – АКТИВНОСТИ И УЧЕСТАЛОСТ	62
Зорица Павловић, Мирјана Стојковић УЛОГА РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА У ПОДСТИЦАЊУ ДЕЧЈЕ ИГРЕ	64
Новак Сјанишић РОДИТЕЉСКО ВОЂСТВО	65
Весна Цолић, Тамара Милошевић, Уљеша Цолић ДЕЧЈА ИГРА И ИГРАЧКЕ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ РОДИТЕЉА	66
Весна Нушић, Весна Терзић, Свејлана Рагосављевић РОДИТЕЉ, ПАРТНЕР У ГРУПИ	68

Оливера Дишић, Анђелка Симић РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ КРОЗ ПАРТНЕРСТВО СА РОДИТЕЉИМА.....	69
--	----

Таијјана Михајлов РОДИТЕЉИ КАО САРАДНИЦИ ВАСПИТАЧА	70
--	----

Биљана Јеремић, Зајорка Марков САРАДЊА РОДИТЕЉА ДЕЦЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ КРОЗ ПРИЗМУ ИНТЕГРИСАНОГ ПРИСТУПА	71
---	----

Ивана Младеновић, Предрај Трудих, Анђелија Пејовић САРАДЊА РОДИТЕЉА И СТРУЧНИХ РАДНИКА У АДАПТАЦИЈИ И ФУНКЦИОНИСАЊУ ОСОБА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ У ДНЕВНОМ БОРАВКУ	73
---	----

ПОДРШКА СТРУЧНИХ САРАДНИКА У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ И УЧЕНИЦИМА

Елвира Молнар Лакајиуш, Марија Мијоковић, Бојана Пойов, Милица Малић ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП – ПРИМЕНА СТИМУЛАТИВНИХ ПРОГРАМА У РАДУ СА ДЕЦОМ НА РАНОМ УЗРАСТУ	79
---	----

Небојша Мићровић, Далибор Сивевић, Љубо Шкиљевић, Невенка Симић АНАЛИЗА ПОСТУРАЛНОГ СТАТУСА КОД ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ ...	80
--	----

ПРИМЕРИ ДОБРЕ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНЕ ПРАКСЕ И РАДНЕ ТЕРАПИЈЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА, ШКОЛАМА И УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ – ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП

Весна Крварушић ПРИМЕНА ПРОЈЕКТНОГ ПРИСТУПА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ (година прва)	85
--	----

Радинка Бартоле, Данијела Радловић Чубрило ПРИМЕНА ПРОЈЕКТНОГ УЧЕЊА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ РАДУ СА ДЕЦОМ СТАРИЈЕГ ЈАСЛЕНОГ УЗРАСТА – ПРИКАЗ ПРОЈЕКТА „ПТИЦЕ СТАНАРИЦЕ“	87
---	----

Оливера Дишић, Снежана Блајојевић ДИДАКТИЧКЕ ПРОСТИРКЕ КАО ПОДСТИЦАЈ ЗА ИНТЕГРИСАНО УЧЕЊЕ.....	88
---	----

Снежана Бабац, Емилија Живковић Маринков ЈЕДНОСТРАНА СЕНЗОРИНЕУРАЛНА ОШТЕЋЕЊА СЛУХА КОД ДЕЦЕ.....	90
Снежана Зарић, Данијела Мајсџоровић, Драјана Мијаиловић ИНТЕГРИСАНО УЧЕЊЕ У ПРОЈЕКТУ „МОЈЕ ТЕЛО“.....	91
Биљана Мирковић, Јелена Гајић, Пејтар Јорданов САРАДЊА ЦЕНТРА ЗА СМЕШТАЈ И ДНЕВНИ БОРАВАК ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ ОМЕТЕНЕ У РАЗВОЈУ И ССОСИБ-а.....	93
Јована Шкорић, Ана Билиновић Рајачић АНАЛИТИКА КРЕАТИВНОГ ПРИСТУПА И КРИТИЧКОГ РАЗМИШЉАЊА У ОБРАЗОВАЊУ И ПРАКСИ СОЦИЈАЛНОГ РАДА ..	94
Сања Живановић, Сања Продановић, Слађана Владичић ХОЛИСТИЧКИ РАЗВОЈ ДЈЕТЕТА КРОЗ ЈЕДАН МОДЕЛ УЧЕЊЕ АКТИВНОСТИ.....	96
Лидија Николић Новаковић, Милунка Пејровић, Алма Анђелковић, Ренајша Лукенић Гашић УПОТРЕБА НАПРАВЉЕНОГ ДИДАКТИЧКОГ СРЕДСТВА „ОБУЦИ ФЛАШУ“ ЗА РАЗВОЈ САМОПОСЛУЖИВАЊА	97
Бранислава Појовић-Ђиђић, Марија Нешић САРАДЊА ШКОЛЕ И ОРГАНИЗАЦИЈА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА У ПРОМОЦИЈИ ПОЗИТИВНОГ РАЗВОЈА УЧЕНИКА – ИСКУСТВА У ПРИМЕНИ ПРОГРАМА „ШКОЛА МАШТЕ“	98
Бранислава Појовић-Ђиђић, Лидија Буквић, Марија Нешић ПАРТИЦИПАТИВНИ МОДЕЛ ПОДРШКЕ МЛАДИМА ИЗ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У ПРОЦЕСУ ПРИПРЕМЕ ЗА САМОСТАЛАН ЖИВОТ	99
Јована Крсјић, Кајсарина Сићи, Марцела Секулић, Мира Тругић, ПРИМЕР ДОБРЕ ДЕФЕКТОЛОШКЕ ПРАКСЕ У ДНЕВНОМ БОРАВКУ ЗА ОСОБЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	101

ПЛЕНАРНА ИЗЛАГАЊА

Irena Stojković

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu

e-mail: stojkovic.irena@yahoo.com

MORALNI RAZVOJ DECE: SAVREMENA ISTRAŽIVANJA I MOGUĆNOST NJIHOVE PRIMENE U VASPITANJU I OBRAZOVANJU

Apstrakt: U radu analiziramo savremena istraživanja u oblasti moralnog razvoja. Uvida se da je ovo polje istraživanja u velikoj meri nastalo kao reakcija na strukturalno-razvojni pristup Pijažea i Kolberga, a u nastojanju da se prevaziđu neka ograničenja tog pristupa. U pogledu razvoja moralnog mišljenja, istraživanja u poslednjih nekoliko decenija ukazuju da je moralno mišljenje raznovrsno, u zavisnosti od specifičnih odlika situacija na koje se odnosi. U skladu sa ovim, istraživanja nastoje da rasvetle specifične razvojne procese različitih aspekata moralnog mišljenja. Empirijski nalazi o moralnoj motivaciji i njenom razvoju ukazuju na to da dostizanje zrelosti moralne motivacije podrazumeva razvoj svesnosti o vlastitim motivima i rastuću sposobnost njihovog usklađivanja. U oblasti istraživanja razvoja karaktera, koja je jasno usmerena na podsticanje pozitivnog razvoja karaktera, postoji nedovoljno empirijskih nalaza koji mogu predstavljati osnovu za definisanje delotvornih načina delovanja.

Ključne reči: moralni razvoj, razvoj moralnog mišljenja, razvoj moralne motivacije, razvoj karaktera

MORAL DEVELOPMENT OF CHILDREN: CONTEMPORARY RESEARCH AND THE POSSIBILITIES OF THEIR APPLICATION IN EDUCATION

Abstract: In this paper, we analyze contemporary research in the realm of moral development. It can be noticed that this field of research has developed, to a large extent, as a reaction to the structural-developmental approach of Piaget and Kohlberg, in an attempt to overcome some of the limitations of their approach. Regarding the development of moral reasoning, the research during the last several decades indicates that moral reasoning is multifaceted and dependent on the specific situational characteristics. In accordance with this, researchers aim to elucidate the specific developmental processes of the various aspects of moral thinking. Empirical evidence on moral motivation and its development suggests that achieving maturity of moral motivation implies a raised awareness of various personal motivations and a growing capability to integrate them. In the field of character development research, which is explicitly oriented towards supporting positive character development, there is still a lack of empirical evidence needed for designing efficient strategies of intervention.

Key words: moral development, development of moral reasoning, development of moral motivation, character development

Radmila Zeba

Zavod za vještačenje, profesionalnu orijentaciju i
zapošljavanje osoba s invaliditetom, Zagreb, Hrvatska
e-mail: zebarajka8@gmail.com

MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP I DOSTUPNOST TRETMANA GOVORNO-JEZIČNE PATOLOGIJE

Apstrakt: Suvremene znanstvene spoznaje o govoru i govorno-jezičnoj patologiji nastale su zahvaljujući istraživanjima i spoznajama u medicini, psihologiji i tehnologiji, te razvoju logopedije kao samostalne grane. S porastom obima i raznolikosti tih spoznaja, došlo se do njihova sustavnog definiranja i klasifikacije.

Govorno-jezična patologija egzistira kao samostalni entitet ili u komorbiditetu s poremećajima drugih etiologija. Dok su kod odraslih etiologija i simptomatologija klinički jasne, u ranoj dječjoj dobi govorno-jezična patologija dio je šire kliničke slike nekog sindroma ili poremećaja koji se reflektiraju na usvajanje čitanja i pisanja, te na akademske vještine i postignuća. U tretmanu govorno-jezične patologije, glavni problemi su kasno dijagnosticiranje, zakašnjela intervencija, nedostupnost logopedskog tretmana, nesustavna rehabilitacija i izostanak multidisciplinarnog i interdisciplinarnog pristupa. I mada je kod mnoge djece govorno-jezični poremećaj najizraženiji u sveobuhvatni rehabilitacijski tretman, a priori treba da se uključe i drugi stručnjaci poput fizioterapeuta, psihoterapeuta, psihijataru i radnih terapeuta, jer govorno-jezični poremećaji najčešće su posljedica nekog primarnog problema na biopsihosocijalnom planu. I mada je suvremena znanost dala odgovore na mnoga pitanja po pitanju dijagnostike i tretmana, sustav re / rehabilitacije je pitanje svjesnosti i organiziranosti društva i njegovih službi i trebalo bi se temeljiti na načelu pravednosti i potrebitosti s stručnom ekspertizom i argumentacijom.

Ključne riječi: govor, patologija, tretman, multidisciplinarni pristup, dostupnost

MULTIDISCIPLINARY APPROACH AND THE AVAILABILITY OF THE SPEECH-LANGUAGE PATHOLOGY TREATMENT

Abstract: Modern scientific discoveries on speech and speech-language pathology were achieved on the basis of research and discoveries made in medicine, psychology and technology, as well as the development of logopedics as an independent scientific branch. With the growth of the scope and variety of these discoveries, the need for their systematic defining and classification arose.

Speech-language pathology exists as an independent entity or as a comorbidity with disorders of other aetiologies. In adults, the aetiology and symptoms are clinically clear, but in early childhood speech-language pathology is a part of a wider clinical picture of a syndrome or disorder which reflect on acquiring reading and writing skills, as well as other academic skills and achievements. In

the treatment of speech-language pathology, the main problems are late identification, late intervention, unavailability of logopedic treatment, non-systematic rehabilitative therapy and an absence of a multidisciplinary and interdisciplinary approach. And even though in many children the speech-language disorder is the most prominent one in the overall rehabilitative treatment, it a priori should involve other experts such as a physical therapist, a psychotherapist, a psychiatrist and a work therapist, since speech-language disorders are most often a consequence of a primary problem in the bio-psycho-social domain. And even though contemporary science has answered many questions of diagnostics and treatment, the contents of re / habilitation are a question of awareness and level of organization of a society and its services and should be based on the principle of fairness and necessity with expert involvement and argumentation.

Key words: speech, pathology, treatment, multidisciplinary approach, availability

**ПРИМЕНА ИНТЕГРИСАНОГ
ПРИСТУПА У ПРЕДШКОЛСКОЈ
УСТАНОВИ, ШКОЛИ И
УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ
ЗАШТИТЕ**

Milanka Maljković

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi
e-mail: maljkovicm62@gmail.com

Ana Vukobrat

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

Tatjana Radaković

Predškolska ustanova „Desanka Maksimović“, Žitište

Radmila Petrović

Udruženje vaspitača Vojvodine

**INTEGRISANI PRISTUP U RADU PREDŠKOLSKOG
VASPITAČA – OPTEREĆENJE ILI IZAZOV**

Apstrakt: Donošenjem Pravilnika o osnovama programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2018), period predškolstva definisan je kao najplodonosnije i najkreativnije razdoblje čovekovog života. S obzirom na to da su glavni nosioci tog progresivnog razvoja vaspitači, uspešnost organizacije i realizacije novog koncepta vaspitno-obrazovnog rada zasnovanog na holističkom pristupu i tematskom programiranju, u velikoj meri zavisiće, pre svega, od njih samih. Ovakva koncepcija rada podrazumeva otvorenost vaspitača za promene i lična usavršavanja, za inovacije prilikom planiranja vaspitno-obrazovnog rada, više nivoe komunikacije sa posrednim i neposrednim učesnicima procesa, kao i kontinuirano vrednovanje sopstvene prakse. Pomenuti segmenti definisali su cilj istraživanja u našem radu koji je bio da se utvrde stavovi vaspitača o uticaju integrisanog pristupa ne samo na dečji, već i njihov lični i profesionalni razvoj, a sve sa ciljem unapređivanja kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa.

Osnovni metod je neeksperimentalan – anketno istraživanje na uzorku od N=300 vaspitača. Dobijeni rezultati ukazuju da vaspitači u znatno većem procentu ističu prednost primene integrisanog pristupa u planiranju vaspitno-obrazovnog rada sa decom u odnosu na njegove nedostatke. Njegova primena u okviru sopstvenog rada za njih je profesionalni izazov. Odgovori vaspitača ukazuju i na potrebu preispitivanja i inoviranja nastavnog rada u školama za vaspitače Srbije kako bi sadržaji koje usvajaju studenti, budući vaspitači, bili svrsishodni, primenjivi i u skladu sa promenama u organizaciji vaspitno-obrazovnog rada u predškolskim ustanovama. Značaj prikupljenih podataka je u njihovoj praktičnoj primeni tokom rada sa studentima na VŠSOV u Kikindi, u okviru pedagoško-metodičke grupe predmeta.

Ključne reči: vaspitač, predškolsko vaspitanje i obrazovanje, razvoj, integrisani pristup

INTEGRATED APPROACH IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION – A BURDEN OR A CHALLENGE

Abstract: The Rulebook on Preschool Education Program Foundations (2018) defines the preschool period as the most fruitful and the most creative stage in a person's life. Given that the key factors in this phase of progressive development are kindergarten teachers, the success of organizing and implementing the new concept of education based on the holistic approach and thematic planning shall depend predominantly on them. Such a concept demands the kindergarten teachers to be open to change and personal development, innovative when planning, to communicate with direct and indirect participants of the process on higher levels, and continually evaluate their own practise. All the segments mentioned above have defined the goal of the research aimed at determining the attitudes of kindergarten teachers towards the influence of the integrated approach on not only children's but also their own personal and professional growth, with the ultimate goal of improving the quality of the teaching process.

The main method was non-experimental – a survey research on a sample of 300 preschool teachers. The results obtained show that preschool teachers emphasize the advantages of integrated approach in planning activities with children to a much higher extent than its disadvantages. Preschool teachers see the application of this approach in everyday practice as a professional challenge. The responses given by the preschool teachers point to the need to question and innovate the curricula in preschool teachers' training colleges so the contents acquired by the students – future preschool teachers, would be relevant, applicable and in line with the changes in work organization in preschool institutions. The significance of the data gathered lies in their practical application in the form of contents suitable for the courses of pedagogical-methodological group of courses taught at Preschool Teachers' Training College in Kikinda.

Key words: kindergarten teacher, preschool education, development, integrated approach

Гордана Ђокић

Предшколска установа „Олга Јовичић – Рита“, Пожега
e-mail: gordana.djokic09@gmail.com

Јулија Антовић

Предшколска установа „Олга Јовичић – Рита“, Пожега

Јелена Бабић

Предшколска установа „Олга Јовичић – Рита“, Пожега

**ЈАЧАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА МУЗИЧКО КРОЗ
ПРЕИСПИТИВАЊЕ СОПСТВЕНЕ ПРАКСЕ**

Апстракт: Преиспитивањем сопствене праксе, због огромног осећаја одговорности, стално се питамо да ли смо довољно компетентни, да ли поседујемо знања и вештине, да ли добро радимо свој посао. Када су у питању музичко-ритмичке активности, користили смо их свакодневно, али искључиво у корелацији са свим другим областима (ликовно уз музику, физичко уз музику, драматизација са одговарајућим песмама и сл.). Решени да то променимо, постепено подижемо ниво самопоуздања кроз активности које планирамо са родитељима, децом, ресурсима у локалној самоуправи, стручњацима из области музичког васпитања и образовања, кроз едукацију на семинару и примену стечених знања у пракси. Данас су деца у породици непрекидно окружена музиком што никако не значи да се дете тако музички васпитава. Таква врста музике углавном није потребна деци за развој, јер пренаглашен ритам, превише звукова, прегласна музика, могу више да штете дечјем развоју, него да допринесу. Када деца почетком дана стигну у вртић, вероватно ће донети са собом огромну количину енергије која мора да се потроши. У свакодневном раду са децом не постоји бољи вид за трошење енергије деце од интерактивне музике и покрета. Када су осмишљени покрети представљени у контексту интерактивне музичке и покретне активности, деца дугорочно задржавају дате информације, више него у било ком другом медију. Професионализам васпитача се огледа у константном учењу и преиспитивању различитих приступа предшколском васпитању. Да би унапредили своје компетенције, васпитачи прибегавају свим доступним начинима за унапређење, почев од проучавања литературе, похађања стручних семинара и обука, креирања средине за учење, преко примене стеченог знања до мењања сопствене праксе.

Кључне речи: васпитач, музичко васпитање, компетенције васпитача, родитељи, деца предшколског узраста

**STRENGTHENING MUSICAL COMPETENCIES THROUGH
REVIEWING ONE'S OWN PRACTICE**

Abstract: In reviewing our own practice, because of our overwhelming sense of responsibility, we constantly ask ourselves whether we are competent enough, whether we have the knowledge and skills, whether we do our job well?

When it comes to music and rhythm activities, we used them on a daily basis, but exclusively in correlation with other disciplines (fine arts with music, physical education with music, dramatization with appropriate songs, etc.). Determined to change this, we gradually raise our level of confidence through activities we plan with parents, children, resources in local government, experts in the field of music education and training, through seminar trainings and the application of acquired knowledge in practice. Today, children are constantly surrounded by music in the family, which in no way means that such a child is educated musically. This kind of music is generally not needed for children to develop because its overstated rhythm, abundance of sounds, and loudness can do more harm to children's development than contribute to its development. When children arrive in kindergarten early in the day, they are likely to bring with them an enormous amount of energy that must be consumed. In everyday work with children, there is no better way to consume children's energy than interactive music and movement. When planned movements are presented in the context of interactive music and movement activity, children retain the information received permanently, more than in any other medium. The professionalism of the educator is reflected in constant learning and rethinking of different approaches to preschool education. In order to improve their competencies, educators resort to all ways of improvement available, starting with studying literature, attending professional seminars and training, creating a learning environment, through the application of acquired knowledge to changing their own practice.

Key words: kindergarten teacher, music education, teacher's competencies, parents, preschool-aged children

Jovanka Knežević

Predškolska ustanova „Juca – Dečija otkrivalica“, Beograd
e-mail: otkrivalica@sezampro.rs

Jelena Ranković

Predškolska ustanova „Juca – Dečija otkrivalica“, Beograd

TIMSKI RAD U VRTIĆU KAO VID INTEGRISANOG PRISTUPA U PRUŽANJU PODRŠKE RAZVOJU DETETA

Apstrakt: Jedan od osnovnih ciljeva predškolskog vaspitanja i obrazovanja jeste podrška celovitom razvoju i dobrobiti deteta, kroz obezbeđivanje uslova i davanje podsticaja detetu da aktualizuje svoje potencijale, proširuje iskustva i izgrađuje saznanja o sebi, drugim ljudima i svetu oko sebe, a sve u skladu sa sopstvenim kapacitetima i afinitetima. Kako bismo mogli da govorimo o integrisanom pristupu u njegovom punom značenju i važnosti, podršku razvoju deteta treba da pruže, pored vršnjačke grupe i vaspitača, i stručni saradnici u predškolskoj ustanovi i roditelji tj. porodica, što je prikazano kroz studiju slučaja dečaka M.K. sa dijagnozom Aspergerovog sindroma.

Dete je uključeno u kolektiv na uzrastu od 3–4 godine, pri čemu su registrovana značajna odstupanja od uzrasnih normi u svim razvojnim domenima, sa nepovoljnim prognostičkim implikacijama. Tokom naredne četiri godine, njegov razvoj je kontinuirano, planski i sistematski stimulisan. Napredak je praćen kroz periodične razgovore sa roditeljima, opservacije u vršnjačkoj grupi i u dijadnom odnosu sa odraslima, logopedске procene govorno-jezičkog razvoja, a – kada su se za to stekli uslovi – i procenu intelektualnog funkcionisanja i kognitivnih kapaciteta REVISK-om. Nakon svake procene, revidiran je plan dodatne individualizovane podrške detetu, u skladu sa njegovim aktuelnim mogućnostima i potrebama, a koji je pružao smernice za rad svim uključenim stranama.

Sa navršenih 7 godina, dečak je redovno upisan u osnovnu školu. Tokom provere gotovosti za polazak u školu, kod njega nisu primećena bitnija odstupanja od dece iz njegove uzrasne grupe. Ovakav rezultat je postignut prvenstveno zahvaljujući dobroj saradnji i timskom radu – koordinisanim akcijama predškolske ustanove, roditelja – porodice i vršnjačke grupe.

Ključne reči: integrisani pristup, timski rad, celoviti razvoj

TEAM WORK IN KINDERGARTEN AS AN ASPECT OF INTEGRATED APPROACH IN SUPPORTING A CHILD'S DEVELOPMENT

Abstract: One of the main goals of preschool education is to support the child's holistic development and well-being, by ensuring prerequisites and helping the child's self-actualization, widening experiences and learning about self, other people and the surroundings, in accordance with own capacities and preferences. If we want to refer to the integrated approach in its full meaning and importance, child's development should be supported by peer group and teachers, but also by other specialists working in kindergarten, as well as by parents i.e. family. We illustrated this through the case study of a boy M.K. diagnosed with Asperger Syndrome.

The child has joined our kindergarten at the age of 3y4m, when we noticed significant deviations from the age norms in all developmental domains, with unfavorable prognostic implications. During the next four years, boy's development was continuously and systematically stimulated. His progress was recorded through periodical interviews with parents, observations in his peer group and in dyadic relationship with an adult, speech and language assessments, as well as testing his cognitive functioning and intellectual capacities with WISC, once it was possible. After each assessment, his IEP was revised, according to boy's abilities and needs at that point, providing guidelines to all involved parties.

At the age of 7, the boy was enrolled in regular school. During the enrolment procedure, he showed no significant deviations when compared to his peers. This result was achieved mainly due to good cooperation and team work – coordinated actions of the preschool institution, parents – family, and peer group.

Key words: integrated approach, team work, holistic development

Jovanka Knežević

Predškolska ustanova „Juca – Dečija otkrivalica“, Beograd

e-mail: otkrivalica@sezampro.rs

Sladana Pejić

Predškolska ustanova „Juca – Dečija otkrivalica“, Beograd

PROGRAM: „VOLIM I ČUVAM SVOJE TELO – ČUDESNI SVET ČULA“ KAO PRIMER INTEGRISANOG PRISTUPA U RADU SA PREDŠKOLSKOM DECOM

Apstrakt: U kreiranju vaspitno-obrazovnog rada oslanjamo se na humanistički pristup koji polazi od ideje o unutrašnjim snagama deteta na koje se treba osloniti prilikom delovanja na njegov razvoj, kao i na sredinu koja treba da podstiče ispoljavanje tih snaga. Verujemo da o tome šta i kako raditi sa decom, najviše možemo da naučimo od same dece, ako smo dovoljno otvoreni za ono što oni daju, ako im ukažemo poštovanje i pokažemo zainteresovanost za ono što oni rade.

Program „Volim i čuvam svoje telo“ jedan je od pokrenutih i kroz rad sa decom razvijenih programa. On otvara vrata detetovoj potrebi za čulnim istraživanjem sveta oko sebe. Ovo je program koji zahteva aktivno učešće deteta u procesu učenja i koji pruža detetu mogućnost da upozna svoje telo i način na koji ono funkcioniše kroz niz eksperimenata, koristeći telo kao prirodnu laboratoriju.

Značaj ovog programa je i u sveobuhvatnosti tema kao i mogućnosti da se istovremeno deluje na različite oblasti detetovog razvojnog procesa: čulnu osetljivost – pružajući deci iskustva koja će obnoviti i pojačati svest o onome što dobijaju svojim čulima; psihomotorni razvoj – odnosno svest o telu i pokretu kao osnovi razvoja samopouzdanja i pozitivne slike o sebi; socijalni razvoj – koristeći grupu kao podsticaj učenja i razvoja; emotivni razvoj – kroz vežbe i igre koje se oslanjaju na čula, a pomažu deci da dođu u dodir sa sopstvenim osećanjima; kreativnost – podstičući dete da bude kreativno kroz raznolikost aktivnosti; intelektualni razvoj – omogućujući detetu da nauči da njegove akcije imaju posledice kako pozitivne tako i negativne, ali da su one uvek rezultat njegovog delovanja i odluke.

Ključne reči: celoviti razvoj, telo, eksperimenti, čulna osetljivost, psihomotorni razvoj, socijalni razvoj, emotivni razvoj, intelektualni razvoj, kreativnost

PROGRAM: „I LOVE AND TAKE CARE OF MY BODY – THE WONDROUS WORLD OF SENSES“ AS AN EXAMPLE OF THE INTEGRATED APPROACH IN WORKING WITH PRESCHOOL-AGED CHILDREN

Abstract: In designing pedagogical and educational work we refer to the humanistic approach, based on the child's inner strengths which we need to rely on when making an impact to his/her development, as well as on the surroundings that should support the expression of those strengths. We believe that children themselves can teach us best about what we should do with them and in what way;

we just have to be open for what they can offer, to show them respect and interest for what they do.

“I Love and Take Care of My Body” is one of our programs that have been initiated and developed through immediate work with children. It opens the doors to the children’s need to explore the world around them. This program is based on the child’s active role in the learning process, offering a variety of opportunities for a child to learn about his/her body and the way it functions, through numerous experiments that use the body as a natural laboratory.

Another benefit of this program lays in its comprehensiveness and its potential to simultaneously tackle different domains of child’s development: sensory sensitivity – by offering experiences that can activate and raise a child’s awareness of what they can apprehend through their senses; psycho-motor development – i.e. perception of one’s own body and movement, as a base for self-confidence and affirmative self-perception; social development – relying on peer group as a resource for learning; emotional development – through exercises that use senses and help children connect with their emotions; supporting child’s creativity through variety of activities; cognitive development – enabling the child to learn that his/her actions have consequences that may be positive or negative, but are always a result of his/her own decisions and acting.

Key words: holistic development, body, experiments, sensory sensitivity, psycho-motor development, social development, emotional development, cognitive development, creativity

Mirjana Nikolić

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmijum,
Sremska Mitrovica
e-mail: vs.mirjana.nikolic@gmail.com

Slađana Milenković

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmijum,
Sremska Mitrovica

Ivana Pavlović

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmijum,
Sremska Mitrovica

Jelica Budimir

Predškolska ustanova „Pčelica“, Sremska Mitrovica

RAZVOJ VEŠTINA RANE PISMENOSTI I MOTIVACIJE ZA USVAJANJE ČITANJA I PISANJA KROZ UČENJE U PROJEKTIMA

Apstrakt: Rezultati prethodnih istraživanja ukazali su da su u dosadašnjoj praksi predškolskog vaspitanja i obrazovanja postojale brojne dileme u području pripreme dece za usvajanje početnog čitanja i pisanja – koje su kompetencije i

uloge vaspitača, koje je pravo vreme da se intenzivira rad na razvoju veština rane pismenosti, koja su očekivanja i uloge roditelja, kako raditi sa decom koja već znaju da čitaju i pišu i sl. U radu se opisuje tok i evaluacija projekta „Kako je nastala knjiga“, koji je, na inicijativu dece, realizovan u starijoj vaspitnoj grupi u Predškolskoj ustanovi „Pčelica“ u Sremskoj Mitrovici, sa ciljem da se prikažu odgovori na dva istraživačka pitanja: 1) koje su to veštine rane pismenosti deca razvijala kroz učenje u projektima; 2) da li je i na koji način učenje u projektima doprinelo razvoju motivacije dece za usvajanje čitanja i pisanja. Na osnovu intervjua sa decom i roditeljima, i analizom produkata rada, utvrđeno je da su kroz učenje u projektu deca razvila interesovanje za govornu i pisanu reč, obogatila rečnik, razvila svest o rečima, a da su saradnički odnosi u predškolskoj ustanovi, porodici i lokalnoj zajednici, pozitivno uticali na razvoj motivacije kod dece.

Može se zaključiti da učenje u projektima ima značajan potencijal za razvijanje veština rane pismenosti u skladu sa interesovanjima i potrebama dece, kao i za razvijanje partnerstva između predškolske ustanove i porodice u pripremi dece za usvajanje početnog čitanja i pisanja.

Ključne reči: veštine rane pismenosti, učenje u projektima, saradnički odnosi, motivacija dece

DEVELOPMENT OF EARLY LITERACY SKILLS AND MOTIVATION FOR LEARNING TO READ AND WRITE THROUGH PROJECT LEARNING

Abstract: Previous studies have indicated numerous dilemmas in the preschool education practice of preparing children for reading and writing – what the competencies and roles of the educator are, what the right time to intensify work on developing early literacy skills is, what the expectations and roles of parents are, how to work with children who already know how to read and write, etc. The paper describes the course and evaluation of the project “How the Book Was Made”, which, at the initiative of children, was implemented in an older educational group in kindergarten “Pčelica” in Sremska Mitrovica with the aim of presenting answers to the following research questions: 1) what early literacy skills the children have developed through learning in projects; 2) whether and in what ways learning in projects has contributed to the development of children’s motivation to learn how to read and write. Based on interviews with children and parents, and by analysis of work products, it was found that through learning in the project, children developed an interest in spoken and written words, enriched their vocabulary, developed word awareness, and that collaborative relationships in the kindergartens, family and local community have had a positive effect on the development of children’s motivation.

Project learning has significant potential for developing early literacy skills in accordance with the interests and needs of children, as well as for developing partnerships between preschool institutions and families for preparing children to learn how to read and write.

Key words: early literacy skills, project learning, collaborative relationships, children's motivation

Сања Малинић-Углик

Основна школа „Симеон Аранички“, Стара Пазова
e-mail: sanja.malinic.uglik@gmail.com

Милица Петрић

Основна школа „Јован Јовановић Змај“, Обреновац

МОГУЋНОСТ ИНТЕГРАЦИЈА НАСТАВНИХ САДРЖАЈА У ЧЕТВРТОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Апстракт: Циљ овог рада је да покаже који садржаји у четвртном разреду основне школе могу да се интегришу. Наставни садржаји у млађим разредима основне школе су сами по себи повезани, тако да се садржаји Српског језика, Математике, Природе и друштва, Музичке културе, Ликовне културе и Физичког васпитања могу лако интегрисати. Интеграцијом наставних садржаја избегава се непотребно понављање, штеди се време и енергија, а истовремено се стичу квалитетнија и систематизована знања. У циљу приказивања наставних садржаја који се могу интегрисати, спроведено је и мини истраживање са учитељима о примени интегрисаних часова у свакодневној настави. У истраживању је учествовало 93 учитеља. Поред приказа наставних садржаја који се могу интегрисати, дат је и пример интегрисаног часа Српског језика и Физичке културе.

Кључне речи: интеграција, интегративна настава, четврти разред, наставни садржаји

THE POSSIBILITY OF INTEGRATING TEACHING CONTENTS IN THE FOURTH GRADE OF ELEMENTARY SCHOOL

Abstract: This paper aims to indicate what fourth grade contents can be integrated. Teaching contents in the lower grades of elementary school are interconnected in themselves, which allows easy integration of contents of Serbian language, Mathematics, Science and Social Studies, Music education, Art education and Physical Education. Integration of contents reduces unnecessary repetition, saves time and energy, while enabling children to acquire better and systematized knowledge. In order to identify the contents that can be integrated, a mini research was conducted on elementary teachers on the application of integrated classes in their everyday practice. The research sample consisted of 93 teachers. Besides the overview of the contents that allow integration, the paper offers an example of integration of Serbian language and Physical Education in class.

Key words: integration, integrative teaching, fourth grade, teaching contents

Вукица Павловић

Предшколска установа „Перка Вићентијевић“, Обреновац
e-mail: seka.vukica@gmail.com

Весна Косанић

Предшколска установа „Перка Вићентијевић“, Обреновац

ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАЗВИЈАЊУ ГРАФОМОТОРИКЕ И ФИНЕ МОТОРИКЕ ШАКЕ У ПРИПРЕМНО-ПРЕДШКОЛСКОМ ПРОГРАМУ

Апстракт: Данашње дете, окружено савременим технологијама, тражи различите подстицаје како би развило што више својих потенцијала. Велики број деце која похађа припремно-предшколски програм, у трајању од 4 сата, узраста између 5 и 6 година, на почетку радне године доживљава бурне емоционалне реакције због тешкоћа приликом облачења / обувања, хватања ситних предмета, закопчавања рајсфелуса и сл. Фаза жврљања је честа у ликовном изразу. Целовитим приступом проблему осмислили смо стратегију која ће допринети побољшању и превазилажењу наведених тешкоћа.

Вишегодишње искуство указало нам је да је потребно тражити оригиналне начине за подстицање поменутих способности. Рад у припремној предшколској групи, у трајању од 4 сата, одликује се одређеним специфичностима. Основа васпитно-образовног рада заснива се на организовању активности које ће мотивисати децу на учешће и оспособити их да се касније, без већих проблема, укључе у школске образовне токове. У овом духу примењене су активности које деци помажу у развијању fine моторике и графомоторике, значајне за полазак у школу као и за социоемоционални развој.

Сумирајући различите импликације могу се истаћи следеће активности важне за унапређивање fine моторике и графомоторичких способности: крупна моторика као база за развијање fine моторике; активности које укључују вежбе кретања прстију; стваралачке активности које у себи интегришу развијање fine моторике шаке, графомоторичке вежбе и различите васпитно-образовне области.

На крају процеса, анализом децјег цртежа, запажамо напредак који резултира вишегодишњим помаком.

Кључне речи: интегрисано учење, графомоторичке способности, стваралачке активности, нове стратегије, мала школа

INTEGRATED APPROACH IN DEVELOPING GRAPHOMOTOR SKILLS AND FINE MOTOR SKILLS IN PRESCHOOL PREPARATORY PROGRAM

Abstract: A nowadays child, surrounded by modern technologies, seeks different incentives in order to develop as many of their potentials as possible. A great number of children who attended preschool preparatory program for

4 hours a day, at the age of 5 or 6, experience strong emotional reactions at the beginning of their first school year, due to difficulties to put on their clothes / footwear, pick up tiny objects, zip their clothes and similar activities. Doodling stage is common in drawing. Having approached this problem holistically, we have created a strategy which will contribute to improvement and overcoming of the above-mentioned difficulties.

After many years of experience we have realized that we should seek unique ways to encourage the above-mentioned skills. Work in a preschool preparatory group, lasting 4 hours a day, has its own specific features. The aim of the educational work is to organize activities which will motivate children to participate and thus prepare them for school. With regard to this, we have applied activities which help children develop fine motor skills and graphomotor skills, significant not only for starting school but for the social and emotional development as well.

Summing up the different implications, we can highlight the following activities important for improving fine motor skills and graphomotor skills: gross motor skills as the basis of fine motor development, activities which include finger movement exercises, creative activities which integrate the development of fine motor skills, graphomotor exercises and different educational areas.

At the end of the process, by analysing children's drawings, we notice improvement which results in longterm advancement.

Key words: integrated learning, graphomotor skills, creative activities, new strategies, preparation for school

Кристина Михајловић

Основна школа „Младост“, Вршац
e-mail: mihajlovicnenad@hotmail.com

Марија Милановић Субић

Основна школа „Паја Јовановић“, Вршац

ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА

Ајсџираџиј: Интеграџивна настава је иновативни модел у ком се врши повезивање знања из више наставних предмета. Циљ рада је да уџаже на могућности примене интеграџивне наставе у млађим разредима основне школе, али и на осветљавање добрих страна овог иновативног модела. Знања се интеграџишу на основу међудисциплинарних веза, што би требало да допринесе вишеаспектном гледању на проблеме. Такво образовање подстиџајно делује на раст креативног потенцијала и на холистички развој учениџа. Потребно је интеграџисати садржаје, а предмет Свет око нас / Природа и друштво, такав је да омогућава корелацију са већим бројем предмета (Српски језик, Математика, Музичка и Ликовна култура, Физичко и здравствено васпитање). За то је потребно одговарајуће учитељево планирање и пажљив одабир наставних метода, средстава и облика рада који ће притоме

користити. Интеграцијом се могу отклонити слабости предметног система, али тај систем не треба укидати, јер је унутар сваког предмета већ остварена својеврсна интеграција.

У овом раду дат је пример могуће реализације интегрисаног часа предмета Свет око нас, за први разред, на тему „Разноврсност животињског света“.

Кључне речи: интегративна настава, сродни садржаји, повезивање садржаја, примењиво знање

INTEGRATIVE TEACHING OF SCIENCE AND SOCIAL STUDIES

Abstract: In this paper we have been dealing with integrative teaching and its influence on the students' academic achievement. In modern education there is a growing tendency to achieve interdisciplinary knowledge. The aim is to integrate knowledge on the basis of the existing interdisciplinary relations which should contribute to solving problems in a multi-faceted way. That kind of education stimulates the growth of the students' creative potential and holistic development. It is necessary to integrate school contents, and Science and Social Studies as a school subject enables correlation with Art, Music, Mathematics, Serbian Language and Psychical Education. To achieve this, it is necessary for a teacher to plan accordingly and carefully chose units, methods, resources and the teaching style he/she is going to use.

With integration, weaknesses of the subject system can be eliminated, but that system should not be abolished, because a sort of integration has already been achieved within each subject.

The paper gives an example of an integrated class of Science and Social Studies for the first grade of primary school. The topic is: "Diversity of the animal world".

Key words: integrative teaching, related content, content linking, applicable knowledge

Милица Петрић

Основна школа „Јован Јовановић Змај“, Обреновац
e-mail: petric.milica@yahoo.com

Сања Малинић-Углик

Основна школа „Симеон Араницки“, Стара Пазова

ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Айсџиракџи: Рад се бави разматрањем позитивних квалитативних промена у образовању у циљу развоја знања која се заснивају на бројним иновативним идејама, с интенцијом унапређења наставе деце млађег школског

узраста, тј. деце узраста од 7–10 година. Тема рада јесте интегративна настава у оквиру предмета Настава природе и друштва као предмета који се изучава у основној школи, као својеврсној социјалној установи. На основу проучавања литературе и наставне праксе, закључак је да Настава природе и друштва пружа бројне могућности интеграције наставних садржаја са садржајима других наставних предмета, што свакако доприноси унапређењу и иновирању наставног процеса.

Кључне речи: интегративна настава, настава природе и друштва, ученици, социјална установа

INTEGRATIVE TEACHING OF SCIENCE AND SOCIAL STUDIES IN THE CONTEMPORARY EDUCATIONAL PROCESS IN LOWER GRADES OF ELEMENTARY SCHOOL

Abstract: The article analyzes positive quality changes in education aimed at developing knowledge based on numerous innovative ideas, with the intention to improve the process of teaching younger school children, i.e. children aged 7–10. The article topic is integrative teaching within Science and Social Studies as a subject taught in elementary school, as a type of social organization. Based on studying literature and the teaching practice, the authors conclude that teaching of Science and Social Studies offers numerous possibilities to integrate its contents with the contents of other subjects, which surely contributes to improving and innovating the teaching process as a whole.

Key words: integrative teaching, Science and Social Studies, pupils, social organization

Sanja Krstić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd
e-mail: ksanjak@gmail.com

Aleksandra Đurić-Zdravković

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd

Ana Roknić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd

RANA INTERVENCIJA I SOCIJALNI RAZVOJ KOD DECE S INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU

Apstrakt: Socijalni razvoj obuhvata sposobnosti i veštine opažanja i razumevanja drugih osoba, njihovog ponašanja, namera, osobina i unutrašnjeg stanja. Takođe, obuhvata različite načine reagovanja u socijalnim situacijama, kao i iniciranje i održavanje kontakata. Adekvatno razvijen socijalni razvoj kod deteta, predstavlja osnovu za čitavo funkcionisanje, kako u detinjstvu, tako i u adolescenciji

i odraslom dobu. Socijalni razvoj predstavlja područje koje iziskuje mnogo rada i programa intervencija, kojima se razvoj podstiče, a eventualne nepravilnosti koriguju i svode na minimum. Kod dece sa intelektualnom ometenošću, javljaju se problemi socijalnog funkcionisanja. Pregledom literature evidentiraju se pozitivni efekti koje rana intervencija ostvaruje na socijalni razvoj, te je ovaj period ključan trenutak za početak adekvatnog tretmana. Pri sprovođenju rane intervencije, ali i samog vaspitno-obrazovnog rada, ističe se neophodnost systemske podrške i korišćenje integrisanog pristupa koji podrazumeva participaciju roditelja, koja često izostaje.

Ovaj rad ima za cilj da dà pregled studija koje se odnose na sprovođenje programa rane intervencije u okviru socijalnog razvoja kod dece sa intelektualnom ometenošću, kao i da ukaže na uticaj integrisanog pristupa na realizaciju programa.

Ključne reči: predškolski uzrast, integrisano učenje, rana intervencija, socijalni razvoj, intelektualna ometenost

EARLY INTERVENTION AND SOCIAL DEVELOPMENT IN CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Abstract: Social development includes the abilities and skills of observing and understanding others, their behavior, intentions, traits and internal state. It also covers different ways of responding to social situations, as well as initiating and maintaining contacts. Adequate social development of a child is the basis for all functioning, in childhood, adolescence and adulthood. Social development is an area that requires a lot of work and intervention programs which encourage development, and correct and minimize any irregularities. Children with intellectual disabilities often have problems in social functioning. Literature review identifies the positive effects of developmental incentives that early intervention achieves, and that this period is the crucial time to begin adequate treatment. In conducting early intervention, and in the educational work itself, the need for systematic support and the use of an integrated approach, which often involves parental participation, are emphasized.

This paper aims to give an overview of studies related to the implementation of early intervention programs for children with disabilities in the area of social development, as well as to indicate the impact of an integrated approach on their implementation.

Key words: preschool age, integrated learning, early intervention, social development, intellectual disability

Ангела Месарош Живков

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди

e-mail: angelamesaros.zivkov@gmail.com

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ И МАТЕМАТИКА – ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ДЕЦОМ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Апстракт: У раду је приказан део истраживања реализован у оквиру докторске дисертације које је имало за циљ да се у корелацијско-интеграцијском методичком систему утврди повезаност наставе Физичког васпитања и Математике, кроз штафетне игре код ученика првог разреда основне школе, као и да се утврде ефекти програмираног физичког вежбања на развој базичних моторичких способности и ниво усвојености почетних математичких појмова. Савремене теорије активног учења препоручују интеграцију различитих предмета и области, посебно у нижим разредима основне школе. Настава Математике и Физичког васпитања су поларизоване и имају низак степен корелације, али уз примену научно заснованог и евалуираног модела диференциране и интегрисане наставе Математике и Физичког васпитања, могу се очекивати значајно бољи резултати.

Узорак испитаника издвојен је из популације ученика првог разреда основних школа у Кикинди, укупно 241 испитаник. Експерименталну групу чинили су ученици и ученице Основне школе „Јован Поповић“ и Основне школе „Жарко Зрењанин“, а контролну групу ученици и ученице Основне школе „Свети Сава“ и Основне школе „Вук Караџић“. Процена моторичких способности извршена је са 10 моторичких варијабла, а простор почетних математичких појмова са 4 теста.

Програмирано физичко вежбање садржало је штафетне игре са акцентом на развој моторичких способности и усвајање почетних математичких појмова (просторне и временске релације, геометријски облици, запремина, скупови, величине и боје, појам броја и операције са бројевима). Обрадом и анализом података добијено је да је након реализованог програмираног физичког вежбања у моторичком простору и простору почетних математичких појмова, дошло до статистички значајних разлика у корист експерименталне групе. Резултати истраживања потврдили су повезаност наставе Физичког васпитања и Математике, те да је основни циљ Физичког васпитања да одговарајућим моторичким активностима, а у непосредној вези са осталим областима, допринесе укупном развоју ученика у когнитивном, афективном и моторичком простору.

Кључне речи: штафетне игре, настава Физичког васпитања, настава Математике, деца првог разреда основне школе

PHYSICAL EDUCATION AND MATHEMATICS – INTEGRATED APPROACH IN WORKING WITH YOUNGER SCHOOL CHILDREN

Abstract: In this paper the author presents a part of a PhD research aimed to determine the connection of Physical Education and Mathematics in a correlational-integration system through relay races with first grade pupils, and to determine the effects of programmed physical exercise on the development of basic motor abilities and the level of acquisition of early mathematics notions. Modern theories of active learning recommend integration of different subjects and areas, especially in the lower grades of elementary schools. Mathematics and PE as school subjects are polarized and have a low level of correlation, but with a scientifically sound and evaluated model of differentiated and integrated teaching significantly better results can be expected.

The research sample consisted of first grade pupils from elementary schools in Kikinda, 241 respondents in total. The experimental group consisted of pupils from the elementary schools “Jovan Popović” and “Žarko Zrenjanin”, and the control group consisted of pupils from the elementary schools “Sveti Sava” and “Vuk Karadžić”. Motor abilities were assessed by 10 motor variables and early mathematics notions by 4 tests.

Programmed physical exercise involved relay races focused on the development of motor abilities and acquisition of early mathematical notions (spatial and temporal relations, geometrical shapes, volume, sets, sizes and colors, the notion of number and numerical operations). After processing and analyzing the data obtained it was established that after the implementation of programmed physical exercise statistically significant differences in favor of the experimental group were evident in the motor domain and the domain of early mathematical notions. Research results have confirmed the connectedness of PE and Mathematics, as well as the fact that the main goal of PE is to use suitable motor activities, related to other areas, and thus contribute to the overall development of pupils in the cognitive, affective and motor domain.

Key words: relay races and games, Physical Education, Mathematics, first grade pupils

Nataša Milošević Adamović

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi
e-mail: milosevicnat@gmail.com

KOMUNIKACIJA U FUNKCIJI KOGNITIVNOG RAZVOJA DECE

Apstrakt: U radu se obrađuju sadržaji koji utiču na proces podsticaja i razvoja komunikacije dece predškolskog uzrasta, a povezani su sa okolinom u kojoj deca borave. Polazna teza je da su dečja komunikacija i kognitivne sposobnosti

međusobno zavisne i uslovljene. Istražuju se elementi i pojave iz okoline koji podstiču komunikativnost i daju odgovore na promene u okruženju na fleksibilan i prilagodljiv način. Pretpostavka je da komunikacija proizvodi i podstiče kognitivne sposobnosti kao što su: brzina reakcije, prihvatanje i obrada jednostavnog stimulusa i odgovor na takav stimulus.

Analizira se prilagođavanje dece novim, neočekivanim i promenljivim okolnostima u okolini, te u kojoj meri takve novonastale okolnosti kroz komunikaciju podstiču saznavne sposobnosti. Uočava se da dete prilikom posmatranja prima iz okoline brojne informacije, čuva ih i upotrebljava nove podatke za ispunjavanje zahtevnijih zadataka. Rad je teorijskog tipa, inspirisan nadom da će čitalac dobiti smernice kako da doprinese razvoju auditivne i vizuelne percepcije deteta. Cilj je da osobe iz neposrednog dečjeg okruženja dobiju saznanja da deca komunikacijom razvijaju brojne kognitivne sposobnosti: trenutno zadržavanje vizuelnih informacija, veštine aktivnog pronalaska odgovarajućih informacija u dečjem okruženju i to brzo i efikasno, veštinu ignorisanja nevažnih draži kako bi obavili određeni zadatak, podstiču senzibilitet ruku i očiju, stvaraju sposobnost fokusiranja pažnje na jedan nadražaj ili na usmeravanje pažnje na više informacija koje su u okruženju.

Zaključak je da se kognitivni razvoj deteta može poboljšati ako odrasli reaguju na dečja interesovanja i radoznalost, te da komunikacija u podsticajnoj okolini doprinosi razvoju saznanja koja proističu iz sveta žive i nežive prirode i društva.

Ključne reči: deca, komunikacija, kognitivni razvoj, okolina, okruženje

COMMUNICATION IN THE FUNCTION OF CHILDREN'S COGNITIVE DEVELOPMENT

Abstract: The paper analyzes contents which affect the process of encouraging and developing communication in preschool-aged children, and are related to the children's surroundings. The starting thesis is that the child's communication and cognitive abilities are interdependent and mutually conditioned. The author explores the elements and phenomena from the environment which encourage communicativeness and provide answers to the changes in the environment in a flexible and adjustable way. The hypothesis is that communication generates and encourages cognitive abilities such as: reaction speed, accepting and processing of a simple stimulus and a response to such a stimulus.

Furthermore, the author analyzes children's adjusting to new, unexpected and unstable circumstances in the environment, as well as the extent to which the new circumstances can encourage cognitive abilities through communication. It is noted that a child during observation receives numerous information from its surroundings, stores them and uses new data to complete more demanding tasks. The paper is theoretical, inspired by the hope that the reader shall get guidelines for contributing to the development of the child's auditory and visual perception.

The goal is to enable people from the children's immediate surroundings to learn that through communication children can develop numerous cognitive abilities: immediate retention of visual information, the ability to actively find suitable information in the child's environment swiftly and efficiently, the ability to ignore unimportant stimuli in order to complete a task, it encourages hand and eye sensitivity, creates the ability to focus one's attention to one stimulus or to direct attention to several information which are in the child's immediate environment.

The author concludes that the child's cognitive development can be improved if the adults respond to the child's interests and curiosity, and that communication in an encouraging environment contributes to the development of knowledge arising from their living and inanimate environments and the society.

Key words: children, communication, cognitive development, environment, surroundings

Danica Veselinov

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“, Vršac
e-mail: danica.veselinov@gmail.com

Spomenka Divljan

Predškolska ustanova „Stara Pazova“, Stara Pazova

SAMOREGULISANO UČENJE DECE U KONTEKSTU INTEGRISANOG PRISTUPA UČENJU I PODUČAVANJU

Apstrakt: U radu se diskutuju neke od mogućnosti podsticanja samoregulisanog učenja i ranog formiranja elemenata metakognitivnih veština dece predškolskog i mlađeg školskog uzrasta. Cilj rada je da prikaže višeperspektivnost integrisanog pristupa u podršci troslojnom modelu samoregulisanog učenja, kao serije recipročno povezanih kognitivnih i afektivnih procesa koji zajedno deluju na različite komponente sistema procesuiranja informacija. Prema ovom modelu, najdublji sloj regulacije učenja čine regulacija strategija procesuiranja sadržaja koje dete uči i njegova sposobnost izbora tih strategija u skladu sa specifičnostima sadržaja koji uči i sa kontekstom u kojem se učenje odvija. Srednji sloj ovog modela karakteriše učenikovu sposobnost upravljanja sopstvenim učenjem, jer se upravo ovi procesi smatraju ključnim za uspešni transfer znanja i strategija iz jedne situacije u druge nove situacije. Pomenuta dva sloja samoregulacije primarno su usmerena na kognitivne aspekte. Treći sloj ovog modela orijentisan je na motivacijske i afektivne aspekte, i odnosi se na sredinu za učenje koja je u dvosmernom, recipročnom odnosu sa samoregulacijom učenja. Kontekst, sredina za učenje, utiče na detetovu sposobnost da uskladi svoje trenutno i buduće delovanje sa vlastitim željama, potrebama i očekivanjima i da vlastite ciljeve zaštiti od konfliktnih alternativa. Upravo sredina za učenje ima važnu ulogu u formiranju adaptivnog profila regulatornih veština.

Inspirativna sredina za učenje u kontekstu integrisanog pristupa, uključuje niz strategija vaspitača i učitelja kojima se podstiču veštine samoregulisanoг učenja. U radu će biti izložene neke od heurističkih strategija kojima praktičari mogu da podstiču tehnike samoregulisanoг učenja dece, sadržane u planiranju i postavljanju ciljeva, monitoringu i upravljanju resursom vremena, elaboraciji, preispitivanjima, refleksiji.

Ključne reči: samoregulisano učenje, integrisani pristup, kontekst za učenje, strategije vaspitača i učitelja

SELF-REGULATED LEARNING IN THE CONTEXT OF THE INTEGRATED APPROACH TO TEACHING AND LEARNING

Abstract: The paper discusses some of the possibilities for encouraging self-regulated learning and the early formation of elements of metacognitive skills in preschool children and younger school children. The goal of the paper is to present the multiple perspectives of the integrated approach in the support of the three layered model of self-regulated learning, as a series of reciprocally connected cognitive and affective processes which together influence different components of the information processing system. According to this model, the deepest level of learning regulation consists of the content processing strategies regulation which the child learns and the child's ability to choose these strategies in accordance with the specific content which is learned and the context in which the learning is taking place. The middle layer of this model is characterized by the learner's ability to manage his/her own learning, since these very processes are considered crucial for a successful transfer of knowledge and strategies from one situation into other new situations. The two mentioned layers of self-regulation are primarily directed towards cognitive aspects. The third layer of this model is oriented towards motivation and affective aspects. It refers to the learning environment which is in a two-way, reciprocal connection with the self-regulation of learning. The context, i.e. the learning environment, influences the children's ability to harmonize their present and future actions with their wishes, needs and expectations, as well as to protect their own goals from conflicting alternatives. It is precisely the learning environment which has an important role in the formation of an adaptive profile of regulatory skills.

An inspiring environment for learning in the context of the integrated approach involves a number of preschool and elementary school teachers' strategies for encouraging self-regulated learning. The paper will present some of the heuristic strategies which practitioners can use to encourage children's techniques of self-regulation, which are integrated into planning and goal setting, monitoring and time management, elaboration, questioning and reflection.

Key words: self-regulated learning, integrated approach, learning context, preschool and elementary school teachers' strategies.

Душка Јекић

Предшколска установа „Радост“, Нови Бановци

e-mail: dvsarapasandra@gmail.com

ЈАСЛЕНЦИ У ИНТЕГРИСАНОМ УЧЕЊУ – РЕФЛЕКСИЈА

Айсџиракџи: Јаслени узраст је веома буран период психомоторног развоја. Са релативно мало искуства и релативно великим индивидуалним разликама, овај узраст је прави изазов за медицинске сестре – васпитаче. Пред нама је задатак да обезбедимо што квалитетније услове за развој деце, укључујући родитеље и друге одрасле, градећи тако односе у инспиративном окружењу.

Неструктурисани и природни материјали као основни ресурс, дају много могућности да дете експериментише, мења, ствара, испробава, развија различите вештине. У игри са оваквим материјалима подржава се добробит детета, како субјективна, психолошка, тако и социјална. Доступност материјала омогућава измене физичке средине у складу са интересовањем деце и потребама групе, као и организовање игре и активности у различитим просторима. Материјали се могу применити у свакој активности и уклопити у сваки простор за игру. Омогућавају више решења и тако подстичу самопоуздање деце.

Рад је урађен као облик рефлексije живота у јасленој групи са освртом на игру, грађење односа деце са вршњацима и околином и различите улоге медицинске сестре – васпитача. Указано је на позитивна искуства у заједничким активностима са родитељима, као и на усмереност на нове Основе програма, на укључивање јасленаца у различите пројекте установе, а самим тим и на развој социјализације. Циљ рада је препорука свим одраслима који се баве децом да што чешће користе овакве материјале у раду.

Кључне речи: јаслице, неструктурисани материјали, добробит, рефлексija

TODDLERS IN INTEGRATED LEARNING – A REFLECTION

Abstract: Toddler years represent a very turbulent period of psychomotor development. With relatively little experience and relatively large individual differences, this age is a real challenge for kindergarten nurses. We have the task of providing the best possible conditions for children's development, while including parents and other adults, thus building relationships in an inspiring environment.

Unstructured and natural materials, as a basic resource, give many opportunities for a child to experiment, change, create, try out, develop different skills. Playing with such materials supports the child's well-being, both subjective, psychological, and social. The availability of materials allows changes in the physical

environment in accordance with the interests of the children and the needs of the group, as well as organizing games and activities in different spaces. The materials can be applied in every activity and fit into any play space. They provide more solutions and thus boost children's confidence.

The paper was written as a form of reflection on life in a nursery group with focus on play, building relationships of children with peers and the environment and the different roles of the nurse-educator. The authors point to the positive experiences in joint activities with parents, their focus on the new Preschool Education Program Foundations, including toddlers in various projects of the Institution and, consequently, developing their socialization. The main aim of the paper is to recommend to adults who work with children to use this type of materials in their professional practice as much as possible.

Key words: nurseries, unstructured materials, well-being, reflection

Сузана Утјешановић

ШОСО „Милан Петровић“, Нови Сад
e-mail: skulic92@gmail.com

Наташа Ђуричић Матовић

ШОСО „Милан Петровић“, Нови Сад

Јелена Стојановић

ШОСО „Милан Петровић“, Нови Сад

Љубица Драгичевић

ШОСО „Милан Петровић“, Нови Сад

СИНТАКСИЧКИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ И СТАРИЈЕГ ВАСПИТНОГ УЗРАСТА

Апстракт: Синтакса проучава правила повезивања речи у сложене језичке целине, тј. реченице, као и односе између елемената реченичне структуре. Њен развој омогућава деци да спајају различите речи и производе дуже исказе којима могу да изразе своје интересе, жеље, мишљења и сл. Најинтензивнији развој синтаксе је у предшколском периоду, између 3. и 5. године. Синтаксички дефицити су веома чест и уочљив знак поремећаја у језичком развоју.

Циљ овог рада јесте да се испита развијеност синтаксе код деце млађег и старијег васпитног узраста, да се прикажу који елементи најчешће недостају, разлике у односу на узраст, пол, као и у односу на вртић који деца похађају. Такође, да се испита адекватност одговора на постављена питања, да ли деца дају превише или премало информација. Узорак је чинило 42 детета млађег васпитног узраста, и 41 дете старијег васпитног узраста, која су похађала приградску и градску предшколску установу. У истраживању је примењен тест

– Језичко оцењивање појединих компонената дисфазичне синтаксе, суптест Т3 (одговарање на питања).

Резултати су показали да су присутне индивидуалне разлике у односу на пол, узраст, као и врстић који деца похађају. Приликом одговарања на питања деца су углавном давала неадекватне одговоре, са премало информација. У највећем проценту, деца су приликом формулације одговора, изостављала субјекат и предикат. На основу резултата може се закључити да је потребно више пажње посветити развоју синтаксе у предшколском узрасту, правилној стимулацији свих језичких нивоа, како би се минимализовале тешкоће усвајања и овладавања школским вештинама, као и целокупног дечјег развоја.

Кључне речи: синтакса, предшколски узраст, језички развој

SYNTACTIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: Syntax is the set of rules for combining words into more complex linguistic units, i.e. sentences, as well as the relations between the sentence structure elements. Its development enables children to combine different words and produce longer statements which they can then use to express their interests, wishes, opinions etc. The most intense development of syntax occurs in the preschool age, between the ages of 3 and 5. Syntactic deficits are a very common and clear indication of linguistic development disorders.

This paper aims to explore the level of development of syntax in preschool-aged children, to point to the elements which they most often lack, the differences in relation to age, gender and the kindergarten the children are enrolled into. In addition, it aims to explore the adequateness of the children's responses, i.e. whether the children offer too much or too little information. The sample consisted of 42 younger preschool children and 41 older preschool children enrolled in one suburban and one urban preschool institution. The researchers applied a test – Linguistic grading of syntax components in dysphasic preschoolers, Subtest T3 (answering questions).

The results revealed individual differences in relation to gender, age and the kindergarten the children are enrolled into. While answering questions, the children mostly provided inadequate answers, with too little information. The largest percentage of children omitted the subject and the predicate when formulating answers. Based on the results obtained, it can be concluded that further attention needs to be paid to the development of syntax at the preschool age, as well as to the proper stimulation of all the linguistic levels in order to minimize the difficulties in acquiring and mastering school skills and in children's development in general.

Key words: syntax, preschool age, linguistic development

Zoran Kovačić

Škola za osnovno i srednje obrazovanje sa domom „Vuk Karadžić“
Srednja medicinska škola „Dr Ružica Rip“, Sombor
e-mail: zoran.oligofrenologija@gmail.com

Ljiljana Radmilo

Opšta bolnica „Dr Radivoj Simonović“, Sombor

Vesna Radmilo

Sombor

ZNAČAJ RANIH INTERVENCIJA NA SMANJENJE PROBLEMATIČNIH OBLIKA PONAŠANJA KOD DECE SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU

Apstrakt: Problematična ponašanja predstavljaju one oblike ponašanja koji se u određenoj kulturi smatraju neprihvatljivim, a karakterišu se intenzitetom i trajanjem koje ometa svakodnevno funkcionisanje osoba sa intelektualnom ometenošću (IO), ali i osoba iz njihovog okruženja. Ovakvi oblici ponašanja utiču na mnogobrojne aspekte života same osobe sa ometenošću, poput učešća u aktivnostima porodice i usvajanja adekvatnih obrazaca ponašanja, ako govorimo o deci mlađeg uzrasta ili usvajanja akademskih veština ili učešća u vršnjačkim relacijama, ako govorimo o deci školskog uzrasta.

U ovom radu analizirani su efekti ranih intervencija koji su imali za cilj da utiču na ovakve oblike ponašanja, uzimajući u obzir važnost perioda detinjstva u proučavanju epidemiologije poremećaja u ponašanju. Pregledom elektronskih baza podataka koje su dostupne putem KOBSON-a, izdvojeni su i analizirani radovi koji se bave ovom problematikom. Analizom smo ustanovili da pojedine proverene intervencije koje se implementiraju u rad sa decom, zasnovane na naučnim dokazima, utiču na učestalost i intenzitet internalizovanih ili eksternalizovanih formi problematičnog ponašanja. Roditeljsko angažovanje i realizacija metoda rane intervencije u prirodnom okruženju imaju pozitivne efekte na razvoj same osobe sa IO, ali i na razumevanje ometenosti od strane roditelja. Možemo zaključiti da implementacijom različitih metoda rane intervencije kod dece sa IO, možemo očekivati smanjenje problematičnih, ali i povećanje poželjnih oblika ponašanja, kao i adekvatniju socijalnu inkluziju ovih osoba u obrazovnom, ali i u širem društvenom kontekstu.

Кључне реџи: rana intervencija, obrazovanje, detinjstvo, inkluzija

THE IMPORTANCE OF EARLY INTERVENTION FOR REDUCING CHALLENGING BEHAVIOURS IN CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Abstract: Challenging behaviours are behaviours considered unacceptable in a particular culture. They are characterized by an intensity and duration that

impedes the day-to-day functioning of people with intellectual disabilities (ID), as well as that of people from their environment. These behaviours affect many aspects of a disabled person's life, such as participating in family activities and adopting appropriate behavioural patterns in case of young children or adopting academic skills or participating in peer relationships in case of school-aged children.

This paper analyzes the effects of early intervention aimed at influencing these behaviours, taking into account the importance of the childhood period in studying the epidemiology of behavioural disorders. Through a review of the electronic databases available through KoBSON, papers dealing with this issue were identified and analyzed. The analysis revealed that some proven interventions based on scientific evidence can affect the frequency and intensity of internalized or externalized forms of challenging behaviour when implemented in work with children. Parental involvement and implementation of early intervention methods in the natural environment have positive effects on the development of an individual with ID, as well as on the parents' understanding of the disability. We can conclude that with the implementation of different methods of early intervention in children with ID, we can expect to reduce problematic behaviours while increasing desirable behaviours, as well as more adequate social inclusion of these persons in both educational and the wider social context.

Key words: early intervention, education, childhood, inclusion

Emilija Živković-Marinkov

Klinika za bolesti uva, grla i nosa, Klinički centar Niš
e-mail: emilijazm@gmail.com

Snežana Babac

ORL Klinika KBC Zvezdara, Beograd
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu

Mila Bojanović

Klinika za bolesti uva, grla i nosa, Klinički centar Niš

ZNAČAJ RANE INTERVENCIJE KOD DECE OŠTEĆENOG SLUHA

Apstrakt: Oštećenje sluha kod dece utiče na razvoj govora, jezika, kognitivnu funkciju, a samim tim na intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj ličnosti. Rana dijagnoza oštećenja sluha omogućava blagovremenu slušnu amplifikaciju i intervenciju, kao i odgovarajuću habituaciju i / ili rehabilitaciju deteta. Kod osoba sa oštećenjem sluha, centri u mozgu koji su odgovorni za slušanje, usled nedostatka zvuka, mogu biti reorganizovani i aktivirani senzornim stimulusima iz drugih čula. Zbog ovakve neuroplastičnosti mozga neophodno je započeti adekvatnu terapiju što pre, da bi se izvršila stimulacija centara za sluh i govor.

Za uspešnost slušne amplifikacije neophodno je sagledati vrstu, stepen, uzrok i vreme nastanka oštećenja sluha. Razvojem tehnologije, savremeni digitalni slušni aparati mogu se precizno programirati na osnovu individualne percepcije kvaliteta zvuka svakog deteta. Njihova uloga je da pojačaju zvuk i tako poboljšaju slušanje i omoguće razumevanje reči. Kohlearna implantacija je neophodna kod dece sa obostranim teškim sensorineuralnim oštećenjem sluha, gde primena slušnog aparata i aktivno učešće u rehabilitaciji nije imalo efekta na slušnu funkciju i razvoj govora. Kod dece koja imaju malformaciju spoljašnjeg ušnog kanala, česte hronične infekcije spoljašnjeg ušnog kanala, hroničnu gnojnu upalu uva nakon ponovljenih hirurških intervencija i kod jednostrane gluvoće, ukoliko je sluh na drugom uvu očuvan, primenjuje se ugradni aparat za koštanu provodljivost zvuka BAHA (Bone Anchored Hearing Aid).

Savremena rešenja slušne amplifikacije i rehabilitacije omogućavaju da se deca sa teškim sensorineuralnim oštećenjem sluha uvedu u svet sluha i govora.

Ključne reči: deca, oštećenje sluha, slušni aparati, kohlearni implant

THE IMPORTANCE OF EARLY INTERVENTION IN CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT

Abstract: Hearing impairment in children affects speech and language development, cognitive function, and therefore, the intellectual, social and emotional development. Early diagnosis of hearing impairment allows timely hearing amplification and intervention, as well as appropriate habituation and / or rehabilitation of the child. In individuals with hearing impairment, due to the absence of sound, the centers in the brain responsible for hearing can be reorganized and activated by sensory stimuli from other senses. Due to this neuroplasticity, it is necessary to implement appropriate therapy as soon as possible so that the hearing and speech centers are stimulated.

For hearing amplification to be successful, it is necessary to identify the type, degree, cause and time of the onset of hearing impairment. Owing to technological advances, modern digital hearing aids can be precisely programmed based on each child's individual perception of sound quality. Their role is to amplify the sound and thus enhance hearing and allow word recognition. Cochlear implantation is necessary in children with severe bilateral sensorineural hearing impairment, when using a hearing aid and active participation in rehabilitation have not enhanced hearing function and speech development. A bone-anchored hearing aid (BAHA) is used in children with a malformation of the outer ear canal, frequent chronic infections of the outer ear canal, chronic suppurative otitis media following repeated surgical interventions, and with unilateral hearing loss provided that hearing in the other ear is preserved.

Modern hearing amplification and rehabilitation solutions enable children with severe sensorineural hearing impairment to enter the world of hearing and speech.

Key words: child, hearing impairment, hearing aids, cochlear implant

Mila Bojanović

ORL Klinika KC Niš,
Medicinski fakultet, Niš
e-mail: milabojanovic@yahoo.com

Emilija Živković-Marinkov

ORL Klinika KC Niš,
Medicinski fakultet, Niš

Bojana Stamenković

Institut za lečenje i rehabilitaciju, Niška Banja

Mihajlo Bojanović

Medicinski fakultet, Niš

KONGENITALNA OŠTEĆENJA SLUHA

Apstrakt: Kongenitalna (urođena) oštećenja sluha urokovana su patološkim promenama na genskom lokusu ili promenama na hromozomima.

Rana identifikacija je neophodna radi pravovremenog procesa rehabilitacije, i ona je olakšana sistematskim programima skrininga sluha prilikom rođenja.

Škole za učenike sa oštećenjem sluha, audiolozi i otorinolaringolozi, zajedno rade na intenzivnoj rehabilitaciji dece sa oštećenim sluhom, u ranim godinama života, sa ciljem ulaska dece u normalan edukacioni proces, što je pre moguće.

Kongenitalni – faktori rizika mogu biti prenatalni, perinatalni i postnatalni, a najčešće se radi o genetskoj predispoziciji, kongenitalnim infekcijama, anomalijama glave i vrata uključujući i anomalije ušne školjke i spoljašnjeg ušnog kanala i dr.

Senzorineuralno oštećenje sluha – najčešće je uzrokovano oštećenjem slušnih ćelija ili nervnih vlakana koja se nalaze u unutrašnjem uvu.

Konduktivno oštećenje sluha – udruženo je sa oboljenjem spoljašnjeg ili srednjeg uva, uz očuvanu funkciju unutrašnjeg uva.

Preko stotinu gena koji rezultiraju nesindromskim oštećenjem sluha, identifikovani su uz pomoć DFNA, označavajući lokus dominantnog autosomnog gena gluvoće, DFNA. GJB2 gen, koji odgovara kodu GJ protein connexin 26, najčešće je pronalazena abnormalnost. Identifikacija defekta ovog gena uključuje potrebu dalje dijagnostike, i predviđa verovatnoću progresivnog oštećenja sluha.

Genetski skrining može da pomogne u identifikovanju sindroma koji nisu klinički očigledni, a koji mogu da budu korisni za planiranje porodice, ukoliko roditelji žele još dece.

Pažljiva klinička procena dozvoljava identifikaciju povezanih sindroma, koji često imaju atipične karakteristike.

Početna terapija uključuje slušni aparat. Ukoliko se radi o dubokom oštećenju sluha, onda se pristupa kohlearnoj implantaciji, bilo da se radi o jednostranoj ili obostranoj. U radu se daju terapijski algoritmi i očekivana prognoza kod različitih kongenitalnih oštećenja sluha.

Ključne reči: kongenitalna, oštećenje sluha, slušna amplifikacija, terapija

CONGENITAL HEARING IMPAIRMENT

Abstract: Congenital hearing impairment is caused by pathological changes at the gene locus or changes on the chromosomes. Early identification is necessary for a timely rehabilitation process, and is facilitated by systematic hearing screening programs at birth.

Schools for children with hearing impairment, audiologists and otolaryngologists work together to intensively rehabilitate hearing impaired children in the early years of life, with the aim of introducing children into the normal educational process as soon as possible.

Congenital risk factors can be prenatal, perinatal and postnatal, most common being genetic predisposition, congenital infections, anomalies of the head and neck, including anomalies of the ear and outer ear canal, etc.

Sensorineural hearing impairment – most commonly caused by damage to auditory cells or nerve fibers located in the inner ear.

Conductive hearing impairment – associated with external or middle ear disease with preserved inner ear function.

Over a hundred genes resulting in nonsyndromic hearing impairment have been identified, with the help of DFNA, thus marking the locus of the dominant autosomal deaf gene, DFNA. The GJB2 gene, corresponding to the GJ protein connexin 26 code, is the most commonly found abnormality; identification of a defect in this gene involves the need for further diagnostics, and predicts the likelihood of progressive hearing impairment.

Genetic screening can help identify non-clinically obvious syndromes that may be useful for family planning if parents want more children.

Careful clinical assessment allows the identification of associated syndromes, which often have atypical characteristics.

Initial therapy includes a hearing aid; if there is profound hearing impairment, then cochlear implantation, whether unilateral or bilateral, is undertaken. The paper provides therapeutic algorithms and the expected prognosis for various congenital hearing impairments.

Key words: congenital, hearing impairment, auditory amplification, therapy

Миодраг Николић

Академија васпитачко-медицинских струковних студија, Одсек Алексинац
e-mail: miodrag.nikolic@medianis.net

Ивана Спасић

Академија васпитачко-медицинских струковних студија, Одсек Алексинац

ПРИМЕНА МАПА УМА У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Апстракт: У раду су изнети основни концепти графичке визуализације при усвајању и преношењу знања применом методе мапа ума, Тонија

Бузана. Анализирано је искуство у примени ове методе у школи за обуку за рад на рачунару NL PRO GROUP. Описана је примена мапа ума у извођењу часова вежби из предмета Информатика са рачунарством, на Академији васпитачко-медицинских струковних студија, Одсек Алексинац. Приказано је неколико оригиналних мапа ума на тему екологије, примењених у извођењу активности са децом предшколског узраста у оквиру специјалистичког рада.

Кључне речи: мапе ума, рачунарство, екологија, предшколски узраст

USING MIND MAPS IN PRESCHOOL EDUCATION

Abstract: The paper describes the basic concepts of graphic visualization within the process of acquisition and transfer of knowledge by the mind mapping method by Tony Buzan. The experience in the application of this method in computer school NL PRO GROUP is analyzed. The paper describes the use of mind maps in exercise classes in the course „Informatics with computing“ taught at the Applied Studies Academy, Aleksinac Department. A couple of original mind maps on ecology, applied in activities with preschool-aged children within specialist thesis research, are presented.

Key words: mind maps, computer science, ecology, preschool age

Milena Zorić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu
e-mail: milena_zoric_ns@yahoo.com

Otilia Velišek-Braško

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu

PRIMENA PROVOKACIJE U PROJEKTNOM PRISTUPU U VRTIĆIMA KROZ INTEGRISANU STUDENTSKU PRAKSU

Apstrakt: Projektni pristup se i u Novim osnovama programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja (u daljem tekstu: Nove osnove) ističe kao inovativan način u radu s decom, jer omogućava integrisano učenje i celokupni razvoj deteta. Novina u Novim osnovama, a u vezi sa projektnim pristupom, jeste pojam i fenomen provokacije koji ima ulogu da začudi, iznenadi, podstakne, odnosno da motiviše i pokrene decu da dalje istražuju određenu temu, pojavu ili materijal.

Ovaj rad predstavlja deskriptivno istraživanje čiji je cilj bio da se istraži značaj i uloga provokacije u projektnom pristupu u vrtićima, kroz integrisanu studentsku praksu. Studenti su imali zadatak da sa vaspitačima – mentorima učestvuju u temi projekta, kao i da doprinesu razvijanju programa u vrtiću putem njegove realizacije. Integrisanom studentskom praksom stvorila se slika o angažovanju studenata u vrtiću u radu sa decom, načinu saradnje sa vaspitačem – mentorom, vaspitno-obrazovnom procesu u vrtiću, učenju i podsticanju

razvoja dece kroz različite vrste aktivnosti, igru i planirane situacije učenja, što je sve i dokumentovano u metodičkom portfoliju. Analizom dokumentacije stekao se uvid koje se provokacije koriste u različitim vrtićima, uzrasnim grupama, u različitim temama i projektima, kao i koja je njihova svrha u radu. Analizom primenjenih provokacija identifikovano je koja se vrsta materijala, sredstava i sadržaja u studentskoj praksi koristila za provokaciju, te koji su od njih u većoj, a koji u manjoj meri zastupljeni. U zaključku su date metodičke implikacije za proširenje i bogaćenje provokacije u projektnom pristupu, u cilju podsticanja interesovanja i učenja kod dece.

Ključne reči: Nove osnove programa, projektni pristup, provokacija, integrisana studentska praksa

PROVOCATIONS IN THE PROJECT-BASED APPROACH IN THE KINDERGARTEN THROUGH INTEGRATED STUDENTS' PRACTICE

Abstract: The project-based approach in early education also stands out in The New Preschool Education Program Foundations (The New Foundations) as an innovative method because it enables learning and development in an integrated way. The project-based approach to learning and the implementation of The New Foundations into practice also influenced the change both in work and approach to preschool teachers' initial education. What is new in The New Foundations is the idea and the phenomenon of provocation that is supposed to amaze, surprise, encourage, in other words, to motivate and move children to further exploration of a particular topic, phenomenon or material.

This paper presents a descriptive research regarding provocation in the project-based approach in kindergartens through integrated students' practice. During the practice, students had a task to participate with teachers-mentors in the project topic, as well as to contribute to the development of the kindergarten program through its implementation. Integrated students' practice has created a picture of the involvement of students in kindergartens at work with children, the way of their cooperation with teacher-mentor, the educational process in the kindergarten, the teaching and encouraging children through different types of activities, i.e. play and planned learning situations, which is all documented in the methodical portfolio. The analysis of the documentation gave an insight into what provocations are used in different kindergartens, in different age groups, in different topics and projects, and what their practical purpose is. The analysis of the applied provocations identified what kinds of materials, means and contents were used in the practice of provocation, as well as which ones were used more and which were used less often. In the conclusion, the authors list the methodical implications for extending and enriching provocation in fostering children's interests and learning.

Key words: The New Foundations, the project-based approach, provocations, students' practice

Tatjana Marković

Akademija tehničko-vaspitačkih studija, Odsek Pirot

e-mail: tanja.ziti@yahoo.com

INTEGRISANA STRATEGIJA UČENJA U OBRAZOVANJU BUDUĆIH VASPITAČA (STUDENTSKA PERSPEKTIVA)

Apstrakt: U uvodnom delu predstavljamo razloge za uvođenje i dajemo kratak opis integrisane strategije učenja, koje je autorka koristila u sopstvenoj nastavničkoj praksi radeći u inicijalnom obrazovanju budućih vaspitača. Potom, prikazujemo rezultate istraživanja studentske perspektive, studentskih očekivanja i ocenu efekata pomenute strategije učenja, implementirane kroz integrativnu praksu. Podatke smo sakupili uz pomoć anketnog upitnika, na uzorku od trideset i sedam studenata završne godine strukovnih studija.

Rezultati pokazuju da većina studenata ima velika očekivanja od integrativne prakse, koja je shvaćena kao adekvatna i direktna priprema za profesiju. Naime, većina studenata integrativnu praksu doživljava kao nešto novo, zanimljivo i drugačije od postojeg, ističući mogućnost povezivanja različitih znanja (oblasti, delova) u celinu kroz iskustveno učenje zasnovano na istraživanju, diskusiji i razmeni među učesnicima. Studenti očekuju unapređenje svojih sposobnosti, ovladavanje znanjima i praktičnim veštinama. Procenjujući efekte nakon završene prakse, gotovo svi studenti izražavaju osećaj vlastite praktične kompetentnosti (kurikularne kompetencije, socijalne i komunikacijske kompetencije), a većina i zadovoljstvo izazvano načinom rada, atmosferom, slobodom u primeni novih ideja u praksi i timskim delovanjem. Ovakvi rezultati govore da, uprkos i dalje prisutnom nedovoljnom razmevanju i praktikovanju didaktičko-metodičke koncepcije koja integrisanu strategiju učenja uzima kao načelo delovanja, studenti prepoznaju njene benefite.

Ključne reči: studentska perspektiva, integrisana strategija učenja

INTEGRATED LEARNING STRATEGY IN EDUCATING PROSPECTIVE PRE-SCHOOL TEACHERS (STUDENTS' PERSPECTIVE)

Abstract: In the introduction, the author presents reasons for introducing the strategy of integrated learning and provides a short description of the aforementioned strategy, which the author herself resorted to in her teaching practice with prospective pre-school teachers. Afterward, the author presents the results of a research into students' perspectives and expectations, as well as the evaluation of the effects of the aforementioned learning strategy implemented through integrative practice. The data were gathered through a questionnaire on a sample of thirty-seven students of the final year of the teacher training college.

The results show that most students have great expectations from integrative practice which is understood as adequate and direct preparation for their future career. Namely, most students perceive integrative practice as something new, interesting and different from other current practices, emphasizing the possibility to connect different skills and knowledge (fields, parts) into a whole through experiential learning based on research, discussion and exchange among stakeholders. Students expect to improve their abilities, master the necessary knowledge and practical skills. When assessing the effects upon completing their practice in kindergartens, almost all students express the feelings of personal practical competence (curricular competencies, social and communication competencies), and most of them even express satisfaction generated by the method of work, atmosphere, teamwork, and freedom in applying new ideas in practice. Such results testify that, in spite of insufficient knowledge and application of didactic and methodological concepts that are based on integrative learning, students still recognise its benefits.

Key words: students' perspective, the strategy of integrated learning

Tatjana Marković

Akademija tehničko-vaspitačkih studija, Odsek Pirot
e-mail: tanja.ziti@yahoo.com

INTEGRISANA STRATEGIJA UCENJA (PROJEKTNI PRISTUP) U RADU SA PREDŠKOLSKOM DECOM KAO ODGOVOR NA DEČJE POTREBE I DEČJA PRAVA

Apstrakt: U radu analiziramo primenu integrisane strategije učenja predškolske dece (projektni pristup) sa aspekta detetovih potreba, ali i prava. Razumevanje deteta kao celovitog, jedinstvenog i kompetentnog bića koje ima svoju kulturu, svoje potrebe i prava na njihovo uvažavanje, samo su neke od polaznih vrednosti. Bavimo se različitim intelektualnim, emocionalnim, socijalnim i drugim potrebama predškolske dece ukazujući na značaj osetljivosti i adekvatnog odgovora na njih, uz uvažavanje dečjih prava od kojih je primarno pravo deteta na srećno odrastanje i autentičan razvoj. Kako bismo naglasili važnost otkrivanja, razumevanja, a potom i suptilnog odgovaranja na dečje potrebe, kratko se osvrćemo samo na neke od njih (kretanje, promena, sloboda, samostalnost, lični prostor, učenje i druženje), a potom dajemo i primer iz prakse. Naime, u želji da sva deca dobiju veće mogućnosti za zadovoljavanje svojih potreba (koje su delom iste, a delom veoma različite), ali i svojih prava (koja su univerzalna, bez obzira na različitosti koje postoje među njima), kao preduslova za lični razvoj, priklonili smo se projektnom pristupu koji nam je to omogućavao.

Ključne reči: dečje potrebe, dečja prava, projektni pristup

INTEGRATED LEARNING STRATEGY (PROJECT APPROACH) IN WORKING WITH PRE-SCHOOL CHILDREN AS A RESPONSE TO CHILDREN'S NEEDS AND RIGHTS

Abstract: The paper analyses the use of integrated learning strategy with pre-school children (project approach) from the perspective of children's needs and rights. The author starts from the assumption that children are whole, unique and competent beings, with their particular culture, needs, and the right to be acknowledged. The author deals with various intellectual, emotional, and social needs of pre-school children by emphasising the importance of various sensitive aspects that characterise them, seeking an adequate response to their needs by acknowledging children's rights, the main being the right to a happy childhood and authentic development. In order to emphasise the importance of discovery and understanding and of a subtle response to children's needs, we shall provide a short overview of some of those needs (movement, change, freedom, and independence, personal space, learning and socializing) by providing practical examples. Namely, with the aim of providing children with greater possibilities to satisfy their needs (which vary from very similar to completely different), as well as their rights (which are universal, regardless of the differences among them), as a precondition for one's personal development, we have opted for the project approach.

Key words: children's needs, children's rights, project approach

Rosa Šapić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi
e-mail: sapicdr@gmail.com

Kristina Planjanin-Simić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

FOLKLOR ZA DECU KAO NEIZOSTAVAN ELEMENT ATAČMENTA U PERIODU ODOJČETA – RANI OBLICI MUZIČKE STIMULACIJE

Apstrakt: Folklor za decu predstavlja neizostavan element atačmenta u periodu odojčeta. Holding, odnosno vezivanje, reprezentuje emocionalnu usklađenost majke i deteta (Bobić, 2009). Predmet istraživanja jesu efekti primene različitih kratkih muzičkih formi, poput uspavanki ili pesama uz igru sa detetom (tašunjalke, cupkalice), kada majka izlazi u susret detetovim spontananim gestovima dajući im smisao, ali i značenje. Dobar holding svakako jeste preduslov sigurnog afektivnog vezivanja deteta, ali i doprinosi „uspostavljanju prelaznog prostora između deteta i majke koji predstavlja najavu kapaciteta deteta za formiranje simbola i prethodnicu simboličke igre“ (Bobić, 2009).

Cilj rada je da se putem parametara melopoetske analize muzičkih primera folklor za decu iz aktuelne literature (Golemović, 1997), sakupljenih primera od strane autora, uz teorijska razmatranja, ukaže na multidisciplinarne rezultate istraživanja i neophodnost svakodnevnog praktikovanja od strane roditelja / negovatelja, kao važan činilac rane emocionalne ali i muzičke stimulacije i interakcije sa decom predstavljajući tako okidač za početak razvojnog puta njihovog mozga (Pejović, Milovančević, 2018).

Kroz sukcesivno prožimanje svakodnevne primene sadržaja folkora za decu, odnosno interdisciplinarnom pristupu učenju u stvarnom životu, kada odrasli pevaju deci, integrišu se različita područja razvoja i tako značajno podstiče razvoj estetske, emocionalne, ali i moralne senzibilitnosti dece na najranijem uzrastu kao važnog, ali nepravedno zapostavljenog uporišta integrativnog didaktičkog pristupa.

Кljučне рећи: folklor za decu, atačment, integrativni pristup, muzička stimulacija, pevanje

FOLKLORE FOR CHILDREN AS AN ESSENTIAL ELEMENT OF ATTACHMENT IN INFANT AGE – EARLY FORMS OF MUSICAL STIMULATION

Abstract: Folklore for children is an essential element of attachment in the infant age. Holding, i.e. attachment, represents an emotional synchrony between a mother and a child (Bobić, 2009). The research subject are the effects of applying various short musical forms, such as lullabies or children's songs accompanied by dance (clapping songs, knee bobbing songs), when a mother shows an understanding for the child's spontaneous movements and gestures by giving them meaning. A good holding is surely a precondition for a safe affective attachment of a child, but it also contributes to "establishing a transitory space between the mother and the child which represents an announcement of the child's capacity to form symbols and a precursor of symbolic play" (Bobić, 2009).

The paper aims to use parameters of melopoetic analysis of musical examples of folklore for children found in contemporary literature (Golemović, 1997), examples collected by the authors, and theoretical considerations, to point to multidisciplinary research results and the necessity of everyday use by parents / caregivers, as an important factor in early emotional and musical stimulation and interaction with children, as well as a trigger for early brain development (Pejović, Milovančević, 2018).

Through successive permeation of everyday application of folklore contents with children, i.e. the interdisciplinary approach to learning in real life, when adults sing to their children, different areas of development integrate and thus provide significant support for the development of children's esthetical, emotional and moral sensitivity at the earliest age as an important but wrongfully neglected stronghold of the integrative didactic approach.

Key words: folklore for children, attachment, integrative approach, music stimulation, singing

Снежана Мирасчиева

Факултет образовних наука, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Македонија
e-mail: snezana.mirascieva@ugd.edu.mk

ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ

Апстракт: Циљ васпитања и образовања јесте оптимални развој сваког детета, припрема за живот у времену у којем живи и цивилизацији у којој се креће. Данашњи проблеми, сложени и интегрисани, препознати су у нашем окружењу. Такви проблеми захтевају и интегрисана решења која се заснивају на релевантности, практичности и одрживости. Таква начела су темељи на којима се заснива интегративна дидактика која преферира и намеће интегрисано учење, односно промовише модел интегрисаног приступа васпитно-образовном раду развијајући нову парадигму учења, која се фокусира на три различите врсте резултата учења: знати, умети / радити и бити. У вези с тим, фокус рада је на интегрисаном приступу у раду са предшколском децом и питањима суштине, моделовања и могућности примене у најширем контексту.

Кључне речи: интеграција, васпитно-образовни рад, дечји вртић

INTEGRATED APPROACH IN WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: The goal of education is the optimal development of each child, preparation for life in the time in which he lives and the civilization in which he moves. Today's problems are complex, integrated and recognized in our environment. Such problems require integrated solutions based on relevance, convenience, and sustainability. Such principles represent the foundation for integrative didactics that prefers and imposes integrated learning, that is, promotes the model of an integrated approach to educational work developing a new paradigm of learning that focuses on three different types of learning: to know, to know how / to work and to be. In this regard, the focus of the paper is on an integrated approach to working with preschool children and issues of substance, modelling, and possibility of application in the broadest context.

Key words: integration, educational work, kindergarten

Mirjana Nikolić

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmijum,
Sremska Mitrovica
e-mail: vs.mirjana.nikolic@gmail.com

Isidora Korać

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmijum,
Sremska Mitrovica

Sladana Milenković

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmijum,
Sremska Mitrovica

KOMUNIKACIJSKE KOMPETENCIJE VASPITAČA U INTEGRISANOM UČENJU

Apstrakt: Nove Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja, kao jedan od važnih postulata, ističu da su vaspitanje i obrazovanje određeni kvalitetom odnosa koji se grade između dece i odraslih. U razvijanju programa, kroz projektno planiranje, fokus vaspitača je na kreiranju podržavajućeg socijalnog i fizičkog okruženja kojim se neguju kvalitetni odnosi, stvaraju prilike za učenje kao integrisano iskustvo deteta kroz ono što doživljava i čini. Komunikacijske kompetencije vaspitača predstavljaju jedan od važnih preduslova za realizaciju projektnog učenja.

U radu su prikazani nalazi istraživanja koje je sprovedeno sa ciljem da se: 1) utvrde i procene obrasci komunikacijskih odnosa u projektnom učenju; 2) ispituju komunikacijske kompetencije vaspitača. Za identifikovanje komunikacijskih obrazaca primenjena je analiza sadržaja projekata „Od vrtića do kuće“, „Bajka“ i „Igraonica – pričaonica“, koji su realizovani u tri predškolske ustanove, sa decom predškolskog uzrasta. Pored toga, primenjena je i tehnika polustrukturisanih intervjua sa vaspitačima koji su učestvovali u realizaciji pomenutih projekata (N=5), koja je omogućila vrednovanje uspostavljenih odnosa i komunikacijskih kompetencija vaspitača.

Rezultati pokazuju da je u realizovanim projektima identifikovano nekoliko obrazaca komunikacijskih odnosa između: dece, vaspitača, roditelja i drugih odraslih, gde je najslabije vrednovan komunikacijski odnos roditelj–vaspitač. Vaspitači svoje komunikacijske kompetencije prepoznaju kao nedovoljno razvijene, posebno u građenju odnosa sa roditeljima, te predlažu programe, tribine, radionice i druge oblike stručnog usavršavanja, posebno iz oblasti asertivne komunikacije, koji bi ih osnažili u ovom polju. Pored toga, prepoznaju značaj razvijanja komunikacijskih veština u okviru inicijalnog obrazovanja.

Ključne reči: komunikacijske kompetencije, vaspitač, integrisano učenje, stručno usavršavanje

PRESCHOOL TEACHER'S COMMUNICATION COMPETENCIES IN INTEGRATED LEARNING

Abstract: The New Preschool Education Program Foundations, as one of the important postulates, emphasize that upbringing and education are determined by the quality of relationships between children and adults. In developing the program, through project planning, the educator's focus is on creating a supportive social and physical environment that nurtures quality relationships, creates opportunities for a child to learn through integrated experiences of their sensations and actions. Educators' communication competencies are one of the important prerequisites for the implementation of project learning.

The paper presents the findings of a research conducted to: 1) identify and evaluate patterns of communication relationships in project learning; 2) examine the communication competencies of educators. Content analysis of the projects "From Kindergarten to Home", "Fairy Tale" and "Play Room – Chat Room", implemented in three preschool institutions, was applied to identify the communication patterns. In addition, the technique of semi-structured interviews with educators who participated in the implementation of the mentioned projects (N=5) was applied, and it had enabled the evaluation of the established relationships and communication competencies of the educators.

The results show that the implemented projects had identified several patterns of communication relations between: children, preschool teachers, parents and other adults, where the parent-teacher communication relationship was the lowest valued one. Preschool teachers recognize their communication competencies as underdeveloped, especially in the construction of relationships with parents, which is why they propose programs, panels, workshops and other forms of professional development, especially in the field of assertive communication. In addition, they recognize the importance of developing communication skills within initial education.

Key words: communication competencies, preschool teacher, integrated learning, professional development

Ljiljana Stošić Mihajlović

Akademija tehničko vaspitačkih strukovnih studija, Niš

e-mail: stosicmihajlovicljiljana@gmail.com

ULOGA SAVREMENIH MEDIJA – DIGITALNE TEHNOLOGIJE I INTERNET U NAJBRANIJEM OBRAZOVANJU

Apstrakt: Opšte je prihvaćen stav da je intenzivan razvoj novih medija i digitalnih tehnologija glavna karakteristika savremenog društveno-ekonomskog poretka. Ova konstatacija je primenljiva u svim aktivnostima čovekove delatnosti,

uključujući i oblast obrazovanja, počev od predškolskog pa sve do celoživotnog učenja. I pored značajnih napora i evidentnih poboljšanja, u domaćim uslovima savremeni mediji još uvek nisu adekvatno pozicionirani u konkretnim obrazovnim područjima. Najveći problemi izvesni su na prvom stepenu – na nivou predškolskog vaspitanja i obrazovanja, a ogledaju se u nedovoljnoj materijalnoj i tehničkoj opremljenosti, ali i u kompetencijama zaposlenih u institucijama obrazovanja i vaspitanja najmlađih. Naravno, posebno područje je razumevanje odnosa koji deca u „godinama uzleta“ razvijaju prema novim medijima i savremenim digitalnim tehnologijama. Ipak se sve otvorene dileme moraju posmatrati sa stanovišta konstantnog unapređenja i modernizacije vaspitno-obrazovnih institucija u cilju unapređenja kvaliteta rada i kreiranja stimulativnog ambijenta za vaspitanje, obrazovanje i razvoj podmlatka. Glavni izazov u eri digitalizacije pred kojim se nalaze roditelji i vaspitači jeste da što bolje iskoriste mogućnosti koje internet pruža deci u „godinama uzleta“ a da, pritom, potencijalne rizike svedu na najmanji nivo.

Ključne reči: savremeni mediji, era digitalizacije, „godine uzleta“

THE ROLE OF CONTEMPORARY MEDIA - DIGITAL TECHNOLOGIES AND THE INTERNET IN EARLY EDUCATION

Abstract: It is generally accepted that the intensive development of new media and digital technologies is a major feature of the contemporary socio-economic order. This statement is applicable in all human activities, including the field of education, from pre-school to lifelong learning. Despite significant efforts and evident improvements, in the domestic context, contemporary media are still not adequately positioned in specific fields of education. The biggest problems are certain at the first level – at the level of pre-school education and are reflected in the lack of material and technical equipment, as well as in the competencies of the employees of the institutions for the education of the youngest. Of course, special attention should be paid to the relationship children develop with the new media and modern digital technologies at the earliest preschool and school age. However, all open dilemmas must be viewed from the point of view of constant improvement and modernization of educational institutions in order to improve the quality of work and create a stimulating environment for the upbringing, education and development of young people. The main challenge the parents and educators are facing in the digital age is to make the most of the opportunities that the internet provides for children in their “take-off years” while minimizing potential risks.

Key words: contemporary media, era of digitalization, “take-off years”

Милорад Степанов

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди
e-mail: stepaslikar@gmail.com

Јасмина Радосавчев

Предшколска установа „Драгољуб Удицки“, Кикинда

**ФРОТАЖ У ЛИКОВНОМ РАДУ СА СТУДЕНТИМА ВШССОВ,
ВАСПИТАЧИМА И ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ**

Айсѝраќиј: У раду се разматрају предлози и могућности реализације интегративне активности приликом упознавања природне околине вртића у садејству са ликовно-обликовним поступцима. Уочавање, откривање као и манипулација артефактима из непосредне околине / природе, као могући исход подразумева и подстицање одређених тактилних и естетских спознаја предшколског детета. Ликовна техника фротажа као и поступци фротажирања овом приликом послужили су као проверен метод за стицање таквих искустава.

Отвореност интерпретације насталих продуката – ликовних радова предшколске деце, даје значајне могућности даљег подстицања разноликих активности од стране васпитача као непосредног учесника и мултидисциплинарног усмеривача.

Кључне речи: интегративност, природа, артефакти, фротаж, подстицање

**FROTTAGE IN ART WORK WITH PRESCHOOL TEACHERS’
TRAINING COLLEGE STUDENTS, KINDERGARTEN TEACHERS
AND PRESCHOOL-AGED CHILDREN**

Abstract: The paper discusses the proposals and possibilities for realizing integrative activities while exploring the natural environment of kindergarten in conjunction with art-form methods. Detection, identification and handling of artefacts from the immediate environment / nature as a possible outcome involve an encouragement of certain tactile and aesthetic knowledge of a preschool child. Frottage art technique as well as frottage methods have, in this particular occasion, served as proven methods for gaining such experiences.

Open interpretation of the resulting products – artwork of preschool-aged children provides significant opportunities for further enhancement of diverse activities designed by teachers as direct participants and multidisciplinary guides.

Key words: integrativeness, nature, artefacts, frottage, encouragement

Miloš Nasković

Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija Kruševac, Odsek Aleksinac
e-mail: milosnasko@yahoo.com

Anica Pavlović

Predškolska ustanova „Lane“, Aleksinac

ULOGA I ZNAČAJ LIKOVNE UMETNOSTI U INTEGRISANOM PRISTUPU VASPITANJA I OBRAZOVANJA PREDŠKOLSKE DECE

Apstrakt: Rad istražuje i ističe ulogu i značaj likovne umetnosti u integrisanom pristupu vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog uzrasta, i to sagledavanje se u ovom radu bazira na tumačenjima i stavovima Eliota Ajznera (Elliot W. Eisner), savremenog američkog teoretičara obrazovanja. Nov i jedinstven način definisanja uloge umetnosti nameće likovnoj umetnosti jednu od krucijalnih uloga u kompleksnom vaspitno-obrazovnom procesu. Negujući posebnost i autentičnost detetove ličnosti, likovna umetnost omogućava holistički pristup vaspitanju i obrazovanju uz široku korelaciju i sinergiju više različitih autonomnih oblasti. Savremeni likovni mediji i likovna sredstva podržavaju multidisciplinarni, fleksibilan i interaktivan pristup stvaralačkom procesu. U radu se nalazi i konkretan primer dobre prakse, odnosno deo projekta realizovanog u Predškolskoj ustanovi „Lane“, u Aleksincu, u kojem likovna umetnost doprinosi integraciji različitih oblasti u okviru krajnjeg ishoda samog projekta, dovodi do pune interakcije na relaciji vaspitač–dete i neguje lični senzibilitet i punu slobodu kreativnog mišljenja svakog deteta ponaosob.

Кljučне речи: integrativnost, likovna umetnost, likovni izraz, vaspitač, predškolsko dete

THE ROLE AND IMPORTANCE OF ART IN INTEGRATED APPROACH IN PRESCHOOL EDUCATION

Abstract: The paper explores and stresses the role and importance of Fine Arts in the integrated approach to preschool education, and it is based on the work and beliefs of Elliot W. Eisner – a contemporary American educational theorist. A novel and unique approach to defining the role of art assigns art one of the crucial roles in the complex process of education. By cherishing the distinctiveness and authenticity of a child's personality, Fine Arts enables a holistic approach to the upbringing and education accompanied by a broad correlation and synergy of multiple different autonomous fields. Contemporary art media and art tools support a multidisciplinary, flexible and interactive approach to the creative process. The paper contains an example of good practice, i.e. a part of a project implemented in Preschool Institution “Lane”, where Fine Arts is a medium used to contribute to the integration of various fields, and which further leads to full interaction between teachers and children and cherishes personal sensibility and full freedom of creative thinking of each child.

Key words: integration, Fine Arts, artistic expression, teacher, preschool-aged child

Ana Lukić

Predškolska ustanova „11. april“, Beograd

e-mail: ana4pa@gmail.com

Danijela Radlović Čubrilo

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

PRIMENA INTERDISCIPLINARNOG PRISTUPA U VASPITNO-OBRAZOVNOM RADU SA DECOM PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Apstrakt: Savremeni metodički pravci u predškolskom vaspitanju i obrazovanju ukazuju na značaj primene interdisciplinarnog pristupa u vaspitno-obrazovnom radu. Ovaj pristup svoje teorijsko uporište nalazi u činjenici da predškolska deca stižu saznanja na celovit način (integrativno), a ne putem izdvojenih celina (parcijalno). Interdisciplinarnost se novom programskom koncepcijom, „Godine uzleta“, obezbeđuje kroz projektno planiranje, dok se u dosadašnjoj vaspitno-obrazovnoj praksi ostvarivala kroz tematsko planiranje i integraciju sadržaja svih metodičkih oblasti u vrtiću.

Teorijski deo ovog rada bavi se pojmovima i značajem korelacije i integracije sadržaja vaspitno-obrazovnog rada, kao i razlikama između njih. Posebno se razmatra oblast upoznavanja okoline kao ishodište korelacije i integracije sadržaja svih metodičkih oblasti u vrtiću. Praktični deo rada sadrži rezultate istraživanja sprovedenog primenom anketnog upitnika na uzorku od 70 vaspitača, zaposlenih u predškolskim ustanovama u Novom Beogradu, Pančevu, Novom Sadu, Zrenjaninu, Kikindi i Srpskoj Crnji. Cilj istraživanja bio je da se ispita primena interdisciplinarnog pristupa kroz integraciju sadržaja svih metodičkih oblasti u vrtiću, s posebnim osvrtom na integraciju sadržaja Metodike upoznavanja okoline sa ostalim metodičkim oblastima.

Rezultati istraživanja pokazali su da većina vaspitača često primenjuje korelaciju i integraciju sadržaja u svom vaspitno-obrazovnom radu. Gledano po oblastima, pokazalo se da ispitanici sadržaje Metodike upoznavanja okoline najčešće integrišu sa Metodikom razvoja govora, zatim sa Metodikom likovnog vaspitanja, potom sa Metodikom fizičkog vaspitanja, Metodikom muzičkog vaspitanja, dok je najmanja učestalost kod Metodike razvoja početnih matematičkih pojmova. Osim toga, istraživanjem je potvrđeno da vaspitači uviđaju značaj međusobne integracije sadržaja svih metodičkih oblasti, kao i njihove realizacije u interdisciplinarnom pristupu na celokupni psihofizički razvoj deteta.

Ključne reči: predškolsko dete, vaspitno-obrazovni rad, metodika nastave, interdisciplinarni pristup

INTERDISCIPLINARY APPROACH IN EDUCATING PRESCHOOL-AGED CHILDREN

Abstract: Modern trends in the development of preschool education point to the significance of applying the interdisciplinary approach in the educational

practice. This approach finds its theoretical grounds in the fact that preschoolers acquire knowledge in a holistic way (integratively), and not as isolated experiences (compartmentalized). The new program concept, “Take-off years”, enables interdisciplinarity through project planning, whereas in the educational practice so far it was achieved through thematic planning and integration of contents of all the methodological areas in kindergarten.

The theoretical part of this paper deals with the notions and importance of correlation and integration of teaching contents and their differences, with special emphasis on the area of environmental science as an outcome of correlating and integrating contents of all the methodological areas in kindergarten. The practical part of the paper presents the results of a survey research conducted on a sample of 70 kindergarten teachers, employed in preschool institutions in Novi Beograd, Pančevo, Novi Sad, Zrenjanin, Kikinda and Srpska Crnja. The research goal was to explore the use of the interdisciplinary approach through integrating contents of all the methodological areas in kindergarten, with special emphasis on the integration of contents of environmental science with the other methodological areas.

The research results have shown that the majority of kindergarten teachers often apply the correlation and integration of contents in their everyday practice. When it comes to the methodological areas, the results revealed that the respondents most often integrate the contents of environmental science with the methodology of speech development, the methodology of art education, the methodology of physical education, the methodology of music education, and the methodology of developing early mathematics, respectively. In addition, the research confirmed that kindergarten teachers are aware of the significance of integrating contents of all the methodological areas, as well as the importance of applying the interdisciplinary approach for the children’s psycho-physical development in general.

Key words: preschool-aged child, education, methodology of teaching, interdisciplinary approach

Dragan Rastovac

Pedagoški fakultet u Somboru, Univerzitet u Novom Sadu
e-mail: rastovac@gmail.com, rastovac@pef.uns.ac.rs

Milinko Mandić

Pedagoški fakultet u Somboru, Univerzitet u Novom Sadu

Zorica Đukić

Osnovna škola „Žarko Zrenjanin“, Apatin

INFORMATIKA U FUNKCIJI INTEGRISANE NASTAVE

Apstrakt: Intenzivnim razvojem tehnike i tehnologije (prvenstveno se misli na informaciono-komunikacione tehnologije – IKT) koje svoje primene nalaze u

gotovo svim oblastima ljudske delatnosti, i obrazovanje izlazi iz okvira tradicionalnog načina nastave i postaje nezavisno od vremena i prostora. U ovom radu predstavljen je primer informatike u funkciji integrisane nastave u okviru nastavnih sadržaja (Svet oko nas), za učenike drugog razreda Osnovne škole „Žarko Zrenjanin“, u Apatinu. Korišćena je deskriptivna metoda za analizu. Od školske 2019/20. godine svi učitelji drugih razreda osnovne škole u Republici Srbiji imaju obavezu da postepeno počnu sa uvođenjem digitalne nastave (E-učionica), u okviru predmeta koje realizuju. Pod digitalnom nastavom podrazumeva se upotreba elektronskih udžbenika i prezentovanje njihovih sadržaja putem video projektora od strane učitelja. Takođe, učenici rešavaju domaće zadatke, koji su realizovani u aplikativnom softveru, kod kuće na računaru.

Osnovni cilj rada jeste analiza motivacije i postignuća učenika pri primeni integrisanog pristupa u nastavnom procesu. U radu su prikazani pojedini primeri zadataka i statistika koja učitelju omogućava kompletan uvid u rezultate učenika.

Ključne reči: integrisana nastava, digitalna nastava, E-učionica

INTEGRATING COMPUTER SCIENCE INTO THE TEACHING PRACTICE

Abstract: With the rapid development of technology (primarily referring to information and communication technologies – ICT) that are now finding application in almost all fields of human activity, education also goes beyond the traditional teaching style and becomes independent of time and space. This paper presents an example of how computer science can serve integrated teaching within the teaching contents (of the subject The world around us) for students of the second grade of primary school “Žarko Zrenjanin” from Apatin. A descriptive method was used for analysis. From the 2019/20 school year, all second-grade teachers in the Republic of Serbia are obliged to gradually start introducing digital teaching (E-classroom) within the subjects they teach. Digital teaching involves the use of electronic textbooks and the presentation of their contents through projectors by teachers. Also, students do their homework in an application software, at home on a computer.

The main aim of the paper is to analyse students’ motivation and achievement when an integrated approach is used in the teaching process. The paper offers several task examples and presents the statistical data which enables a complete insight into the student’s results.

Key words: integrated teaching, digital teaching, E-classroom

Владимир Варађанин

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди
e-mail: varadjaninv@yahoo.com

Србислава Павлов

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди

МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У ИНТЕГРИСАНОМ ОБРАЗОВНОМ ПРИСТУПУ

Ајсџиракџ: Аутори у раду указују на могућности примене иновативних софтверских решења у интегрисаном приступу у васпитно-образовном раду укључујући и контекст инклузивног образовања. У савременом образовању примена информационо-комуникационих технологија (ИКТ) омогућава континуирани приступ едукативном процесу и доноси бројне предности. Са аспекта њене функционалности, у интегрисаном приступу, омогућује се лакше планирање наставних јединица, њихово међусобно повезивање и прилагођавање специфичним потребама групе или појединца. Предности примене информационо-комуникационих технологија огледају се и у стварању могућности за индивидуализацијом учења, јер је ученицима омогућено да прилагоде наставне јединице својим интересима, самостално истражују, дефинишу темпо учења, развијају критичко мишљење и самостално делују. Такође, употреба иновативних софтверских решења у образовном процесу, ствара простор за коришћење различитих стилова, метода и стратегија учења ученика. Велика улога ИКТ огледа се и у њиховој примени као асистивна и адаптивна технологија код особа са тешкоћама у учењу. Примена иновативних софтверских решења у интегрисаном образовном приступу нуди размену знања, учење кроз решавање проблема, самостално истраживање, подстиче имагинацију и стимулише интеракцију, што се уклапа у интегрисани приступ образовању.

Кључне речи: иновативна софтверска решења, интегрисани образовни приступ

POSSIBILITIES OF APPLYING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN INTEGRATED EDUCATIONAL APPROACH

Abstract: The authors point to the possibilities of applying innovative software solutions in an integrated approach in educational work, including the context of inclusive education. In modern education, the application of information and communication technologies (ICT) enables continuous access to the educational process and brings numerous benefits. From the point of view of its functionality, the integrated approach makes it easier to plan teaching units,

interconnect them and adapt them to the specific needs of a group or an individual. Advantages of using ICT are also reflected in the creation of opportunities for individualization of learning, because it enables students to adapt teaching units to their own interests, to research independently, to determine the pace of learning, to develop critical thinking and to act independently. Also, the use of innovative software solutions in the educational process creates space for the use of different learning styles, methods and learning strategies. The great role of ICT is also reflected in their application as an assistive and adaptive technology for people with learning disabilities. The application of innovative software solutions in an integrated approach to education offers knowledge sharing, learning through problem solving, independent exploration, it encourages imagination and stimulates interaction, which is all in line with the integrated approach to education.

Key words: innovative software solutions, integrated approach to education

Neda Novaković

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd
e-mail: nedanovak@gmail.com

Mirjana Kovačina

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

Olivera Miljković Bjegović

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

INTEGRATIVNI PRISTUP U RADU SA OSOBAMA SA SMETNJAMA U RAZVOJU U SOCIJALNOJ ZAŠTITI

Apstrakt: Integrativni pristup kao metod rada sve više nalazi svoje mesto u obrazovanju, u populaciji školskog i predškolskog uzrasta. Kada je u pitanju socijalna zaštita, malo je radova i publikacija koje se direktno odnose na integrativni pristup, iako se u praksi primenjuje.

U obrazovanju integrativni pristup se odnosi na razvoj i učenje školske i predškolske dece putem tematskog povezivanja sadržaja integrišući sve predmetne oblasti u okviru jedne teme.

Integrativni pristup kod osoba sa smetnjama u razvoju i intelektualnim teškoćama u mladosti i odraslom dobu, kod nas se odnosi na rad u ustanovama socijalne zaštite, uglavnom po završenom njihovom obrazovanju. Ciljevi integrativnog pristupa u radu sa osobama sa smetnjama u razvoju u socijalnoj zaštiti usmereni su na modifikaciju negativnih oblika ponašanja kroz primenu različitih tretmanskih pristupa iz različitih perspektiva.

U ovom preglednom radu razmatra se uloga integrativnog pristupa u ustanovama socijalne zaštite, kao što je Dnevni boravak. Dnevni boravak je usluga otvorenog tipa koja podrazumeva da korisnici žive u svojim porodicama i u svojoj

lokalnoj sredini, a da su uključeni u program rada dnevnog zbrinjavanja i psihosocijalne podrške i tretmana.

Integrativni pristup je značajan, pre svega, zato što osobe sa razvojnim teškoćama, pored učestalo dominantnih intelektualnih teškoća, imaju i druga pridružena stanja, te su u dnevnim boravcima najčešće prisutni korisnici sa kategorizacijom višestruke ometenosti. Integrativni pristup ne treba direktno da ima za cilj delovanje na osnovne simptome već da utiče na opšte dobro stanje korisnika. Unapređenje kvaliteta usluge u ustanovama socijalne zaštite odnosi se na standardizaciju integrativnog pristupa u radu.

Ključne reči: integrativni pristup, socijalna zaštita, osobe sa smetnjama u razvoju, Dnevni boravci

INTEGRATIVE APPROACH IN SOCIAL CARE FOR PEOPLE WITH DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES

Abstract: The integrative approach as a work method is more and more present in education of preschool and elementary school students. When it comes to social protection, there are few papers and publications directly focused on the integrative approach, even though it is applied in practice.

In education, the integrative approach is related to the development and learning of preschool and school students through thematic connecting of contents by integrating all the subject areas within one topic.

In our country, integrative approach in working with the young and adults with developmental difficulties and intellectual disability focuses on activities designed within the institutions of social care, and in most cases carried out after the service users have completed their education. The goals of the integrative approach in working with persons with developmental difficulties in social care are directed towards modifying negative forms of behavior through applying different treatment approaches from several different perspectives.

In this paper, the authors analyze the role of the integrative approach in institutions of social protection such as day-care service. Day-care is an open service implying that the users live with their families and in their local community, and are included in the program of daily care and psycho-social support and treatment.

Above all, the integrative approach is important because persons with developmental difficulties have other conditions in addition to the often dominant intellectual difficulties, which means that day-care institutions mostly welcome users categorized as suffering from multiple disorders. Integrative approach should not be directly aimed at affecting the main symptoms but at affecting the users' general well-being. Improving the quality of service in the institutions of social care is related to a standardization of integrative approach in everyday practice.

Key words: integrative approach, social care, persons with developmental difficulties, day-care service

Тамара Ковачевић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду
e-mail: 122tamara@gmail.com

ПРИМЕНА ДВОЈЕЗИЧНОГ ПРИСТУПА КОД ГЛУВЕ И НАГЛУВЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА¹

Айсџиракџи: Популација глуве и наглуве деце је врло хетерогена, због тога је потребно постојање различитих приступа у едукацији како би се успешно задовољиле њихове комуникацијске и образовне потребе. Неопходно је усавршавање постојећег образовног система у правцу развијања таквог приступа који ће да одговори на њихове специфичности и ограничења узрокована њиховим примарним оштећењем.

Двојезичност глувог детета подразумева познавање и редовну употребу знаковоног језика, који користи заједница глувих и говорног језика који користи чујућа већина. Двојезичност чујућих се разликује од двојезичности глувих. Двојезична чујућа деца, уче два језика као и глуви. Разлика је у томе што други језик уче аудитивним путем, у истом модалитету као и први језик. Глува деца уче два језика, у два модалитета, што је знатно сложеније. На предшколском узрасту, задатак вртића је да омогући деци да наставе да усвајају језик, која су почела да усвајају у породици.

Глува деца глувих родитеља свакодневно су у ситуацијама окружена својим првим (примарним) језиком у породици, за разлику од глуве деце, чујућих родитеља. Код глуве деце, чујућих родитеља, васпитно-образовна установа је одговорна за афирмацију знаковоног језика, културе и идентитета глувих и важна је за повезивање породице са заједницом глувих.

Основни циљ рада је да се прегледом доступне литературе укаже на карактеристике двојезичног приступа у раду са глувом и наглувом децом предшколског узраста. Двојезични приступ у васпитно-образовном раду са глувом и наглувом децом предшколског узраста, могуће је успешно имплементирати и у редовним условима васпитања и образовања, кроз двојезичне програме едукације глуве и наглуве деце и присуство знаковних интерпретатора.

Кључне речи: двојезични приступ, глува и наглува деца, предшколски узраст

APPLICATION OF BILINGUAL APPROACH WITH THE DEAF AND HARD OF HEARING CHILDREN OF PRESCHOOL AGE²

Abstract: The population of deaf and hard of hearing children is very heterogeneous and, because of this, the existence of different approaches is needed

---

¹ Рад из пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, под називом „Утицај кохлеарне имплантације на едукацију глувих и наглувих особа“, бр. 179055.

² The paper is from the Project of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia entitled “The Effect of Cochlear Implantation on the Education of Deaf and Hard of Hearing Persons“, No. 179055

in education in order to meet their communication and educational needs successfully. It is necessary to improve the existing education system in the direction of developing a kind of an approach that will respond to their specificities and limitations caused by their primary impairment.

Bilingualism of a deaf child implies the knowledge and regular use of sign language, which is used by the community of the deaf, and the spoken language, which is used by the majority who can hear. Bilingualism of the hearing is different from the bilingualism of the deaf. Bilingual normal hearing children, as well as deaf children, learn two languages. The difference is that they learn the second language through auditory means, in the same modality as the first language. Deaf children learn two languages in two modalities, which is considerably more complex. At preschool age, the task of the kindergarten is to enable children to continue to acquire the language which they started acquiring in the family.

Deaf children of deaf parents are, in everyday situations, surrounded with their first (primary) language in the family, unlike the deaf children of hearing parents. In the case of deaf children of hearing parents, the educational institution is responsible for the affirmation of sign language, the culture and identity of the deaf, and it is important for connecting the family with the deaf community.

The main objective of the paper is to, by reviewing the available literature, point to the characteristics of bilingual approach to working with deaf and hard of hearing children of preschool age. It is possible to implement the bilingual approach in educational work with the deaf and hard of hearing children of preschool age in regular education and training conditions successfully, through bilingual programs for the education of the deaf and hard of hearing children and presence of sign interpreters.

Key words: bilingual approach, deaf and hard of hearing children, preschool age

Tatijana Kažanegra

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd
e-mail: tanakazanegra@gmail.com

Danijela Urošević

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

Nevena Tišma

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

INKLUZIVNI PROGRAM KORISNIKA DNEVNOG BORAVKA I UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE „DRINKA PAVLOVIĆ“

Apstrakt: Inkluzivni programi čine važan segment u strategiji socijalne zaštite Republike Srbije, te je čak Zakonom o socijalnoj zaštiti, članom 7. regulisana obaveza saradnje ustanova socijalne i obrazovnih i drugih tela u lokalnoj zajednici („Ustanove i drugi oblici organizovanja utvrđeni zakonom koji obavljaju delatnost,

odnosno pružaju usluge socijalne zaštite saraduju sa ustanovama predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja...“).

Dnevni boravak Stari grad, organizaciona jedinica Centra za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju u Beogradu, ostvarila je dugogodišnju saradnju sa Osnovnom školom „Drinka Pavlović“. U inkluzivne radionice korisnika boravka i učenika škole uključeni su đaci svih razreda na dobrovoljnoj bazi, a saradnju sa njihove strane sprovodi učitelj nastave veronauke. Desetine realizovanih inkluzivnih radionica uključivale su aktivnosti u boravku ili školi, ali i zajedničke vaninstitucionalne aktivnosti u saradnji sa ustanovama kulture u lokalnoj zajednici.

U radu se prati razvoj saradnje boravka i škole, konkretizovane aktivnosti u zbližavanju učenika i korisnika, kao i benefiti sprovedenih inkluzivnih radionica.

Kreativne i kulturne aktivnosti sprovedene tokom inkluzivnih radionica dovele su do razvoja socijalnih veština kod korisnika boravka, njihovog osećaja prihvaćenosti i prijateljstva sa učenicima, kao i razvoja novih veština i kreativnih iskustava. S druge strane, učenici Osnovne škole „Drinka Pavlović“, imali su prilike da formiraju adekvatne stavove prema korisnicima boravka i osoba sa smetnjama u razvoju uopšteno. Više generacija đaka anketirano je o stavovima i predrasudama pre i nakon inkluzivnih aktivnosti, i evidentno je da su zbog saradnje boravka i škole učenici u velikoj meri pozitivno korigovali svoje gledište prema ovoj društvenoj kategoriji.

Cilj rada je da ukaže na obostrane koristi navedene saradnje, koja je uticala na stavove učenika kao i na poboljšanje kvaliteta života osoba sa ometenošću, korisnicima boravka. Ujedno, imajući u vidu strategiju socijalne zaštite Republike Srbije, ukazuje se na svrsishodnost i neophodnost sličnih oblika saradnje koji treba da postanu redovni deo tretmana u ustanovama za ovu populaciju.

Ključne reči: inkluzija, osobe ometene u razvoju, učenici, međusektorska saradnja, lokalna zajednica

INCLUSION PROGRAM OF PROTÉGÉS OF DAYCARE “STARI GRAD” AND STUDENTS OF ELEMENTARY SCHOOL “DRINKA PAVLOVIĆ”

Abstract: Inclusive programs are a major part of social welfare strategy of the Republic of Serbia, and even paragraph 7 of Social welfare Act of Serbia states that it is obligatory for these institutions to cooperate with educational and other organizations in local community (“Institutions and other forms of organization provided by law to give service of social welfare are obliged to cooperate with institutions of preschool, primary, secondary and higher education.”).

Daycare “Stari grad”, part of Center for accommodation and daycare of disabled children and youth in Belgrade, has a long-term cooperation with Elementary school “Drinka Pavlović”. Daycare’s protégés and school’s students participate

in the inclusive workshops on voluntary basis, and the workshops are guided by their teacher of religious studies. Dozens of activities conducted until this day included workshops in school or daycare, but also in local institutions of culture.

This paper follows the development of inclusion workshops between the school and the daycare center, individual activities that served to bring students and protégés closer together, and the benefits of inclusion in this cooperation.

Creative and cultural activities conducted during the inclusive workshops have led to the development of social skills in protégés, their sense of being accepted and in friendly relationships with the students, as well as developing new skills and creative experiences. On the other hand, students of Elementary school “Drinka Pavlović” have been given a chance to form adequate opinions towards the daycare’s protégés and the disabled in general. Several generations of students were interviewed regarding prejudices and opinions before and after inclusive workshops, and it is evident that their opinions on this social category have changed for the better.

The purpose of this paper is to point out mutual benefits of abovementioned cooperation which has influenced the opinions of students as well as the quality of life of disabled persons, protégés of daycare. Also, having in mind the strategy of social welfare of the Republic of Serbia, it emphasizes the need for and the purpose of similar forms of cooperation that should become a regular part of treatment in institutions for this population group.

Key words: inclusion, people with disabilities, students, cross-sector cooperation, local community

**УЛОГА РОДИТЕЉА У
ИНТЕГРИСАНОМ РАДУ СА
ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ,
УЧЕНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА
УСЛУГА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИМ
УСТАНОВАМА И УСТАНОВАМА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ**

Jelena Mićević Karanović

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi
e-mail: micevicj@sbb.rs

Milanka Maljković

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

Angela Mesaroš Živkov

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

Tanja Brkljač

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

**PREDRASUDE RODITELJA I VASPITAČA PREMA DAROVITOSTI
DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA**

Apstrakt: Glavni cilj istraživanja bio je da se utvrdi izraženost predrasuda roditelja i vaspitača prema darovitosti dece predškolskog uzrasta. Osnovni metod je neeksperimentalan – anketno istraživanje na uzorku. Ukupan uzorak od N=246 ispitanika su činili poduzorci od 132 roditelja i 114 vaspitača predškolskih ustanova iz Kikinde i Novog Bečeja. Primenjeni instrument je supskala instrumenta konstruisanog u svrhe šireg istraživačkog projekta pod nazivom „Identifikovanje i podsticanje darovitosti dece predškolskog uzrasta“, čiji je nosilac Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, realizovanog školske 2019/2020. godine. Ajtemi upitnika predstavljaju prilagođenu verziju instrumenta korišćenog u Projektu o darovitosti iz 2017. godine, pod nazivom Erasmus+ „Gotov(a) sam, a što sad?“, koji se odnosi na mitove i predrasude o darovitoj deci, sa četvorostepenom skalom ponuđenih odgovora. Dobijeni rezultati u našem istraživanju pokazuju da oba poduzorka ispitanika imaju istaknute predrasude zasnovane na nedovoljnoj informisanosti. Značaj ovog istraživanja je u dobijanju deskriptivnih podataka, kao i u mogućnosti praktične primene rezultata u vidu odgovarajućih nastavnih sadržaja za predmete iz pedagoške i psihološke grupe, u Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, na osnovnim i master strukovnim studijama, u koje će se implementirati teorijski i empirijski nalazi ovog rada kako bi se obučili i informisali studenti – budući vaspitači sa ciljem eliminisanja predrasuda kao značajnih prepreka u pravovremenom i adekvatnom identifikovanju i podsticanju darovitosti dece predškolskog uzrasta.

Ključne reči: predrasude, roditelji, vaspitači i darovitost

**BIASES OF PARENTS AND KINDERGARTEN TEACHERS
TOWARDS GIFTEDNESS IN PRESCHOOL CHILDREN**

Abstract: The main goal of the research was to determine the extent of bias of parents and kindergarten teachers towards giftedness in preschool children. The main method was non-experimental – a survey research on a sample. The total sample of N=246 respondents consisted of subsamples of 132 parents and

114 kindergarten teachers employed in preschool institutions from Kikinda and Novi Bečej. The instrument used was a subscale of the instrument constructed for the purposes of a wider research project entitled „Identifying and supporting giftedness in preschool-aged children“, realized under the authority of Preschool Teachers' Training College in Kikinda, Serbia, during the academic 2019/2020. The items in the questionnaire are an adapted version of the instrument used in the project in giftedness from 2017, entitled Erasmus+ „Gotov(a) sam, a što sad?“ which explored the myths and biases towards gifted children, with a four-point response scale. The results obtained in our research show that both subsamples of respondents exhibit biases based on insufficient knowledge, and the importance of this research lies in the descriptive data collected, as well as in the possibility to practically apply these results in the form of contents suitable for the courses of pedagogy and psychology, taught at Preschool Teachers' Training College in Kikinda, on both basic and master level studies in which theoretical and empirical findings from this research can be implemented with the aim of educating students – future preschool teachers and eliminating biasness as a considerable obstacle for timely and adequate identifying and supporting giftedness in preschool-aged children.

Key words: biases, parents, kindergarten teachers and giftedness

Milica Vasiljević Blagojević

Akademija strukovnih studija Beograd, Odsek Visoka zdravstvena škola, Beograd
e-mail: milica@tojo.rs

Nataša Duhanaj

Osnovna škola „Veselin Masleša“, Beograd

Jasmina Janić

Predškolska ustanova „Vučko“, Beograd

SARADNJA PORODICE I VASPITAČA – AKTIVNOSTI I UČESTALOST

Apstrakt: Usled oslabljene vaspitne funkcije savremene porodice, u kojoj su roditelji primorani da sve duže ostaju na svojim radnim mestima kako bi obezbedili egzistenciju, jedna od osnovnih funkcija predškolske ustanove jeste dopuna porodičnom vaspitanju. Bitna odlika i cilj saradnje je pomoć porodicama da kod kuće uspostave okruženje koje podstiče razvoj dece, a s druge strane, povratne informacije koje stižu do vaspitača pomažu mu da razume decu i roditelje. Svoj odnos i stav prema predškolskoj ustanovi dete formira na osnovu objektivnih i subjektivnih faktora.

Važnost partnerskog odnosa između vaspitača i roditelja za pozitivan, spontani razvoj deteta, iniciralo je istraživanje na ovu temu i ono je sprovedeno

jula 2019. godine u Predškolskoj ustanovi „Vračar“ u Beogradu. Vaspitači i roditelji dece koja pohađaju ovu Predškolsku ustanovu, popunjavali su anonimne upitnike iz kojih su dobijeni inicijalni rezultati o načinima, putevima, teškoćama sa kojima se susreću i jedni i drugi u međusobnoj saradnji kao i o učestalosti saradnje na liniji porodica–predškolska ustanova. Ono što je dobijeno kao rezultat ovog istraživanja jeste da je i dalje lični kontakt vaspitača i roditelja i individualni razgovor o detetu, najznačajniji u saradnji za ispitivane roditelje i vaspitače. Dobijeni rezultati govore u prilog da se najveći procenat roditelja redovno odaziva roditeljskim sastancima, a da su glavni razlozi eventualnog neodazivanja vezani za posao i nemogućnost odsustvovanja u datim terminima.

Zbog jasnih zahteva u obimu, samo deo dobijenih rezultata biće predstavljen u ovom radu.

Ključne reči: saradnja roditelja i vaspitača, dete predškolskog uzrasta, predškolska ustanova

COOPERATION OF FAMILY AND EDUCATORS – ACTIVITIES AND FREQUENCY

Abstract: Due to the diminished upbringing role of a modern family, where parents are compelled to work longer hours to make ends meet, one of the main roles of a preschool institution is to supplement the family upbringing. An important characteristic and the objective of cooperation is assisting the families to establish a home environment which stimulates children's development; on the other hand, the feedback reaching the educators helps them understand children and parents. The child forms its relationship with and the opinion on a preschool institution on the grounds of objective and subjective factors.

The importance of a partnership between the educator and the parents for a positive, spontaneous development of children initiated a research on this topic, and it was conducted in July 2019 in the Preschool institution „Vračar“ in Belgrade. Educators and parents of children enrolled in this preschool institution filled out anonymous questionnaires that provided the initial results on the methods, directions and difficulties encountered by both sides in their mutual cooperation, as well as on the frequency of the family–preschool institution cooperation. What has been obtained as a result of this research is that the personal contact of the educator and the parents and the individual conversation about the child are the most significant in cooperation both for the parents and the educators. The results obtained show that the highest percentage of parents regularly attend parent meetings, and that the main reasons for possible non-attendance are related to work and the inability to be absent at the times given.

As a result of clear scope-related requirements, only a part of the obtained results will be presented in this paper.

Key words: cooperation between parents and educators, preschool-aged child, preschool institution

Зорица Павловић

Предшколска установа „Лане“, Осечина
e-mail: zoricapavlovic80@gmail.com

Мирјана Стојковић

Предшколска установа „Лане“, Осечина

УЛОГА РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА У ПОДСТИЦАЊУ ДЕЧЈЕ ИГРЕ

Айсџракић: Игра као доминантна активност на предшколском узрасту, важан је сегмент који повезује породицу и вртић, доприносећи свеобухватном развоју детета. Планирана ситуација учења у којој дечак А.М. (5. год.) представља специфично искуство из породице, сложену игру шах, која подразумева логику и сналажљивост играча, постаје фокус целе групе. Перспектива дечака и његове породице, отвара питања социокултурног аспекта породице, као и услова у којима дечак игра шах са дедом. Бавимо се питањима: Како подржати и приближити сложену игру деци? Како и на који начин ми практичари можемо да будемо подршка у игри која је предмет интересовања једног детета? Како развијати вршњачко учење, с обзиром на специфичност игре и узраст деце? Колико ће бити интересовање родитеља као најважнијих особа у процесу васпитања деце? Одговоре, нове идеје и смернице, добили смо путем дескриптивне методе, техником интервју са децом и родитељима и анкетом на нивоу две васпитне групе. Сазнајемо да се у већини породица шах игра повремено, и да су деца укључена у посматрање игре одраслих. Добијени подаци, размена искустава, дали су нове димензије васпитно-образовног процеса и саме игре у којој су деца била активни учесници. Истражујући игру шах, стварали смо ситуационо учење кроз приче, бајке, легенде, цртали и бојили фигуре... Више о игри, њеном постанку, поделио је са децом експерт из шаховског клуба, а затим су се укључила деца из основне школе.

Добри темељи заједништва, узајамне подршке, уважавања и иницијативе, омогућили су деци различите изворе учења и развоја вођене игром.

Кључне речи: игра, шах, истраживање, породица, процес

THE ROLE OF PARENTS AND TEACHERS IN ENCOURAGING CHILDREN'S PLAY

Abstract: Play as the dominant activity at preschool age is an important segment that connects family and kindergarten, contributing to the overall development of the child.

Planned learning situation in which a boy A.M. (5) presents specific family experience, the complex game of chess which requires logic and resourcefulness of the player, becomes the focus of the whole group. The perspective of the boy and his family raises questions of socio-cultural aspects of the family, as well as the conditions in which the boy plays chess with his grandfather. We are dealing with

the following questions: How to support and bring a complicated game closer to kids? In what ways we practitioners can be the support in a game that is the subject of interest of only one child? How to develop peer learning, given the specificity of the game and the age of children? How much interest will it spark in parents as the most important persons in the process of raising children? The answers, new ideas and directions were obtained through descriptive method, interviews with children and parents and a survey conducted in two educational groups. We find that in most families chess is played occasionally, and that children are involved in observing the adults playing. The data and this exchange of experience have given new dimensions to the educational process and the game in which the children were active participants. By exploring the game of chess, we created opportunities for situational learning through stories, fairy tales, legends, we drew and painted figures... More information about the game and its origins was shared with children by an expert from a chess club, and later on children from primary schools were included.

Good foundations of unity, mutual support, respect and initiatives provided children different sources of learning and development guided by play.

Key words: play, chess, exploration, family, process

Novak Stanišić

Produženi boravak „Školarko“, Novi Sad
e-mail: pedagognovakstanisic@gmail.com

RODITELJSKO VOĐSTVO

Apstrakt: Ideja rada je da se kroz dela danskog psihoterapeuta i pedagoga Jespera Jula, predstavi pojam roditeljskog vođstva i još više rasvetli njegov značaj kako za oblast porodične pedagogije, tako i za svakodnevnu vaspitnu praksu. U poslednjoj deceniji mnogi eksperti kritikuju roditelje da se ne trude dovoljno oko vaspitanja dece. Previše su zauzeti svojim karijerama i privatnim stvarima. Međutim, situacija nije tako drastična kao što se predstavlja. Roditelji su bili okupirani traženjem novih načina na koje bi praktikovali svoje vođstvo.

Osnovni cilj rada je da se ukaže na značaj roditeljskog vođstva za razvoj dece. Jesper Jul na tome temelji deo svoje filozofije vaspitanja. Razlog zašto je deci potrebno roditeljsko vođstvo, na prvom mestu je što ona dolaze na ovaj svet bez ikakvog iskustva. Oni su tu da deci pruže socioemocionalnu podršku koja će zadovoljiti njihove osnovne potrebe. U prve tri godine života, deci je potrebno usmeravanje koje ima empatično-prijateljski karakter. Na uzrastu od treće godine do puberteta, potrebno im je direktno podučavanje, a u periodu puberteta, potrebna im je vrsta vođenja koja se naziva sparing. Pored toga što su deca kompetentna, ne znaju sve i postoje dve oblasti u kojima tek treba da steknu kompetencije. Prva se odnosi na svakodnevnu brigu o sebi, a druga je ta da deca ne mogu da budu odgovorna ili da dele odgovornost za kvalitet odnosa sa roditeljima. Iz ovoga se ističe još veći značaj roditeljskog vođstva. Svako vođstvo koje počinje od roditelja

treba da se zasniva na ravnopravnom dostojanstvu, ličnom autoritetu i ličnom jeziku, jer bez toga ne вреди ni govoriti o njemu.

Кljučне речи: roditelji, vođstvo, roditeljsko vođstvo

PARENTAL GUIDANCE

Abstract: The idea of this study is to introduce the concept of parental guidance through the works of the Danish psychotherapist and educator Jesper Juul and to reflect on his importance for both the field of family pedagogy and the everyday educational practice. In the last decade, many experts have criticized parents for not making enough efforts to get involved in their children's upbringing. They are too busy with their careers and private matters. However, the situation is not as drastic as it seems. Parents were occupied with finding new ways to practice their leadership.

The main goal here is to put a spotlight on the importance of parental guidance for children's development. Jesper Juul bases a part of his philosophy of education on this concept. The reason why children need parenting guidance is in the first place the fact that they come into this world without any experience. The parents are there to provide children with socio-emotional support that will meet their basic needs. For the first three years of life, children need guidance that is empathetic and friendly. From the age of three until puberty, they need direct instruction and during puberty they need a type of guidance called sparring. Even though children are competent, they do not know everything and there are two areas in which they have yet to acquire competencies. The first relates to day-to-day self-care and the second is that children cannot be held accountable or share responsibility for the quality of their relationship with parents. This makes importance of parental guidance even greater. Any guidance beginning with parents should be based on equal dignity, personal authority and personal language. Without all this, it's not even worth talking about.

Key words: parents, guidance, parental guidance

Vesna Colić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad
e-mail: colic.vesna@gmail.com

Tamara Milošević

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad

Uglješa Colić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad

DEČJA IGRA I IGRAČKE IZ PERSPEKTIVE RODITELJA

Apstrakt: Danas više niko ne dovodi u pitanje značaj životnog okruženja za razvoj dece, pri čemu se ne misli samo na fizičko okruženje i predmete, već i na socijalno okruženje. Kada se govori o socijalnom okruženju imaju se na umu, pre

svęga, odnosi koje dete gradi sa njemu značajnim osobama, odraslima i decom. Uticaj odraslih se ogleda, pre svega, u vrednostima i stavovima koje imaju prema игри, od kojih će zavisiti i njihovi postupci, na primer vreme koje će obezbediti deci za igru, vrsta igre i активности dece i dr. Generalno, očekivanja odraslih od dece uslovljavaju kakva će igrovna iskustva deca sticati.

Cilj istraživanja je utvrditi kako roditelji, kao najznačajniji odrasli u životu predškolskog deteta, opažaju koje su najomiljenije igračke njihove dece, kao i na koji način se ona njima igraju. Uzorak istraživanja čini 120 roditelja dece uzrasta od 4 do 6 godina, koja pohađaju vrtiće u Novom Sadu, uz podjednaku zastupljenost devoјčica i dečaka. Korišćena je metoda intervjua.

Rezultati istraživanja pokazuju da su, prema opažanjima roditelja, kod dece omiljene savremene igračke, neke tradicionalne, kao i predmeti svakodnevne upotrebe. Kada je reč o načinima igranja, igračke često uslovljavaju način igranja, ali su u opisima roditelja brojni primeri simboličkih igara izabranim igračkama. Pored velikih razlika u pojedinačnim odgovorima, može se zaključiti da je roditeljima potrebna podrška i pomoć u boljem razumevanju značaja njihove uloge u izboru igračaka u porodičnom kontekstu, poruka koje se deci šalju posredstvom igračaka i načinima na koje oni mogu da utiču na bogaćenje dečjeg igrovnog iskustva.

Ključne reči: igra, igračke, način igranja, predškolska deca, roditelji

CHILDREN'S PLAY AND TOYS FROM THE PARENTS' PERSPECTIVE

Abstract: At present, we no longer question the importance of the environment for children's development, not just the physical environment and objects, but social environment as well. When discussing social environment, the relationships that a child builds with significant persons, adults and children are taken into account. The influence of adults is reflected, above all, in the values and attitudes they have towards play, which further determine their actions. For example, the time they provide for children to play, the type of play and activities of children, etc. Overall, the adults' expectations of children determine what kind of play experiences their children will gain.

The aim of the study is to determine how parents, as the most significant adults in the life of a preschooler, perceive which toys are their children's favourite and in what way they play with them. The research sample consists of 120 parents of children aged 4 to 6, who attend preschools in Novi Sad, with equal representation of girls and boys. The interview method was used.

The results of the research show that, according to parents' observations, children's favourite toys are usually modern toys, some traditional ones as well as everyday objects. When it comes to ways of playing, they are often determined by the toys themselves, but there are numerous examples of symbolic play with selected toys in parents' descriptions. In addition to large differences in individual responses, it can be concluded that parents need support and assistance for

gaining better understanding of the importance of their role in the choice of toys in the family context, of the messages that are sent to children through toys and the ways in which they can influence the enrichment of the child's play experience.

Key words: play, toys, ways of playing, preschool children, parents

Весна Нушић

Предшколска установа „Наше дете“, Врање
e-mail: vesna.nusic@gmail.com

Весна Терзић

Предшколска установа „Наше дете“, Врање

Светлана Радосављевић

Предшколска установа „Наше дете“, Врање

РОДИТЕЉ, ПАРТНЕР У ГРУПИ

Апстракт: Најбољи ефекти васпитно-образовног рада могући су само ако се напори професионалних васпитача и родитеља уједине. У складу са тим, у раду је објашњен начин укључивања родитеља у процес развијања и стварања партнерства. Да би се то постигло потребно је да се повећа знање родитеља о учењу и развоју деце и на тај начин им се објасни важност њихове улоге у том процесу. Осим едукације родитеља, код њих је потребно изградити позитиван став и очекивања у односу на рад који обављају васпитачи и поверење у установу. Није најважније урадити организационе промене, јер успех сарадње са родитељима највише зависи од способности васпитача да комуницирају са њима, придобију њихово поверење и постигну узajамно разумевање. Циљ који је мотив за овакве промене јесте срећно, задовољно дете, које на квалитетан начин проводи време са својом породицом. Истовремено на овај начин повећане су компетенције родитеља у процесу планирања, реализовања и праћења развоја и напредовања деце у ВОР-у. Професионалци, васпитачи повећали су своје професионалне компетенције, боље упознали породицу детета и на тај начин обезбедили адекватније начине заједничког планирања васпитно-образовног рада.

Кључне речи: партнер, адаптација, поверење, разумевање, комуникација

THE PARENT, A PARTNER IN THE GROUP

Abstract: The best results in preschool education can be achieved only if professional kindergarten teachers and parents are joined in this effort. Based on this idea, the paper explains the ways of including parents into the process of developing and creating partnerships. For this to be achieved, we need to expand the parents' knowledge on children's learning and development and thus explain the importance of their role in that process. In addition to educating parents, their positive attitude and expectations from kindergarten teachers need to be built, as

well as their trust in the preschool institution. Organizational changes are not the most important, because successful cooperation with the parents depends mostly on the teachers' ability to communicate with them, to gain their trust and reach mutual understanding. The goal which motivates such changes is a happy, content child which enjoys quality time with their family. At the same time, this is the way to increase parents' competencies in the process of planning, implementing and monitoring the children's educational development and progress. Professionals, kindergarten teachers, have increased their professional competencies, got to know the child's family better and in this way ensured more adequate modes of joint educational planning.

Key words: partner, adaptation, trust, understanding, communication

Оливера Дишић

Предшколска установа „Бамби“, Лозница
e-mail: oljadisic@gmail.com

Анђелка Симић

Предшколска установа „Бамби“, Лозница

РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ КРОЗ ПАРТНЕРСТВО СА РОДИТЕЉИМА

Ајсџиракџ: Рад се бави актуелним питањима развоја партнерског односа између породице и вртића. Експлицитан је значај предшколске установе, која уз родитеље, у раном развоју, снажно утиче на целокупни дечји развој. Успешно васпитно деловање подразумева сарадњу међу свим чиниоцима васпитног процеса, нарочито родитеља и васпитача који својим заједничким деловањем доприносе развоју и унапређењу културе предшколске установе.

У раду се представља циклус радионица „Наш вртић као породични центар“, из програма спроведених у вртићу „Лане“, а у циљу унапређења постојећих знања о важности првих година живота деце, те пружање подршке и оснаживање родитељских компетенција у локалној средини. Такође, приказаћемо успешне родитељске иницијативе у домену организовања изложби (Прва самостална изложба фотографија деце „Чудно дрво“), као и позоришних представа („Некако наша бајка“ и „Пиноккио“), у којима су родитељи партнери у реализацији програма.

Закључујемо да оваква врста сарадње доприноси уважавању различитости породица и пружа разноврсне начине укључивања и прилагођавања потребама и могућностима родитеља, чијим се укључивањем у овакве програме заснива и партнерски однос.

Кључне речи: култура, породица, вртић, партнерски однос, интегрисани приступ

DEVELOPING PRESCHOOL CULTURE THROUGH PARTNERSHIPS WITH PARENTS

Abstract: The paper deals with current issues of the development of partnership between family and kindergarten. The importance of preschool institution which, alongside parents, in early development, strongly influences the overall children's development, is explicit. Successful upbringing demands cooperation of all the participants in the educational process, especially of parents and kindergarten teachers whose joint efforts contribute to the development and improvement of a preschool institution's culture.

The paper presents a series of workshops "Our Kindergarten as a Family Center", from programs implemented in the Kindergarten "Lane", with the aim of improving the existing knowledge about the importance of the first years of life of children, providing support and strengthening parental competences in the local environment. We will also showcase successful parent initiatives in the field of organizing exhibitions (the first solo exhibition of children's photographs "Strange Tree"), as well as theatrical performances ("Somehow Our Fairy Tale" and "Pinochio") in which parents are partners in the implementation of the program.

We conclude that this type of cooperation contributes to respecting the diversity of families and provides diverse ways of involving parents and adapting to their needs and capabilities, by developing a partnership with them.

Key words: culture, family, kindergarten, partnership, integrated approach

Tatjana Mihajlov

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Školska uprava Zrenjanin
e-mail: mihajlov.tatjana@gmail.com, tatjana.mihajlov@mprn.gov.rs

RODITELJI KAO SARADNICI VASPITAČA

Apstrakt: Saradnja roditelja i vaspitača u predškolskoj ustanovi važan je preduslov za razvoj i vaspitanje dece. Polaskom dece u predškolsku ustanovu roditelji i vaspitači postaju saradnici koji imaju zajednički zadatak: vaspitanje i obrazovanje dece. Važno je da vaspitači ostvare saradnju sa roditeljima, koja je bazirana na negovanju partnerskih odnosa, poštovanju ličnosti i uloge roditelja, kao i ponudi raznih mogućnosti za njihovo uključivanje u rad sa decom uz uvažavanje ideja.

Cilj ovog istraživanja odnosi se na ispitivanje informisanja roditelja o mogućnostima za uključivanje u programske aktivnosti predškolskih ustanova, kao i stepena njihovog uključivanja. U istraživanju je korišćena anketa za roditelje i vaspitače sa petostepenom skalom procene, kao i intervju sa roditeljima i vaspitačima. Podaci dobijeni istraživanjem obrađeni su SPSS programom i prikazani tabelarnim i tekstualnim putem. Rezultati istraživanja ukazuju na delimičnu upoznatost

roditelja sa oblastima rada vaspitača u predškolskim ustanovama i uključenost u programske aktivnosti. Implikacije istraživanja ukazuju na potrebu za većom informisanošću roditelja o oblastima rada vaspitača i programskim aktivnostima u predškolskim ustanovama kroz sistemski pristup.

Ključne reči: roditelji, vaspitači, saradnja

PARENTS AS ASSOCIATES TO PRESCHOOL TEACHERS

Abstract: Cooperation between parents and preschool teachers in preschool institutions is an important prerequisite for both child development and education. With the enrolment of a child in a preschool institution parents and teachers become partners with a mutual task of providing a good education for the child. It is of essential importance that preschool teachers establish cooperation with parents based on nurturing their partnership, respecting the parents' personalities and roles, as well as providing various possibilities for parent involvement in the educational practice, while respecting their ideas.

The aim of this research is to explore the extent to which parents are informed about the possibilities for their involvement in preschool program activities, as well as the level of their engagement in these activities. For the purpose of this research a questionnaire with a five-point assessment scale and an interview were used for teachers and parents. The obtained research data were processed by SPSS program and represented through relevant tables and written descriptions. The research results have shown that parents are partially informed about teacher program activities in preschool institutions and partially involved in these activities. The implications of this research have shown that there is a great necessity for better informing parents about the teacher program activities in preschool institutions through a systematic approach.

Key words: parents, preschool teachers, cooperation

Biljana Jeremić

Pedagoski fakultet u Somboru, Univerzitet u Novom Sadu
e-mail: mrbiljana@gmail.com

Zagorka Markov

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

SARADNJA RODITELJA DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU I PREDŠKOLSKE USTANOVE KROZ PRIZMU INTEGRISANOG PRISTUPA

Apstrakt: Cilj ovog istraživanja je da se utvrdi da li postoje razlike u uverenjima vaspitača o kvalitetu saradnje između roditelja dece sa smetnjama u

razvoju i predškolske ustanove u okviru integrisanog prisutpa. Uzorak je činilo 52 vaspitača zaposlenih u nekoliko predškolskih ustanova na teritoriji AP Vojvodine. Kvalitet saradnje ispitan je primenom Upitnika uključenosti roditelja (Family involvement questionnaire, Fantuzzo et al., 2000), prilagođenog za potrebe ovog istraživanja.

Rezultati istraživanja su pokazali da postoje statistički značajne razlike u mišljenjima vaspitača na Supskalama međusobno informisanje (MI) i aktivnosti roditelja u porodici. Na Supskali – uključivanje roditelja u vrtičke aktivnosti (VA) ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima vaspitača. Većina ispitanika smatra da integrisani pristup ne doprinosi da se veći procenat roditelja dece sa smetnjama u razvoju uključi u vrtičke aktivnosti u ulozi posmatrača ili participanta ovog procesa. Dobijeni rezultati su slični rezultatima realizovanim u domaćim i svetskim istraživanjima koja se bave ovom tematikom. Roditelji, nezavisno od razvojnog statusa dece, u najmanjem procentu žele da se uključe u vrtičke aktivnosti. Zaključujemo da postoji potreba za planiranjem smernica i sprovođenjem praktičnih postupaka koji bi doprineli neposrednom uključivanju roditelja dece sa smetnjama u razvoju u vrtičke aktivnosti. Ovaj domen saradnje doprineo bi da roditelji steknu pedagoška znanja i time ojačaju roditeljsku kompetentnost. Smatramo da će integrisani pristup u skoroj budućnosti motivisati sve veći procenat roditelja da participiraju ovom domenu saradnje.

Ključne reči: deca, integrisani pristup, saradnja, vaspitači

COOPERATION BETWEEN PARENTS OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES AND PRESCHOOL INSTITUTIONS THROUGH THE PRISM OF AN INTEGRATED APPROACH

Abstract: The aim of this study was to determine the differences in the opinions of preschool teachers regarding the quality of cooperation between the parents of children with developmental disabilities within the framework of an integrated approach. The sample consisted of 52 preschool teachers employed in several preschool institutions on the territory of the Autonomous Province of Vojvodina. The quality of cooperation was examined by the Family Involvement Questionnaire (Fantuzzo et al., 2000), adapted for the purposes of this study.

The results showed that there are statistically significant differences in the opinions of preschool teachers on the Mutual Information (MI) subscale and on the activity of parents in the family. No statistically significant differences in the responses of preschool teachers were found on the subscale measuring parent involvement in preschool activities (VA). The majority of respondents felt that the integrated approach did not contribute to the inclusion of a higher percentage of parents of children with disabilities in preschool activities, either as observers or participants in this process. The results of this study are similar to those obtained in domestic and foreign studies focusing on this topic. Regardless of the

developmental status of the children, a very small percentage of parents wants to participate in preschool activities. The conclusion is that there is a need to plan guidelines and implement practical procedures that would contribute to the direct involvement of parents of children with developmental disabilities in preschool activities. This type of cooperation would help parents gain pedagogical knowledge and thus strengthen parental competence. We believe that an integrated approach will motivate an increasing percentage of parents to participate in this area of cooperation in the near future.

Key words: children, cooperation, integrated approach, preschool teachers

Ivana Mladenović

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd
e-mail: ivana.mladenovic@hotmail.com

Predrag Trudić

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

Anđelija Petović

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

SARADNJA RODITELJA I STRUČNIH RADNIKA U ADAPTACIJI I FUNKCIONISANJU OSOBA SA SMETNJAMA U RAZVOJU U DNEVNOM BORAVKU

Apstrakt: Prvi kontakt sa informacijama o svakodnevnom funkcionisanju korisnika, stručni radnici stižu iz razgovora sa roditeljem / starateljem tokom zasedanja Komisije za prijem i otpust. Tada roditelj iznosi očekivanja od usluge i stručnog tretmana, navodi sve aspekte funkcionisanja deteta / štićenika, uključujući i one koji mogu da dovedu do ekscenčnih situacija. Nakon smeštaja korisnika, dalju komunikaciju sa roditeljima nastavljaju matični defektolog i socijalni radnik, čime prate stanje i sve promene kod korisnika.

Najčešće, razmena informacija teče nesmetano, bazirajući se na obostranom poverenju. Cilj je dobrobit korisnika i njegovo nesmetano funkcionisanje u socijalnoj sredini.

Rad se bavi analizom dva slučaja u kojima se najbolje sagledava značaj obostranog poverenja i adekvatne komunikacije između roditelja korisnika i stručnih radnika boravka. U prvom slučaju, došlo je do drastične i nagle negativne promene u ponašanju i funkcionisanju korisnika u boravku, na šta roditelji nisu odreagovali. Nakon više meseci redovnog izveštavanja roditelja o problemima u funkcionisanju korisnika, priznali su da je do drastičnije promene kod kuće (agresija, autoagresija, bežanje), došlo šest meseci pre nego što se stanje korisnika u boravku promenilo. Porodica je u tom periodu prolazila kroz drastične promene što je kod korisnika sa dijagnozom autizma rezultiralo pojavom problematičnih obrazaca ponašanja, o čemu stručni radnici boravka nisu bili obavešteni. Korisnik

je morao biti smešten u stacionarnu ustanovu, jer je predstavljao rizik po sebe i druge. Drugi slučaj prezentuje korisnika sa sličnom dijagnozom i potencijalnim rizicima, ali se u ovom slučaju komunikacija sa roditeljima odvijala u adekvatnim razmerama, izbegnute su rizične situacije i sve promene u ponašanju vraćene su u normalne tokove.

Cilj rada je da ukaže na otvorenost saradnje roditelja i stručnih radnika, kao i da istakne u kojoj meri se ta saradnja odvija na osnovi uzajamnog poverenja. Na osnovu teze da je eventualni razvoj neadekvatnih obrazaca ponašanja moguće preduprediti blagovremenim izveštavanjem staratelja, kao i poverenjem da stručni radnici mogu svojim znanjem i iskustvom pomoći u adaptaciji na nove okolnosti, neophodno je da se već na prijemu i tokom perioda prilagođavanja neguje komunikacija i naglasi značaj razmene informacija.

Ključne reči: saradnja sa roditeljima, autizam, adaptacija, promene u ponašanju

COOPERATION OF PARENTS/GUARDIANS AND EXPERT WORKERS IN ADAPTATION AND EVERYDAY FUNCTIONING OF DISABLED PERSONS IN DAYCARE

Abstract: Expert workers receive the first information about the everyday functioning of daycare users in conversation with parent / guardian at the meeting with the Board for admission and discharge in daycare. At that time the parent expresses his expectations on accommodation and treatment, lists all aspects of his child's everyday functioning, including those that can lead to dangerous situations. After the admission of a protégé, further communication is led by the group's defectologist and social worker, through which they continue to monitor the condition and all the changes in a protégé's behavior.

Most often, this exchange of information is based on mutual trust. Its goal is the wellbeing of a protégé and their unimpeded functioning in social environment.

This paper is based on the analysis of two cases which best illustrate the significance of mutual trust and adequate communication between parents and expert workers in daycare. In the first case, there was a drastic and sudden negative change in the protégé's behavior in daycare, to which the parents did not react. Only after months of regular reports on the problems, the parents admitted that even more drastic changes (aggression, self-destructiveness, escapes from home) occurred six months before similar behavior became evident in daycare. At that time the family was going through drastic changes which triggered the negative behavior in the autistic protégé. None of that was brought to attention of the daycare staff. Eventually, the protégé had to be committed to an institution as he became a threat for himself and others. The second case presents a protégé with similar diagnosis and potential risks, but this time there was adequate communication between parents and daycare staff, so all problematic situations were avoided and all changes in behavior were reversed and returned back to normal.

The goal of this paper is to emphasize the importance of cooperation between parents and experts, as well as to point out the level of mutual trust on which their cooperation is based. On the grounds of the thesis that possible development of negative patterns in behavior can be prevented by timely reports from guardians, as well as trust that experts, with their knowledge and experience, can help in adaptation to the new circumstances, it is necessary to nurture communication and emphasize the importance of exchange of information as early as from the admission in a daycare.

Key words: cooperation with parents, autism, adaptation, behavioral change

**ПОДРШКА СТРУЧНИХ САРАДНИКА
У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ
И УЧЕНИЦИМА**

Elvira Molnar Lakatuš

Osnovna škola „Petar Petrović Njegoš“, Zrenjanin
e-mail: elviranjegos@gmail.com

Marija Mijoković

Osnovna škola „Petar Petrović Njegoš“, Zrenjanin

Bojana Popov

Osnovna škola „Petar Petrović Njegoš“, Zrenjanin

Milica Malić

Predškolska ustanova Zrenjanin

**INTEGRISANI PRISTUP – PRIMENA STIMULATIVNIH
PROGRAMA U RADU SA DECOM NA RANOM UZRASTU**

Apstrakt: Kreiranje vrtića, kao podsticajne sredine, zahteva saradnju stručnjaka različitih profila. Najnovija istraživanja navode da raste broj dece sa kašnjenjem i neujednačenim razvojem u funkcionisanju. Praksa nas navodi da je potrebno menjati tradicionalne pristupe predškolskih ustanova i fokus rada staviti na integrisane pristupe u radu, uključujući stručnjake različitih profila u kreiranje kurikuluma kako bi se stvorila najbolja moguća podsticajna sredina za rast i razvoj svakog deteta. Uvele bi se aktivnosti jednom nedeljno, gde bi transdisciplinarni tim u sastavu: psiholog, logoped, oligofrenolog, učitelj, držao radionice grupe aktivnosti u trajanju od sat vremena u kontrolnoj grupi (jedna od šest vrtićkih grupa). Cilj ovih aktivnosti je opservacija, identifikacija dece koja su u riziku ili imaju smetnje u razvoju, kao i harmonizacija funkcija. Ovim aktivnostima bila bi omogućena rana trijaža dece koja imaju smetnje, kašnjenja u razvoju, a ona koja su u „tipičnoj“ grupi dobila bi pravu podsticajnu sredinu za razvoj i ujednačavanje specifičnih sposobnosti i veština. Efekti bi se očitavali kao bolja pripremljenost deteta za polazak u školu, bolja adaptacija, manje bihevioralnih odstupanja kao i lakše usvajanje nastavnih sadržaja.

Ključne reči: integrisani pristup, rana stimulacija, transdisciplinarni pristup, prilagođavanje kurikuluma

**INTEGRATED APPROACH – APPLYING STIMULATIVE
PROGRAMS WHEN WORKING WITH CHILDREN AT EARLY AGE**

Abstract: Turning a kindergarten into an inspiring environment requires cooperation of experts coming from various fields. The latest research indicates that there is an increase in the number of children with delayed or inconsistent development. Work experience shows the need to change the traditional pre-school approaches and focus on the integrated approach where experts from various fields would create a curriculum to create the best possible inspiring environment for growth and development of every single child. The idea is to introduce a once-a-week activity where a transdisciplinary team (a psychologist, a logopedist,

an oligophrenologist and a teacher) organizes a workshop – an hour-long group activity in a control group (one out of six in the kindergarten). The aim of these activities would be to observe and identify the children at risk or with developmental delay, as well as to harmonize functions. Such activities would enable early detection of children with developmental disorders or delays while the children from the “typical” group would be given a truly inspirational environment in which to develop and harmonize their specific abilities and skills. The outcomes would be a child better prepared for the beginning of the schooling period, better adaptation, fewer behavioural aberrations and easier acquisition of knowledge.

Key words: integrated approach, early stimulation, transdisciplinary approach, curriculum adaptation

Nebojša Mitrović

Pedagoški fakultet, Bijeljina, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Bosna i Hercegovina
e-mail: nebojsa.mitrovic@pfb.ues.rs.ba

Dalibor Stević

Pedagoški fakultet, Bijeljina, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Ljubo Škiljević

Pedagoški fakultet, Bijeljina, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Nevenka Simić

Pedagoški fakultet, Bijeljina, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Bosna i Hercegovina

ANALIZA POSTURALNOG STATUSA KOD PREDŠKOLSKE DECE

Apstrakt: Funkcionalnost kičme i celog mišićno-koštanog sistema povezana je sa mišićima, bez toga nisu ni mogući uspravan položaj niti bilo kakva kretanja. Naučne analize kod dece predškolskog uzrasta imaju tendenciju povećanja zastupljenosti lošeg držanja tela i posturalnih poremećaja. Hipokinezija u ovom uzrastu, kao rezultat ima, opuštanje i propadanje muskulature, smanjenu mišićnu napetost koja uz neadekvatne životne uslove, nepravilno sedenje, preveliku zastupljenost multimedijalnih sadržaja, loše držanje tela, nepravilnu obuču, ishranu, dovodi do povećanog broja dece sa deformitetima posturalnog statusa.

Istraživanje je bilo transversalnog karaktera i sprovedeno je sa ciljem da se analizira posturalni status kod predškolske dece, sa teritorije grada Bijeljina. Uzorak ispitanika izveden je iz populacije dece predškolskog uzrasta, starosti 5 do 6 godina, koja su u trenutku merenja pohađala privatnu Predškolsku ustanovu – Klub za decu „Kolibri“ u Bijeljini. Merenju je podvrgnuto 53 dece, 26 dečaka i 27 devojčica. Za analizu posturalnog statusa korištena je savremena dijagnostička procedura koja u 3D formatu meri zakrivljenost i mobilnost kičmenog stuba – Win Spine Pointer Zebris Medical. Rezultati sprovedene analize potvrđuju poslednje naučne analize eminentnih naučnih radnika iz kineziologije, koji navode progresivno povećanje narušenog posturalnog statusa kod dece. Interakcija

roditelja, vaspitača i zdravstvenih ustanova, neophodna je kao vid prevencije i pravovremene detekcije posturalnih poremećaja u cilju njihove što kvalitetnije korekcije.

Кључне рѣчи: posturalni status, predškolski uzrast, Win Spine Pointer

POSTURAL STATUS ANALYSIS IN PRESCHOOL CHILDREN

Abstract: Functionality of the spine and the entire musculoskeletal system is linked to the muscles, without which neither erect posture nor any movement is possible. Scientific analyses in preschool children tend to increase the incidence of poor posture and postural disorders. Hypokinesia at this age results in relaxation and muscular failure, reduced muscle tension that, with inadequate living conditions, improper sitting, over-representation of multimedia contents, poor posture, improper footwear and nutrition leads to an increased number of children with postural status deformities.

The study was of a transversal nature and was conducted with the aim of analyzing postural status in preschool children from the territory of Bijeljina. The sample of respondents was derived from the population of preschool children aged 5 to 6 years who, at the time of the measurement, attended a private preschool club “Kolibri” Kids Club in Bijeljina. Measurements were carried out on 53 children, 26 boys and 27 girls. In the analysis of the children’s postural status, the researchers used a modern diagnostic procedure which measures the curvature and the mobility of the spinal column in 3D format – Win Spine Pointer Zebris Medical. The results of the analysis confirm the latest scientific analyses of eminent kinesiology researchers who report a progressive increase in impaired postural status in children. The interaction of parents, educators and health care institutions is necessary as a form of prevention and timely detection of postural disorders aimed at correcting them in the best way possible.

Key words: postural status, preschool age, Win Spine Pointer

**ПРИМЕРИ ДОБРЕ ВАСПИТНО-
ОБРАЗОВНЕ ПРАКСЕ И РАДНЕ
ТЕРАПИЈЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ
УСТАНОВАМА, ШКОЛАМА И
УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ
ЗАШТИТЕ – ИНТЕГРИСАНИ
ПРИСТУП**

Весна Крварушић

Академија васпитачко-медицинских струковних студија Крушевац, Одсек Алексинац
e-mail: vesna.kljajic@gmail.com

ПРИМЕНА ПРОЈЕКТНОГ ПРИСТУПА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ (година прва)

Апстракт: Савладавањем препрека у процесу грађења целовите слике света, логичким формирањем знања, истраживачи наглашавају значај дубинског формирања знања кроз посматрање објеката истраживања као јединствених целина. Пратећи природу научног развоја, особности процеса сазнања и функционалност стечених, предлажу интегративни приступ као модел којим се превазилази вештачка одвојеност области, исцепканост стечених знања, изостанак њихове синтезе и достизање веће ефективности васпитно-образовног процеса. Предшколске установе у Републици Србији имале су могућност да раде на основу два модела предшколског васпитања и образовања: Модел А представља отворени систем васпитања, са акционим развијањем програма у складу са интересовањима деце; Модел Б је постављен као когнитивно-развијни програм са разрађеним васпитно-образовним циљевима, задацима васпитача и типовима активности. Основе програма предшколског васпитања и образовања су, од радне 2019. године (по утврђеном распореду општина, до 2022. године), поставиле захтев пред практичаре предшколске установе, да се досадашња пракса замени интегрисаним сазнавањем, путем пројектног приступа (континуирани и флексибилан начин учења), који обухвата различите васпитно-образовне стратегије: истраживање, пројектно, проблемско, имагинативно, искуствено, ситуационо учење.

Колико је промена у приступу васпитача кроз непосредан васпитно-образовни рад са децом донела пионирска примена овог модела, јесте проблем спроведеног истраживања, са циљем унапређивања професионалне праксе. Узорак истраживања чини 32 васпитача Предшколске установе „Лане“ из Алексинца. Коришћене су технике анкетања и анализа документације (недељних планова рада и извештаја о праћењу реализације). Резултати истраживања индицирају недовољно разумевање пројектног приступа и указују на слабе тачке у поставкама и развијању пројеката. Сматра се да би интензивирање процеса сталног стручног усавршавања на релевантне теме, праћење позитивних примера педагошке праксе и њихова прерада, дорада и развијање, уз примену савремених информационо-комуникационих технологија, допринела унапређивању непосредног васпитно-образовног рада.

Кључне речи: Основе програма предшколског васпитања и образовања, интегрисано учење, пројектни приступ, васпитач, дете

APPLICATION OF PROJECT APPROACH IN PRESCHOOL INSTITUTION (year one)

Abstract: By overcoming the obstacles in the process of constructing a holistic picture of the world through logical formation of knowledge, researchers emphasize the importance of deep knowledge formation through the observation of research objects as unique entities. Following the nature of scientific development, peculiarities of the process of learning and the functionality of the acquired knowledge, they propose an integrative approach as a model that overcomes the artificial separation of the fields, the fragmentation of the acquired knowledge, the absence of their synthesis and enables the achievement of greater effectiveness of the educational process. Preschools in the Republic of Serbia had the opportunity to work in accordance to two different models of pre-school education: Model A represents an open system of upbringing, with action development of programs in accordance with the interests of children; Model B is set up as a cognitive development program with elaborated educational goals, educator's tasks and types of activities. The Preschool Education Program Foundations have, from the academic 2019 (according to the defined schedule of municipalities, to 2022), demanded that pre-school practitioners replace the previous practice with integrated learning, through the project approach (continuous and flexible way of learning) that includes different educational strategies: research, project, problem, imaginative, experiential, situational learning.

The question of what changes in the educators' approach through direct educational work with children has the pioneering application of this model brought is the problem of the conducted research aimed at improving professional practice. The sample consists of 32 preschool teachers from the Preschool Institution "Lane" from Aleksinac. Interviewing techniques and documentation analysis (weekly work plans and follow-up reports) were used. Research findings indicate a lack of understanding of the project approach and indicate weaknesses in project setting and development. It is believed that intensification of the process of continuous professional development on relevant topics, monitoring of positive examples of pedagogical practice and their modifying, refinement and development, with the use of modern information and communication technologies, would contribute to the improvement of direct educational work.

Key words: Preschool Education Program Foundations, integrated learning, project approach, kindergarten teacher, child

Radinka Bartole

Predškolska ustanova Zrenjanin

e-mail: raskabartole@gmail.com

Danijela Radlović Čubrilo

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi

PRIMENA PROJEKTOG UČENJA U VASPITNO-OBRAZOVNOM RADU SA DECOM STARIJEG JASLENOG UZRASTA – PRIKAZ PROJEKTA „PTICE STANARICE“

Apstrakt: U radu je prikazana primena projektnog učenja kroz realizaciju projekta „Ptice stanarice“ u vaspitno-obrazovnom radu sa decom starije jaslene grupe vrtića „Biberče“, Predškolske ustanove Zrenjanin. Projekat je realizovan u vremenskom periodu od mesec dana, a prikazom su obuhvaćene sve tri faze projekta: otvaranje, razvijanje i zatvaranje.

U fazi otvaranja, pored posmatranja i praćenja interesovanja dece, prikazani su i rezultati anketiranja roditelja u vezi sa pokretanjem projekta na datu temu. Poseban akcenat u radu stavljen je na proces dolaženja do projektnog pitanja, s obzirom na uzrast dece i male mogućnosti verbalne komunikacije. Objasnjeno je na koji način je vaspitač organizovao centar vezan za projekat u vidu stimulativne fizičke sredine za rad i učenje, koje je, između ostalog, uključivalo i donošenje goluba i vođenje brige o njemu u vrtiću. Dat je prikaz nastanka projektnog panoa, od početnog do završnog, koji je sadržao grafičke i likovne radove dece; dečje iskaže; dopunjenu znam / želim da znam / naučio sam tabelu; fotografije i produkte proistekle iz saradnje sa porodicom i lokalnom zajednicom (poseta prodavnici hrane za životinje; poseta eksperta – golubara vrtiću; kućice za ptice koje su deca izradila sa roditeljima i dr.). Prikazane aktivnosti realizovane su u vrtiću i van njega, grupno i na individualnom nivou, korišćenjem mogućnosti učenja iz različitih izvora i uz poštovanje stilova učenja i načina izražavanja karakterističnih za decu starijeg jaslenog uzrasta.

Zaključnim razmatranjima ukazuje se na značaj primene integrisanog pristupa i projektnog učenja u vaspitno-obrazovnom radu, kako za podsticanje svih aspekata dečjeg razvoja, tako i za razvijanje saradnje sa porodicom i lokalnom zajednicom i unapređivanje sopstvenih kompetencija vaspitača.

Ključne reči: jasleni uzrast, vaspitno-obrazovni rad, integrisani pristup, projektno učenje, primeri dobre prakse

PROJECT-BASED LEARNING IN THE EDUCATION OF TODDLERS – A SUMMARY OF THE PROJECT “NON-MIGRATORY BIRDS”

Abstract: In this paper, the authors describe an example of applying project-based learning within the project entitled “Non-migratory birds” carried

out with a toddler group in kindergarten “Biberče” in the preschool institution of Zrenjanin. The project was realized within the period of one month, and the summary covers all three phases of the project – initiation, implementation and closure.

In the initiation phase, in addition to observing and monitoring the children’s interests, the authors represent the results of a survey done with parents on the initiation of the said project. Special attention in the paper is paid to the process of formulating the project question, given the children’s age and their limited verbal communication abilities. The authors explain how the kindergarten teacher had set up a center related to the project in the form of a stimulating physical environment for work and learning which, among other things, involved bringing a pigeon to the kindergarten and taking care of it. The creation of project tableaux is described, from the initial to the final tableau which contained children’s artwork; children’s statements; complete *I know / I want / I have learned* table; photographs and products which resulted from the cooperation with the children’s families and local community (visit to the pet store to buy food; welcoming an expert – pidgeoner to the kindergarten; birdhouses that the children made with their parents etc.). The activities described were realized in the kindergarten and in other locations, in groups or individually, by using the possibilities for learning from different sources and with respecting different learning styles and ways of expressing characteristic for toddlers.

The concluding remarks point to the significance of integrative approach and project-based learning in everyday practice for encouraging all aspects of children’s development, developing cooperation with the family and local community and improving the kindergarten teachers’ competencies.

Key words: toddler years, education, integrated approach, project-based learning, examples of good practice

Olivera Dišić

Predškolska ustanova „Bambi“, Loznica
e-mail: oljadisic@gmail.com

Snežana Blagojević

Predškolska ustanova „Bambi“, Loznica

DIDAKTIČKE PROSTIRKE KAO PODSTICAJ ZA INTEGRISANO UČENJE

Apstrakt: Polazeći od činjenice da je igra veoma značajna za celokupni razvoj deteta, dete putem nje uči, istražuje, upoznaje svet oko sebe, vaspitači su kroz prizmu refleksivnog praktičara promišljali i osmišljavali didaktičke prostirke u funkciji igre i pokreta. Ovo je uticalo da se neke ideje implementiraju u praksu i prenesu drugim vaspitačima, kroz horizontalno učenje. Ovakvim promišlja-

njem prakse vaspitačima je data prilika da organizuju niz radionica za izradu „didaktičkih prostirki“ (koje su kreirane tako da podstiču senzomotorni, razvoj fine motorike i percepcije, saznavni razvoj, kao i razvoj govora i komunikacije), u čiju izradu su bili uključeni i roditelji. Roditelji su tako postali partneri u oplemenjivanju prostora vrtića kroz zajedničke akcije i realizaciju programa u kome su učestvovali.

Polazeći od potreba dece i osluškivanja njihovih mišljenja, kao i posmatranja njihovih reakcija, odlučili smo da sredinu za igru i učenje izmestimo u dvorište vrtića. Ako znamo da sredina za igru i pokret oblikuju njen tok i komunikaciju njenih članova, a uređenje prostora značajno doprinosi usložnjavanju igre i novim dimenzijama učenja, tragali smo za mestima izmeštanja koji će ovu tvrdnju potkrepiti.

Cilj rada je da prikaže konkretne sadržaje vaspitno-obrazovnog rada i aktivnosti dece, koje su podstaknute i realizovane kroz integrisani pristup, uvođenjem ovih didaktičkih sredstava. Prezentacijom bismo pokušali da približimo i ukažemo na mogućnosti primene ovih sredstava, način korišćenja kroz sadržaje i oblasti. Efekti primene didaktičkih prostirki u radu sa decom vidljivi su u smislu da se zapaža visok stepen motivisanosti kako dece, tako i vaspitača, ali i šire zajednice. I što je još važnije, integrisano učenje je u fokusu ne samo dece i vaspitača, već i roditelja koji su postali ravnopravni partneri u vaspitanju. Opis primera iz prakse podstiče na promišljanje o daljim mogućnostima građenja odnosa u vaspitno-obrazovnom radu kroz integrisano učenje.

Ključne reči: refleksivni praktičar, didaktičko sredstvo, partnerstvo, sredina, igra

DIDACTIC MATS AS AN INCENTIVE FOR INTEGRATED LEARNING

Abstract: Starting from the fact that play is very important for the overall development of the child, because through play the child learns, explores and gets to know the world around him, and thinking through the prism of reflexive practitioners, the educators designed didactic mats to facilitate play and movement. This has influenced some ideas to be put into practice and passed on to other educators, through horizontal learning. This practice reflection gave preschool teachers the opportunity to organize a series of workshops for the development of “didactic mats” (designed to encourage sensory, fine motor and perception development, cognitive development, and speech and communication development), which were created together with parents. The parents thus became partners in the improvement of the kindergarten space through joint actions and implementation of the program in which they participated.

Starting from the needs of the children and listening to their opinions, as well as observing their reactions, we decided to move the play and learning environment into the kindergarten yard. Knowing that the environment for play and movement shapes the play’s flow and the communication between its members, and that the landscaping significantly contributes to the complexity of the game

and the new dimensions of learning through it, we searched for places of displacement that would support this claim.

The aim of the paper is to present practical examples of educational work and activities with children, which were stimulated and implemented through play and movement by introducing these didactic means. The presentation will try to approximate and point out the possibilities of application of these means, and the ways of using them in various contents and areas. The effects of applying didactic mats in activities with children are visible since high levels of motivation were observed in children, preschool teachers and the wider community. More importantly, integrated learning is the focus not only of children and educators, but also of parents who have become equal partners in the children's upbringing. The description of practical examples encourages reflection on further possibilities for building relationships in educational work through integrated learning.

Key words: reflexive practitioner, didactic tool, partnership, environment, play

Snežana Babac

ORL Klinika KBC Zvezdara, Beograd

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu

e-mail: babac.snezana@gmail.com

Emilija Živković Marinkov

Klinika za bolesti uva grla i nosa, Klinički centar Niš

JEDNOSTRANA SENZORINEURALNA OŠTEĆENJA SLUHA KOD DECE

Apstrakt: Ranije je smatrano da jednostrana sensorineuralna oštećenja sluha kod dece ne ostavljaju posledice, jer se govor i jezik adekvatno mogu razviti samo sa jednim dobro čujućim uvom. U novije vreme počinju da se objavljuju rezultati brojnih studija koje se bave ovim problemom, a koje sugerišu da značajan procenat dece sa jednostranim sensorineuralnim oštećenjem sluha ima obrazovne i / ili probleme u ponašanju i komunikaciji u poređenju sa čujućim vršnjacima. Takođe zapažena je i mogućnost kašnjenja u razvoju govora i jezika.

Cilj rada je bio da ukaže na negativan uticaj jednostrane sensorineuralne nagluposti kod dece na razvoj govora, jezika i akademska postignuća, na osnovu pregleda relevantne literature i internet baza podataka.

Ključne reči: jednostrana sensorineuralna naglupost, deca, govor, jezik, obrazovanje

UNILATERAL SENSORINEURAL HEARING LOSS IN CHILDREN

Abstract: In the past, unilateral sensorineural hearing loss (USHL) in children was thought to have no consequences, since speech and language can

adequately develop with only one normal-hearing ear. More recently, the results of many studies suggest that significant percentage of children with USHL have educational and / or behavioral and communication problems when compared to normal-hearing peers. Also, the possibility of delays in the development of speech and language has been noted.

The aim of this study was to highlight the negative impact of unilateral sensorineural hearing loss in children on speech, language and academic achievement, based on a review of relevant literature and online databases.

Key words: unilateral sensorineural hearing loss, children, speech, language, education

Snežana Zarić

Predškolska ustanova „Olga Jovičić Rita“, Požega
e-mail: snezana.zaric@yahoo.com

Danijela Majstorović

Predškolska ustanova „Olga Jovičić Rita“, Požega

Dragana Mijailović

Predškolska ustanova „Olga Jovičić Rita“, Požega

INTEGRISANO UČENJE U PROJEKTU „MOJE TELO“

Apstrakt: Projektni pristup učenju bazira se na tome da se prilikom učenja razvije određeni proizvod. Glavni cilj projekta jeste ukazivanje na značaj projektnog pristupa učenju i provokativnog prostora dečjeg vrtića u kojem dete može slobodno da se igra, promišlja, saraduje sa drugima i istražuje svet oko sebe.

Sadržaj projekta organizuje se oko problema koji se istražuje i pitanja za čijim se odgovorima traga. Učenje je autentično – deca uče na različitim mestima koristeći dostupne resurse u vrtiću, kod kuće, kao i u lokalnoj zajednici. Kroz integrisano učenje u projektu deca lako usvajaju znanja koristeći različite izvore, nauče da primenjuju usvojena znanja u rešavanju praktičnih problema, razvijaju veštine istraživanja, razmišljanja, komunikacije.

U razvijanju projekta prošli smo kroz sve tri faze razvijanja. Kroz uvažavanje dečjih ideja i predloga stvorila se ideja za otvaranje projekta. U prvoj fazi, razmenili smo prethodna iskustva i znanja, formulisali smo problem na osnovu pitanja, „poslali smo projekat kući“ i započeli izradu početnih panoa. U drugoj fazi razvijanja projekta, koristili smo različite resurse za odgovore na naša pitanja, izrađivali smo procesne panoa. U trećoj fazi zatvaranja projekta, saželi smo, povezali i primenili iskustva u projektu kroz različite načine izražavanja. Projekat „Moje telo“ proslavljen je na manifestaciji „Naj-igračka“ u Požegi.

Vaspitač više nije u centru pažnje, ali je i dalje jako bitna karika u vaspitno-obrazovnom procesu kao provokator i neko ko usmerava i prati ceo tok integrisanog učenja.

Kroz integrisano učenje u ovom projektu deca su samostalno i lako usvojila znanja uz korišćenje različitih izvora; naučila su da primenjuju određena znanja u rešavanju praktičnih problema; razvijala su komunikativne veštine kroz rad u različitim grupama; razvijala su veštine istraživanja i veštine razmišljanja.

Ključne reči: projektni pristup, integrisano učenje, razmena iskustava, moje telo

INTEGRATED LEARNING IN THE PROJECT “MY BODY”

Abstract: Project-based learning involves the approach in which it is believed that during learning a certain product is going to be developed. The main aim of the project is to point to the importance of project approach to learning and a provocative space of the kindergarten in which a child is free to play, think, cooperate with others and explore the world around them.

The contents of the project are organized around the research problem and the questions we seek to answer. Learning is authentic – children learn in different places, using available resources in kindergarten, at home or in a local community. Through integrated project-based learning children learn easily using different sources, they learn how to use their knowledge for solving practical problems, develop their research skills, thinking and communication.

During the development of the project we went through all three phases of development. Through the appreciation of children’s ideas and suggestions, the idea to open the project was created. In the first phase, we exchanged previous experiences and knowledge, we formulated the problem based on the questions, “we sent the project home” and started making the initial tableaus. In the second phase of the project development, we used different resources to answer our questions, we created process tableaus. In the third phase of the project closure we summarized, linked and applied project experiences through different modes of expression. The project, “My body” was celebrated at the, “The best toy” event in Požega.

The teacher is no longer in the center of attention, but is still a very important link in the education process as a provocateur and a person who directs and monitors the whole process of integrated learning.

Through integrated learning within this project children acquired knowledge easily and independently while using different resources; they learned to apply certain knowledge in order to solve practical problems; they developed their communication skills through working in different groups; they developed their research and thinking skills.

Key words: Project-based learning, integrated learning, exchange of experiences, my body

Biljana Mirković

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd
e-mail: biljana.mirkovic@centarbgd.org.rs

Jelena Gajić

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

Petar Jordanov

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

SARADNJA CENTRA ZA SMEŠTAJ I DNEVNI BORAVAK DECE I OMLADINE OMETENE U RAZVOJU I SSOSIB-a

Apstrakt: Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju vodeća je ustanova socijalne zaštite na teritoriji Beograda za smeštaj i dnevno zbrinjavanje osoba sa smetnjama u mentalnom razvoju, oštećenjem sluha, autizmom, višestrukim poremećajima. Jedna od glavnih uloga Centra jeste veći stepen socijalizovanosti svojih korisnika kroz vaninstitucionalne aktivnosti, kao i generalno unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u pogledu osnovnih ljudskih prava ove ranjive socijalne kategorije i njihovih porodica.

Kao najbolji partner u misiji Centra već godinama se ističe Sportski savez osoba sa invaliditetom Beograda (SSOSIB). Centar redovno uzima učešće u svim vaninstitucionalnim akcijama SSOSIB-a, od nedeljnih sportskih aktivnosti u sportskim centrima i ustanovama posvećenim pojedinim disciplinama, pa do manifestacija povodom određenih događaja poput Međunarodnog dana žena, Dana osoba sa autizmom ili Daunovim sindromom i drugih. Sportski događaji koje realizuju Centar i SSOSIB, pored rekreativnog, imaju i značajan takmičarski aspekt, kao i programe razvoja motornih veština.

Kao dve institucije sa višedecenijskim iskustvom i širokom stručnom bazom, Centar i SSOSIB, zajednički su realizovali desetine sportskih manifestacija i dugo godina angažovali su osobe raznih stepena ometenosti u razvoju i sa invaliditetom. Ujedno, kroz saradnju Centra i SSOSIB-a, edukovale su se generacije mladih stručnjaka i volontera, od kojih su neki kao životni poziv uzeli profesionalni angažman u Centru.

Rad se bavi prikazom i analizom ove višegodišnje saradnje, ali i benefita koji su uočeni skriningom korisnika na privremenom ili trajnom smeštaju u Centru, a koji se mogu direktno povezati sa sportskim angažmanom proisteklim iz partnerstva Centra i SSOSIB-a.

Ključne reči: međusektorska saradnja, vaninstitucionalne aktivnosti, sportske manifestacije

COOPERATION OF CENTER FOR ACCOMMODATION AND DAYCARE OF DISABLED CHILDREN AND YOUTH AND SSOSIB

Abstract: Center for accommodation and day-care of disabled children and youth is the leading institution of social welfare on the territory of Belgrade for

permanent or daily accommodation of persons with intellectual disabilities, hearing disability, autism, multiple disabilities and Rett syndrome. One of the main roles of the Center is to upgrade the level of socialization of its protégés through non-institutional activities, as well as to enable general improvement of the position of the disabled in terms of their and their family's fundamental human rights.

For years, the best partner in Center's mission has been the Athletic alliance of persons with disability of Belgrade (SSOSIB). The Center regularly takes part in all non-institutional activities of the SSOSIB, starting from weekly athletic activities in sport centers and institutions dedicated to certain athletic disciplines, up to manifestations in honor of certain events, such as International Women's Day, International day of persons with autism or Down syndrome, and others. Athletic events of Center and SSOSIB have recreational and competitive aspect, as well as programs for the development of motor skills.

As institutions with several decades of experience and vast expert base, the Center and the SSOSIB jointly conducted dozens of sport events, and years of regular athletic engagement for persons with various disabilities. Also, through cooperation of the Center and the SSOSIB generations of young volunteers and experts were formed, some of which chose work in the Center as their life calling.

This paper centers on representation and analysis of this multiannual cooperation, as well as its benefits which were identified by screening of protégés on temporary or permanent accommodation in Center and can be directly attributed to athletic engagement through the partnership of the Center and the SSOSIB.

Key words: cross-sectoral cooperation, non-institutional activities, sporting events

Jovana Škorić

Filozofski fakultet, Novi Sad
e-mail: jovana.skoric@ff.uns.ac.rs

Ana Bilinović Rajačić

Filozofski fakultet, Novi Sad

ANALITIKA KREATIVNOG PRISTUPA I KRITIČKOG RAZMIŠLJANJA U OBRAZOVANJU I PRAKSI SOCIJALNOG RADA

Apstrakt: U ovom radu autori će analizirati pristupe kreativnosti i kritičkog razmišljanja u obrazovanju i praksi socijalnog rada. U tom smislu, opisaće se gorepomenuti pristupi kao holistički poduhvati koji ohrabruju i promovišu nove alate u obrazovanju socijalnih radnika, što kasnije dovodi do direktnih implikacija u njihovim praktičnim intervencijama, odnosno u radu sa pojedincima, porodicama, grupama, organizacijama i / ili zajednicama. U uvodnom i centralnom delu rada istaći će se značaj kreativnog pristupa i kritičkog razmišljanja u

samom obrazovanju socijalnih radnika, kroz Kolbovu iskustvenu teoriju učenja, Freireove ideje o jedinstvu teorije i prakse, horizontalnom dijalogu i sl. Nakon konceptualizacije prethodnog navedenog, prikazaće se na koji način promene u samom obrazovnom sistemu mogu da imaju (ne)posredne implikacije na praksu socijalnog rada i angažman praktičara. U završnom delu rada, autori analiziraju potencijalne barijere u implementaciji ovih pristupa: od različitih institucionalnih barijera, nedovoljnih mehanizama i kompetencija predavača, ali i samih socijalnih radnika, do fizičkog radnog okruženja koje može da ima pozitivne ili negativne implikacije na integraciju ovih pristupa. Na kraju, rad predlaže konkretne mere i načine kako bi se ovi pristupi integrisali u obrazovanju i praksi socijalnog rada.

Кljučне рећи: kreativni pristup, kritičко размишљање, образовање, социјални рад, социјални радници

ANALYTICS OF CREATIVE APPROACH AND CRITICAL THINKING IN SOCIAL WORK EDUCATION AND PRACTICE

Abstract: In this paper, authors will analyze the approaches to creativity and critical thinking in social work education and practice. In this sense, the abovementioned approaches will be described as holistic undertakings which encourage and promote new tools in educating social workers, which later leads to direct implications in their practical interventions, i.e. their work with individuals, families, groups, organizations and/or communities. The introduction and the center part of the paper will emphasize the importance of creative approach and critical thinking in the process of educating social workers, through Kolb's experiential learning theory, Freire's ideas of unity of theory and practice, horizontal dialogue etc. After conceptualizing the abovementioned, the authors outline how the changes in the education system can have (in)direct implications on social work practice and the practitioner's engagement. In the final part of the paper, the authors analyze potential barriers to the implementation of these approaches: from different institutional barriers, insufficient mechanisms and competencies of educators, as well as social workers, to physical environment at the work place that may have positive or negative implications to the integration of these approaches. Finally, the paper proposes concrete measures and ways to integrate these approaches into social work education and practice.

Key words: creative approach, critical thinking, education, social work, social workers

Сања Живановић

Медицински факултет, Фоча, Универзитет Источно Сарајево, Босна и Херцеговина
e-mail: sanjaz123@gmail.com

Сања Продановић

ЈУ Дјечији вртић „Чика Јова Змај“, Фоча, Босна и Херцеговина

Слађана Владичић

ЈУ Дјечији вртић „Чика Јова Змај“, Фоча, Босна и Херцеговина

ХОЛИСТИЧКИ РАЗВОЈ ДЈЕТЕТА КРОЗ ЈЕДАН МОДЕЛ УЧЕЊЕ АКТИВНОСТИ

Айстиракић: Процес раног учења и формирања личности представља базичне темеље у осигуравању квалитета живота појединца, али и темеље у самом васпитно-образовном систему у којем је предшколско васпитање један од конституционих елемената. Процес развоја и учења дјетета не може се посматрати изоловано већ искључиво у интеграцији свих аспеката развоја.

Циљ рада је приказ практично провјерене активности којом је обухваћена мрежа аспеката развоја, програмски принципи учеће активности и метода рада на којима се заснива предшколско васпитање у циљу утицања на холистички развој дјетета. У првом дијелу рада указујемо на теоријске основе, а затим приказујемо модел учеће активности на тему „Орална хигијена“, приликом чије реализације утичемо на холистички развој дјетета, респектујући интегрисаност аспеката развоја, програмских принципа и метода рада приликом сваког корака рада.

Значајност модела је у његовој могућности имплементације у пракси и унапређења васпитно-образовне праксе, са једне стране, те самог развоја и усавршавања рада васпитача и интегрисаност дидактичко-методичке концепције програма предшколског васпитања Републике Српске, са друге. Акценат рада није на теми већ на начину реализације који аутори популаризују, те имају намјеру мотивисати васпитаче за примјену сличних активности, развој даљих идеја и ентузијазма у раду.

Кључне ријечи: интеграција, предшколски програм, аспекти развоја, принципи, методе

HOLISTIC CHILD DEVELOPMENT THROUGH ONE MODEL OF LEARNING ACTIVITY

Abstract: The process of early learning and personality formation is the basic foundation in ensuring the quality of life of an individual, but also the foundation in the very educational system of which preschool education is one of the constituent elements. The process of child's development and learning cannot be viewed in isolation but solely in the integration of all the aspects of development.

The aim of the paper is to present a practically proven activity that covers a network of developmental aspects, programmatic principles of learning acti-

vity and the method of work on which preschool education is based in order to influence the holistic development of the child. In the first part of the paper we highlight the theoretical basics and then present a model of learning activity on the topic of “Oral hygiene”, whose realization affects the holistic development of the child, respecting the integration of aspects of development, program principles and methods of work at each step of work.

The significance of the model is in its possibility to be implemented in practice and improve educational practice, on the one hand, and the development and improvement of the work of teachers and the integration of didactic-methodological concept of the preschool education program in the Republic of Srpska, on the other hand. The emphasis of the paper is not on the topic but on the way of realization which the authors popularize, with the intent of motivating educators to implement similar activities, develop further ideas and enthusiasm for work.

Key words: integration, preschool program, aspects of development, principles, methods

Лидија Николић Новаковић

Основна школа „Нови Београд“, Београд
e-mail: osnovibeograd011@gmail.com

Милунка Петровић

Основна школа „Нови Београд“, Београд

Алма Анђелковић

Основна школа „Нови Београд“, Београд

Рената Лукенић Гашић

Основна школа „Нови Београд“, Београд

УПОТРЕБА НАПРАВЉЕНОГ ДИДАКТИЧКОГ СРЕДСТВА „ОБУЦИ ФЛАШУ“ ЗА РАЗВОЈ САМОПОСЛУЖИВАЊА

Апстракт: Направљена дидактичка средства омогући ће деци што самосталнију реализацију основне потребе подстицања самоделотворности и функционалног учења. Циљ је био подстаћи развој функционалних знања из области самопослуживања. Користили смо једноставна средства, а једно од њих је „обуци флашу“. Пратили смо напредак, откривши да свако дете може да усвоји одређен садржај ако му се презентује на адекватан начин.

Кључне речи: самопослуживање, самоделотворност, функционално учење

THE USE OF THE DIDACTIC RESOURCE “DRESS THE BOTTLE” FOR DEVELOPING SELF-HELP SKILLS

Abstract: Didactic materials made by teachers will enable children to fulfill their basic needs as independently as possible, encourage self-efficacy and functional learning. The aim was to encourage the development of functional knowledge

in the area of self-help. We used simple resources and one of them is “Dress the bottle”. We monitored the progress, and found out that each child can acquire the presented content if it is presented in an appropriate way.

Key words: self-help, self-efficacy, functional learning

Branislava Popović-Čitić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu
e-mail: popovb@eunet.rs

Marija Nešić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu

SARADNJA ŠKOLE I ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U PROMOCIJI POZITIVNOG RAZVOJA UČENIKA – ISKUSTVA U PRIMENI PROGRAMA „ŠKOLA MAŠTE“

Apstrakt: Polazeći od aktuelnih zakonskih okvira uspostavljanja saradnje između škola i civilnog sektora, a uvažavajući značaj sprovođenja aktivnosti usmerenih na promociju pozitivnog razvoja učenika, kreiran je u organizaciji CEPORA – Centra za pozitivan razvoj dece i omladine i Osnovne škole „Veselin Masleša“ u Beogradu, razvojnopreventivni program „Škola mašte“, namenjen učenicima četvrtog razreda osnovne škole. Program je baziran na principima savremene nauke o prevenciji i realizuje se u formi školske sekcije kroz posebno osmišljen edukativni kurikulum koji sadrži 12 radionica. Radionice kurikuluma primarno su zasnovane na tehnikama primenjene drame i ciljno su usmerene na unapređivanje ličnih kvaliteta i socijalnih veština učenika (kreativnost, komunikacija, kritičko mišljenje, saradnja). Sprovode se tokom jednog polugodišta, svake sedmice, u trajanju od jednog školskog časa, na nivou grupe zainteresovanih učenika, a uz vođenje od strane obučениh edukatora-radioničara. U radu će, pored prikaza strukture, sadržaja i načina primene programa, a na osnovu rezultata ocene zadovoljstva učesnika tokom četiri do sada realizovana ciklusa programa (u kojima je u proseku učestvovalo po 20 učenika), biti ukazano na potencijale primene programa ove vrste, ali i moguće načine saradnje civilnog i obrazovnog sektora u domenu promocije pozitivnog razvoja i prevencije problema ponašanja učenika.

Ključne reči: pozitivan razvoj, prevencija, škola, organizacije civilnog društva

COOPERATION BETWEEN SCHOOLS AND CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN PROMOTING POSITIVE DEVELOPMENT OF STUDENTS – EXPERIENCE IN THE IMPLEMENTATION OF THE PROGRAM „SCHOOL OF IMAGINATION“

Abstract: Starting from the current legal framework for establishing cooperation between schools and the civil sector, with respecting the importance of

implementation of activities aimed at promoting positive development of students, CEPORA – Center for Positive Youth Development and primary school “Veselin Masleša” from Belgrade created a developmental prevention program “School of Imagination” for students of the fourth grade of primary school. The program is based on the principles of current prevention science and is implemented in the form of a school section through a specially designed educational curriculum that includes 12 workshops. Curriculum workshops are primarily based on applied drama techniques and are targeted at enhancing student’s personal qualities and social skills (creativity, communication, critical thinking, cooperation). They are conducted during one semester, every week, for one school class, in a group of students (selected by their interest in the program), with the guidance of trained educators. In this paper, in addition to presenting the structure, content and methods of the program implementation and based on the results of evaluation of participants’ satisfaction over the four cycles of the program implemented so far (with an average of 20 students per cycle), the potentials of the implementation of this kind of programs will be indicated, but the focus will also be put on the possible models of cooperation between the civil and educational sectors in the field of promoting positive development and prevention of students’ problem behavior.

Key words: positive development, prevention, school, civil society organizations

Branislava Popović-Ćitić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu
e-mail: popovb@eunet.rs

Lidija Bukvić

CEPORA – Centar za pozitivan razvoj dece i omladine, Beograd

Marija Nešić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu

PARTICIPATIVNI MODEL PODRŠKE MLADIMA IZ SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE U PROCESU PRIPREME ZA SAMOSTALAN ŽIVOT

Apstrakt: Uvažavajući značaj uspešne adaptacije mladih iz sistema socijalne zaštite na tranzicije tokom procesa osamostaljivanja, konzorcijum sastavljen od četiri organizacije civilnog društva, u saradnji sa Centrom za zaštitu odojčadi, dece i omladine – Beograd, koncipirao je participativni model podrške mladima bez roditeljskog staranja koji se nalaze u procesu pripreme za samostalan život. Model je organizovan u vidu integrativnog devetomesečnog programa obuke koji se zasniva na komplementarnoj primeni grupnog, individualnog i rada u zajednici, te obuhvata tri strukturno celovite i međusobno povezane komponente – grupna podrška, individualna podrška i aktivnosti u zajednici. Aktivnosti

grupne podrške sprovode se kroz radioničarski rad i ciljno su usmerene na jačanje pozitivnog identiteta i unapređenje ključnih socijalnih i emocionalnih veština mladih (komunikacija, rešavanje konflikata, odupiranje socijalnim pritiscima, samokontrola, samoefikasnost). Pružanje individualne podrške realizuje se u formi tradicionalnog jedan-na-jedan mentorstva, sa ciljem emocionalnog osnaživanja i prevazilaženja ličnih teškoća mladih, a u skladu sa njihovim individualnim razvojnim planovima. Organizovanje aktivnosti u zajednici obuhvata umrežavanje mladih sa značajnim lokalnim akterima, a u cilju njihovog osnaživanja da koriste raspoložive resurse iz okruženja i praktično primenjuju stečena znanja i veštine. Model je pilotiran tokom 2019. godine, na uzorku od 34 mladih bez roditeljskog staranja, uz kontinuiranu evaluaciju u formi vršnjačke procene od strane samih mladih koji su bili deo sistema socijalne zaštite i imali iskustvo procesa osamostaljivanja.

U radu će biti predstavljeni struktura i sadržaj programskih komponenti, opis principa rada i načina primene konkretnih intervencija, kao i smernice za implementaciju programa podrške u praksi.

Ključne reči: mladi iz sistema socijalne zaštite, proces osamostaljivanja, model podrške

PARTICIPATORY MODEL OF SUPPORT FOR YOUTH FROM THE SOCIAL WELFARE SYSTEM IN THE PROCESS OF PREPARATION FOR INDEPENDENT LIVING

Abstract: Acknowledging the importance of successful adaptation of youth from the social welfare system to transitions during the process of reaching independence, a consortium composed of four civil society organizations, in cooperation with the Center for the Care of Infants, Children and Youth – Belgrade, created a participatory model of support for youth without parental care currently in the process of preparations for an independent life. The model is organized as an integrative nine-month training program based on the complementary application of group, individual and community work, and comprises three structurally integrated and interconnected components – group support, individual support and community activities. Group support activities are carried out through workshops and are targeted at strengthening positive identity and enhancing key social and emotional skills of young people (communication, conflict resolution, resistance to social pressures, self-control, self-efficacy). The provision of individual support is realized in the form of traditional one-on-one mentoring, with the aim of emotional empowerment and overcoming the personal difficulties of every young person involved in the program, in accordance with their individual development plans. Organizing community activities involves networking young people with significant local factors, with the aim of empowering them to use available resources from the environment and to put into practice the acquired knowledge and skills. The model was piloted in 2019, on a sample of 34 young persons without parental care, with continuous evaluation in the form of peer

evaluation by the youth who were part of the welfare system and had experienced the process of gaining independence.

The paper will outline the structure and content of the program components, a description of the principles of operation and the implementation of specific interventions, as well as guidelines for implementing the support program in practice.

Key words: youth from the social welfare system, process of gaining independence, model of support

Jovana Krstić

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd
e-mail: jovana.luck@yahoo.com

Katarina Siđi

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

Marcela Sekulić

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

Mira Trudić

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd

PRIMER DOBRE DEFEKTOLOŠKE PRAKSE U DNEVNOM BORAVKU ZA OSOBE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Apstrakt: Dnevni boravak za osobe sa smetnjama u razvoju jedna je od najznačajnijih usluga u sistemu socijalne zaštite. Predstavlja ustanovu otvorenog tipa gde korisnici žive u svojim porodicama, a u boravku provode vreme tokom radnih dana. Ova usluga doprinosi boljem kvalitetu života osoba sa invaliditetom, a njihovim porodicama obezbeđuje mogućnosti za redovne radne aktivnosti i brigu o članu porodice bez socijalne izolacije.

Predstavićemo planiranje i sprovođenje tretmana za korisnike Dnevnog boravka „Sunce“, koji je deo Centra za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju. Ovaj Dnevni boravak jedan je od većih organizacionih jedinica Centra, trenutno broji 128 korisnika, organizovanih u deset grupa.

Program rada u Dnevnom boravku „Sunce“ zasniva se na defektološkoj proceni i izradi individualnog plana usluge. Tu je osnovni i glavni prostor delovanja defektologa u radu sa osobama sa smetnjama u razvoju, kroz obezbeđivanje pozitivnog iskustva u afirmativno projektovanim programima, uvažavajući sve snage i potrebe svakog korisnika.

Defektološki tretman podrazumeva sprovođenje grupnih i individualnih tretmana, strukturiranih za svakog korisnika, a usmerenih ka podizanju nivoa funkcionisanja, uz očuvanje postojećeg nivoa. Sprovodi se u domenima motorike, socijalizacije i socijalne kompetentnosti, kao i praktične kompetentnosti i brige o sebi, a uz prihvatanje individualnih želja i interesovanja korisnika.

Ciljevi ovog rada jesu ukazivanje na značaj usluge Dnevnog boravka u odnosu na kvalitet života korisnika i njihovih porodica, kao i primer funkcionisanja ove usluge kroz prikaz sadržaja i aktivnosti.

Ključne reči: osobe sa smetnjama u razvoju, Dnevni boravak, ustanova socijalne zaštite, program rada, defektološki tretman

AN EXAMPLE OF GOOD DEFECTOLOGY PRACTICE IN DAYCARE FOR PEOPLE WITH DISABILITIES

Abstract: Day care facility for the disabled is one of the most important services in the social care system. It is an open-type institution whose users live with their families and spend some time in the center on weekdays. This service contributes to a better quality of life for people with disabilities and provides their families with opportunities for regular work activities and care for a family member without social isolation.

We will present the planning and implementation of treatments for users of day care center “Sunce”, which is a part of the Center for Accommodation and Day Care of Children and Youth with Disabilities. “Sunce” is one of the larger organizational units of the Center, it currently has 128 users, organized into ten groups.

The day care program is based on defectological assessment and development of an individual service plan. Defectologist’s basic and main area of work is in dealing with people with disabilities by providing a positive experience in affirmatively designed programs, while respecting all the strengths and needs of each individual user.

Defectology treatment involves the implementation of group and individual treatments, structured for each user and aimed at raising the level of functional abilities whilst maintaining the existing level. It is implemented in the domains of motor skills, socialization and social competence, as well as practical competence and self-care, while accepting the individual desires and interests of users.

The goals of the paper are to point out the importance of day care service in relation to the quality of life of the users and their families, as well as an example of the functioning of this service through the presentation of contents and activities.

Key words: persons with disabilities, day care, social care institution, work program, defectological treatment

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ РАДОВА

Радови се достављају искључиво електронском поштом на адресу: konferencijavsssovkikinda@gmail.com

Рад се доставља у електронском формату Microsoft Word-а, страница А4 формата, фонт Times New Roman, величина слова 11, проред 1.

Језик рада: Радови се достављају на српском језику (ћирилично или латинично писмо) или на енглеском језику.

Дужина рада: Радови треба да буду дужине до 6 страна, укључујући резиме на српском и енглеском језику и коришћену литературу.

Писање рада

– Насловна страна

о Наслов рада, име аутора (коаутора), назив институције, место и држава (уколико је аутор из иностранства). Наслов рада треба да буде концизан, написан великим болдираним словима, величине 12.

о Резиме треба да садржи до 250 речи са издвојеним кључним речима (до пет). Резиме на енглеском језику написати на крају рада. Уколико се ради о радовима који представљају приказ објављених истраживања, резиме садржи: значај проблема истраживања, циљеве истраживања, методологију истраживања, кључне резултате истраживања, закључке и педагошке импликације. У случају прегледних радова и радова који представљају теоријске анализе, садржај резимеа прилагодити природи рада и садржају текста.

– Структура рада

о Рад треба да има увод и закључак. Радови који представљају приказ објављених истраживања, поред увода и закључка, треба да имају следеће одељке: полазне теоријске основе истраживања, методологија истраживања, резултати и дискусија. Структуру прегледних радова и радова који представљају теоријске анализе треба ускладити са основном темом рада.

о Наслове одељака треба јасно и прецизно формулисати, дати центрирано и болдирано, са величином слова 11. Уколико се у тексту одељка користе поднаслови они се дају курзивом, увучено у параграфу. Наслове одељака и поднасловне није потребно нумерички означавати.

– Референце и литература: Позиве на изворе у тексту и списак коришћене литературе на крају рада треба дати у складу са АПА

стилом (APA Citation Style – American Psychological Association). На списку коришћене литературе на крају рада није потребно стављати редне бројеве испред референци.

о Позиве на изворе у тексту треба дати у заградама уз навођење презимена аутора, године издања коришћеног извора и броја странице, уколико се ради о цитату.

о Књига: Референца треба да садржи презиме и иницијале аутора, годину издања, наслов књиге (курзивом), место издања и издавача.

о Чланак у часопису: Референца треба да садржи презимена свих аутора с иницијалима, годину издања у загради, наслов чланка, пуно име часописа (курзивом), волумен (годиште), број, странице.

о Веб документ: Референца треба да садржи име аутора, годину, назив документа (курзивом), датум када је сајт посећен, интернет адресу.

Странице рада нумерисати у доњем десном углу.

Прва научно-стручна конференција са међународним учешћем
ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП У РАДУ СА ПРЕДШКОЛСКОМ
ДЕЦОМ, УЧЕНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА У ВРТИЋИМА,
ШКОЛАМА И У УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Књига резимеа
Киkinда, 2020.

Главни и одговорни уредник
Др Ангела Месарош Живков, проф.

Уредник
Др Тамара Грујић, проф.

Издавач
Висока школа струковних студија за образовање
васпитача у Киkinди
Светосавска 57, 23300 Киkinда
vsssovki@gmail.com
www.vaspitacka.edu.rs

За издавача
Др Ангела Месарош Живков, проф., директор

Превод
Тања Бркљач, мастер

Лектура и коректура
Др Тамара Грујић, проф.

Корице
Др Александар Јоксимовић, предавач

Компјутерска обрада
Службени гласник, Београд

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

373.2(048.3)(0.034.4)

НАУЧНО-стручна конференција "Интегрисани приступ раду са предшколском децом, ученицима и корисницима вртића, школа и у установама социјалне заштите" (1 ; 2020 ; Кикинда)

Интегрисани приступ раду са предшколском децом, ученицима и корисницима вртића, школа и у установама социјалне заштите : књига резимеа / Прва научно-стручна конференција са међународним учешћем, Кикинда, 15-16. мај 2020 ; [уредник Тамара Грујић]. - Кикинда : Висока школа струковних студија за образовање васпитача, 2021. - 1 електронски оптички диск (CD-ROM) : текст ; 12 cm

Системски захтеви: Нису наведени.

ISBN 978-86-85625-58-9

а) Предшколска деца -- Васпитање -- Апстракти

COBISS.SR-ID 31541257

